



ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ,
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»

ΔΕΓΕΡΜΕΤΖΟΓΛΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΗ (ΜΥΡ 21001)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΠΟΥΤΣΙΟΥΚΗ ΣΟΦΙΑ

ΕΞΕΤΑΣΤΗΣ: ΣΚΙΑΔΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2024
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Η εκπαίδευση δεν αλλάζει τον κόσμο.

Η εκπαίδευση αλλάζει τους ανθρώπους.

Οι άνθρωποι αλλάζουν τον κόσμο.

(Paulo Freire)

Ευχαριστώ θερμά,

Την επιβλέπουσα καθηγήτρια της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Μπουτσιούκη Σοφία, για την συνεργασία, τις πολύτιμες συμβουλές, τις συστάσεις και τις κατευθυντήριες γραμμές που μου έδινε στην διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Τον εξεταστή της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Σκιαδά Δημήτρη, για την καθοδήγηση και τις χρήσιμες υποδείξεις του, που επέτρεψαν την επιτυχή ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας. Την οικογένεια και τους φίλους μου για την στήριξη και την δύναμη που μου έδωσαν για να φτάσω ως εδώ. Και τέλος, όλα τα παιδιά που αποτελούν πηγή έμπνευσης για το έργο μας.

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Δεγερμετζόγλου Στυλιανή

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία επισημαίνει την σημαντική πτυχή της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση (ΕΔΕ), η οποία έχει διαμορφώσει τις εκπαιδευτικές πολιτικές στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Στόχος της εργασίας είναι να παράσχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση του θεσμικού υποβάθρου και του ρυθμιστικού πλαισίου της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, καθώς και να διερευνήσει τις επιδράσεις της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την κοινωνία.

Με τη χρήση βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η έρευνα παρουσιάζει μια πλήρη εικόνα της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και του αντίκτυπου της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Καταδεικνύει πως η ευρωπαϊκή διάσταση προωθείται όχι μόνο μέσω προγραμμάτων, αλλά και μέσω γενικότερων πρωτοβουλιών, και έχει σημαντική επίδραση στην εκπαίδευση και την κοινωνία σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Ειδικότερα, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, έχει προσαρμοστεί με επιτυχία στην υιοθέτηση της ευρωπαϊκής διάστασης, επωφελούμενο από τα σχετικά ευρωπαϊκά προγράμματα. Έχει επιτελέσει σημαντικό έργο εκσυγχρονισμού, ψηφιοποίησης, σύνδεσης με την αγορά εργασίας και αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου. Η διαδικασία εναρμόνισης με τις ευρωπαϊκές πολιτικές απαιτούσε μακροχρόνια προσπάθεια με πολυάριθμες νομοθετικές προσαρμογές και ρυθμίσεις.

Η καλύτερη αξιοποίηση των σχετικών ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών των προαναφερθέντων θεμάτων εκσυγχρονισμού, ψηφιοποίησης, σύνδεσης με την αγορά εργασίας και αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου, οδηγεί στην ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης σε διάφορες εκπαιδευτικές εκφάνσεις.

Επιπλέον, θα ήταν δόκιμο να διερευνηθεί η προώθηση της πολυγλωσσίας και της πολιτιστικής κατανόησης, καθώς και ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην προσπάθεια ενίσχυσης του εκπαιδευτικού πλαισίου της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης.

Λέξεις κλειδιά: Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, ρυθμιστικό πλαίσιο, εκπαιδευτικές πολιτικές, Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ευρωπαϊκά προγράμματα

Abstract

The present thesis highlights the significant aspect of the European dimension in education, which has shaped educational policies in Europe over the past decades. The aim of the study is to provide a comprehensive analysis of the institutional background and regulatory framework of the European dimension in education and to explore its impact on the Greek educational system and society.

By employing a literature review, the research presents a complete picture of the European dimension in education and its effects on the Greek educational system. It demonstrates that the European dimension is promoted not only through programs but also through broader initiatives, and it has a significant impact on education and society across Europe.

Specifically, the Greek educational system has successfully included the European dimension, benefiting from relevant European programs. It has made substantial progress in modernization, digitization, connection to the labor market, and evaluation of educational work. However, the harmonization with European policies required long-term efforts with numerous legislative adjustments and regulations.

The better utilization of the relevant European guidelines on issues such as modernization, digitization, connection to the labor market and evaluation of educational work, leads to the integration of the European dimension into various educational aspects.

Furthermore, it would be worthwhile to investigate the promotion of multilingualism and cultural understanding, alongside the role of educators in this endeavor to strengthen the educational framework of the European dimension of education.

Keywords: European dimension in education, regulatory framework, educational policies, Greek educational system, european programmes

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	12
Κεφάλαιο 1	15
Θεωρητική θεμελίωση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση	15
1.1 Γενική θεώρηση	16
1.1.2 Ιστορική αποσαφήνιση του όρου, μέσω των Ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών	22
1.1.2.1 Η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες.....	25
1.2 Η εκπαίδευση στην ενοποιητική διαδικασία της Ευρώπης	31
1.2.1 Ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....	31
1.2.2 Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση.....	32
1.2.3 Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.....	34
1.2.4 Συνθήκη του Μάαστριχτ.....	35
1.2.5 Συνθήκη του Άμστερνταμ.....	38
1.2.6 Συνθήκη της Λισαβόνας	40
1.2.7 Συνθήκη Λειτουργίας Ε.Ε.....	42
Κεφάλαιο 2	45
Ιστορική αναδρομή του ρυθμιστικού πλαισίου των Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Πολιτικών.....	45

2.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση	46
2.1.1 Πράσινη Βίβλος για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση.....	50
2.1.2 Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης».....	55
2.1.3 Διακήρυξη της Κοπεγχάγης	59
2.1.4 Διαδικασία της Μπολόνια.....	60
2.1.5 Στρατηγική της Λισαβόνας	64
2.1.6 Στρατηγική Ευρώπη 2020.....	66
2.1.7 Σύσταση του Συμβουλίου για τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση .	68
2.2 Ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα	69
2.2.1 Το πρώτο πρόγραμμα Erasmus (1987)	70
2.2.2 Πρόγραμμα Σωκράτης I (1994-1999) και Σωκράτης II (2000-2006).....	70
2.2.3 Το πρόγραμμα Comenius	72
2.2.4 Τα προγράμματα Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010 και 2020	74
2.2.5 Τα προγράμματα Νεολαία (2000-2006) και Νεολαία σε δράση (2007-2013)....	76
2.2.6 Το πρόγραμμα EDULINK	77
2.2.7 Το πρόγραμμα ERASMUS+ (2014-2020) (2021-2027).....	78
2.2.8 Το πρόγραμμα Νεολαία σε Κίνηση (2010).....	80
2.3 Πρόσθετες δράσεις και πρωτοβουλίες Ευρωπαϊκών θεσμών για τα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα	81
2.3.1 Etwinning.....	81

2.3.2 Teachers4Europe	82
2.3.3 EPAmbassadors.....	83
2.3.4 Selfie	84
2.3.5 DigEdu.....	85
Κεφάλαιο 3	86
Ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.....	86
3.1 Η αρχή προς την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και οι επιδράσεις της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.....	87
3.2 Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τη Ευρωπαϊκή διάσταση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	91
3.3 Ενσωμάτωση των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων στο Ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης	97
3.4 Φοιτητές και επιχειρηματικότητα	102
Κεφάλαιο 4	105
Παράθεση αποτελεσμάτων	105
4.1 Επιδράσεις στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής.....	106
4.2 Σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας	108
4.3 Αξιολόγηση εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικού έργου και εκπαιδευτικών μονάδων	115
4.4 Επιδράσεις στην εφαρμογή ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Ελληνική διοίκηση της εκπαίδευσης.....	121
Συζήτηση - Συμπεράσματα	124

Βιβλιογραφία 130

Εισαγωγή

Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση (ΕΔΕ) έχει αποτελέσει αντικείμενο εκτεταμένης συζήτησης και μελέτης τις τελευταίες δεκαετίες. Το ρυθμιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις εκπαιδευτικές πολιτικές, η θεωρητική θεμελίωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, το ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής διάστασης στην Ελλάδα και η συμβολή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στην εκπαίδευση και την κοινωνία αποτελούν σημαντικές πτυχές προς μελέτη. Τα ευρωπαϊκά προγράμματα έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην εκπαίδευση και την κοινωνία σε ολόκληρη την Ευρώπη, προωθώντας τη συνεργασία, την κινητικότητα και την ποιότητα στην εκπαίδευση.

Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει να διερευνήσει αυτές τις διαφορετικές πτυχές της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, με έμφαση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Στη βάση αυτή θα εξετασθεί το ρυθμιστικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, καθώς και το ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της στην Ελλάδα. Θα μελετηθεί επίσης η συμβολή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση και την κοινωνία, με έμφαση στις επιπτώσεις τους στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής, στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, στην αξιολόγηση των εκπαιδευτών και των εκπαιδευτικών μονάδων και στην εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην ελληνική εκπαιδευτική διοίκηση. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, αποσκοπείται να κατανοηθεί η σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και οι επιπτώσεις της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Με βάση τους παραπάνω στόχους τίθενται εκ των προτέρων μια σειρά ερευνητικά ερωτήματα, που αποσκοπούν στο να καθοδηγήσουν τη μελέτη και είναι τα εξής:

1. Ποιο είναι το ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο και η θεωρητική θεμελίωση για την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και πώς έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου;
2. Πώς έχει επηρεάσει η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές πολιτικές στην Ελλάδα και την Ευρώπη;
3. Πώς έχουν συμβάλει τα ευρωπαϊκά προγράμματα, στο μετασχηματισμό της εκπαίδευσης και της ευρωπαϊκής και ελληνικής εκπαιδευτικής διοίκησης;

Η παρούσα εργασία, στοχεύει στο να παρέχει μια ολοκληρωμένη ιστορική και συγκριτική ανάλυση του κανονιστικού πλαισίου και των θεωρητικών βάσεων της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και να καταθέσει μια αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Μέσω της παραπάνω διαδικασίας κρίνεται ότι η εργασία, μπορεί να παράσχει πολύτιμες πληροφορίες, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των εν λόγω προγραμμάτων στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Τα αποτελέσματα της μελέτης μπορούν επίσης να αναδείξουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, στη διαδικασία ενσωμάτωσης των ευρωπαϊκών πολιτικών και προγραμμάτων.

Η μελέτη, περιλαμβάνει επισκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων επιστημονικών άρθρων, ερευνών, εκθέσεων, νομοθεσίας και άλλων σχετικών πηγών. Η διπλωματική εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια, με κάθε κεφάλαιο να αναλύει

συγκεκριμένες πτυχές της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και της επίδρασής της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Στο πρώτο κεφάλαιο, πραγματοποιείται η θεωρητική θεμελίωση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, με μια γενική επισκόπηση και ορισμό του όρου. Περιλαμβάνει τον ορισμό της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, τις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και κάποιες σημαντικές συμβάσεις που επηρέασαν την εκπαίδευση στην Ευρώπη. Στο δεύτερο κεφάλαιο, δίνεται μια ιστορική επισκόπηση του ρυθμιστικού πλαισίου που διαμορφώνει τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πολιτικές, με αναφορά των θεσμικών κειμένων που τις επηρέασαν. Επιπλέον, παρουσιάζονται τα διάφορα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Erasmus, Σωκράτης, Comenius, EDULINK, κ.ά., και των πρωτοβουλιών των ευρωπαϊκών θεσμών για τα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ιστορική πορεία και το νομοθετικό πλαίσιο που διαμόρφωσε την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στην Ελλάδα. Εξετάζονται οι αρχές που προώθησαν την ευρωπαϊκή διάσταση και οι επιδράσεις της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο, παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας. Εξετάζεται η σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, η αξιολόγηση των εκπαιδευτών και του εκπαιδευτικού έργου, καθώς και οι επιδράσεις της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην ελληνική διοίκηση της εκπαίδευσης. Στο τέλος της εργασίας, παρέχονται τα συμπεράσματα της εργασίας καθώς και προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Κεφάλαιο 1

Θεωρητική θεμελίωση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση

Η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αντιπροσωπεύει ένα κρίσιμο μέρος της εκπαιδευτικής πολιτικής και πρακτικής στην Ευρώπη, προωθώντας τη συνεργασία, την κινητικότητα και την πολυπολιτισμική κατανόηση μεταξύ των χωρών. Στο πλαίσιο αυτό, το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρέχει μια θεωρητική βάση και ιστορική αναδρομή για την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, εστιάζοντας στη σημασία της στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η έννοια της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση (ΕΔΕ) είναι ένας διαδεδομένος όρος, που ίσως και να συναντάμε στην καθημερινότητα μας. Ωστόσο δεν παύει να είναι μια σύνθετη και πολύπλευρη έννοια και λόγω της ιδιαιτερότητας που φέρει ο όρος αυτός, συχνά συνδέεται με λανθασμένες έννοιες που μπορεί να προκαλέσουν σύγχυση.

Στο παρόν κεφάλαιο θεωρείται σκόπιμο να αποσαφηνιστεί ο όρος της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, ώστε να καταστεί εφικτή η εξολοκλήρου αφομοίωση των εννοιών που περικλείει μέσα του ώστε να λειτουργήσει υποστηρικτικά στην κατανόηση των συστημάτων, των πρωτοβουλιών, των προγραμμάτων και των επιλογών πολιτικής που τέθηκαν σε ισχύ για την πρακτική εφαρμογή του.

Ως ενίσχυση των προαναφερθέντων, η αναφορά στις ιδρυτικές συνθήκες, θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την ανάγκη της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και τον σημαντικό ρόλο που φέρει για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

1.1 Γενική θεώρηση

Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση (ΕΔΕ) αναφέρεται στην ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών αξιών, του πολιτισμού και της ιστορίας στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Στοχεύει στην προώθηση της κοινής κατανόησης και εκτίμησης της ποικιλόμορφης πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, στην ενίσχυση της αίσθησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας και στην ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής στην ΕΕ (Ryba, 1992). Το ρυθμιστικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, ορίζεται από μια σειρά πολιτικές και πρωτοβουλίες για την υποστήριξη των προαναφερθέντων στόχων.

Αναλύοντας το εννοιολογικό περιεχόμενο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση σε σχέση με τους σκοπούς της, αρχικά στοχεύει στην προώθηση της κατανόησης των ευρωπαϊκών αξιών, όπως ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η ελευθερία, η δημοκρατία, η ισότητα, το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα (Brander, 2012). Αυτές οι αξίες θεωρούνται θεμελιώδεις για τη λειτουργία της ΕΕ και αποτελούν τη βάση του θεσμικού της πλαισίου. Ακόμη, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στοχεύει μέσω των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δράσεων, στην προώθηση της κατανόησης της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας, της τέχνης, της λογοτεχνίας και της αρχιτεκτονικής της, στοιχεία που αποτελούν ουσιαστικό μέρος της ευρωπαϊκής ταυτότητας και χρησιμοποιούνται για την προώθηση της αίσθησης του ανήκειν και της συνοχής μεταξύ των Ευρωπαίων.

Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στοχεύει στην ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας, η οποία αναφέρεται στην κατανόηση, επικοινωνία και αποτελεσματική αλληλεπίδραση των ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, προωθώντας την

κοινωνική και οικονομική συνοχή. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Marín (2003), αποσκοπεί στην προώθηση της γνώσης των θεσμών και των μηχανισμών της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της ιστορίας, της λειτουργίας και του ρόλου της στην προώθηση της συνεργασίας και της ολοκλήρωσης. Σε αυτό το πλαίσιο προωθείται η αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και η υποστήριξη της ανάπτυξης ενεργών και υπεύθυνων πολιτών που είναι σε θέση να συμμετέχουν στη δημοκρατική ζωή της ΕΕ. Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση θεωρείται ότι αποτελεί ουσιαστικό μέρος των προσπαθειών της ΕΕ, για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής αλληλουχίας και για τη δημιουργία μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση σε ανταγωνιστική παγκόσμια κλίμακα (Fairclough & Wodak, 2008).

Η εκπαίδευση ως γενική παιδαγωγική δράση, ασκείται στους ανθρώπους προκειμένου να βελτιώσουν τα στοιχεία της προσωπικότητάς τους και να αναβαθμίσουν τις σωματικές και διανοητικές τους δυνατότητες. Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αποτελεί μια σημαντική πτυχή της εκπαίδευσης στην Ευρώπη, καθώς προωθεί την κοινή κατανόηση των ευρωπαϊκών αξιών και κουλτούρας, καλλιεργεί την αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και προετοιμάζει τους μαθητές για τη ζωή σε έναν παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, όπου η διαπολιτισμική επικοινωνία και συνεργασία είναι ουσιαστικής σημασίας (Hansen, 1998). Παρόλ' αυτά, δεν είναι επωφελής μόνο για τους μαθητές, αλλά και για τους εκπαιδευτικούς και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, καθώς συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης συνολικότερα, ενισχύοντας τη συνεργασία και την ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Αυτό βοηθά να διασφαλιστεί ότι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε εκπαίδευση υψηλής ποιότητας που τους προετοιμάζει για την οικονομία της γνώσης του μέλλοντος.

Η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση αποσκοπεί στην προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης και στην αύξηση της κινητικότητας και της απασχολησιμότητας των πολιτών σε ολόκληρη την ΕΕ (Field, 1998). Γι' αυτό και θεωρείται κρίσιμης σημασίας για την ανάπτυξη της ΕΕ. Με την ενσωμάτωση αυτών των στοιχείων στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών, η ΕΕ εργάζεται για την κοινωνική και οικονομική ολοκλήρωση μεταξύ των κρατών μελών της. Το ρυθμιστικό πλαίσιο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στηρίζεται σε διάφορες νομοθετικές δράσεις σε επίπεδο ΕΕ, οι οποίες αναπτύχθηκαν διαχρονικά θεμελιώνοντας την. Εν συνεχεία παρουσιάζονται οι βασικότερες σχετικές πρωτοβουλίες.

1.1.1 Ορισμός της Ευρωπαϊκής διάστασης

Ο όρος "Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση" (ΕΔΕ) εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '70 και λειτούργησε ως συμπληρωματική και υποστηρικτική έννοια της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το περιεχόμενο της συνδέθηκε με ζητήματα όπως «η ανάπτυξη της συνεργασίας στο χώρο της εκπαίδευσης, η διαφύλαξη της ιστορικής κληρονομιάς των ευρωπαϊκών κοινωνιών, η διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού πολιτιστικού μοντέλου» και «η συγκρότηση της "Ευρωπαϊκής Ταυτότητας" στο πλαίσιο του μετασχηματισμού της Κοινότητας σε μια Ευρωπαϊκή Ένωση» (Παντίδης & Πασιάς, 2003).

Πρόκειται για ένα εγχείρημα οικοδόμησης μιας ανώτερης ποιότητας σύνδεσης και όχι απλά για ένα μέσο συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών. Για να επιτευχθεί το εγχείρημα της μετάβασης από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση βασική προϋπόθεση αποτελεί η ενεργός συμμετοχή των ευρωπαίων πολιτών. Οι ευρωπαίοι πολίτες θα πρέπει να γνωρίζουν τον ρόλο, την σημασία και τους σκοπούς

της ευρωπαϊκής ενοποίησης ώστε να οικοδομήσουν μία στενότερη ένωση μεταξύ των λαών της Ευρώπης. Η κατανόηση της πολιτικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής στα άλλα κράτη-μέλη και η σωστή ενημέρωση των πολιτών είναι ο μόνος τρόπος για να πραγματοποιηθεί η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Επομένως οι κοινοτικές σπουδές θα πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των προγραμμάτων διδασκαλίας σε όλα τα σχολεία.

Ορίζοντας την έννοια της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2008) την οριοθετεί ως την «Διαδικασία ενσωμάτωσης των ευρωπαϊκών προοπτικών, αξιών και πολιτισμών στο εκπαιδευτικό σύστημα προκειμένου να προωθηθεί η κοινή αίσθηση ευρωπαϊκής ταυτότητας και ιθαγένειας». Η εν λόγω διαδικασία στηρίζεται σε ένα σύνολο στόχων, που αποσκοπούν στην προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, της πολιτιστικής πολυμορφίας και της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη μεταξύ των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε μεταγενέστερο ορισμό, το Συμβούλιο της Ευρώπης (2010) τονίζει ότι «Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση είναι μια προσέγγιση που επιδιώκει να ενισχύσει την κατανόηση των νέων για την ευρωπαϊκή ταυτότητα, την ιθαγένεια, τον πολιτισμό, την ιστορία και να τους ενθαρρύνει να γίνουν ενεργοί και υπεύθυνοι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Η θεωρητική βάση των παραπάνω ορισμών, μπορεί να αναχθεί σε μια σειρά βασικές έννοιες και ιδέες, οι οποίες περιγράφονται παρακάτω (Council of Europe, 2010):

- Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Ένα από τα σημαντικότερα θεωρητικά θεμέλια της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι η έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πολλές ευρωπαϊκές χώρες προσπάθησαν να προωθήσουν την ειρήνη και τη σταθερότητα μέσω της διάνθησης των συνεργασιών των χωρών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε

ως πλαίσιο για αυτή τη συνεργασία και η εκπαίδευση θεωρήθηκε σημαντικό εργαλείο για την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η ιδέα ήταν ότι με τη διδασκαλία της ευρωπαϊκής ιστορίας, του πολιτισμού και των αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εκπαίδευση θα μπορούσε να συμβάλει στην ενίσχυση της αίσθησης κοινής ταυτότητας και κοινού σκοπού μεταξύ των ευρωπαίων πολιτών.

- Πολιτισμική πολυμορφία: Ένα άλλο σημαντικό θεωρητικό θεμέλιο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι η έννοια της πολιτιστικής πολυμορφίας. Η Ευρώπη φιλοξενεί ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών πολιτισμών, γλωσσών και παραδόσεων και η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της καλύτερης κατανόησης και σεβασμού αυτών των διαφορών. Διδάσκοντας για διαφορετικούς πολιτισμούς και παραδόσεις, η εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στην κατάρριψη των στερεοτύπων και στην προώθηση της συμπεριληπτικότητας και της ενσωμάτωσης μεταξύ των διαφορετικών ομάδων. Ταυτόχρονα, η εκπαίδευση μπορεί επίσης να βοηθήσει στην ανάδειξη των κοινών αξιών και παραδόσεων που ενώνουν τους ευρωπαίους πολίτες. Δίνοντας έμφαση στην κοινή ιστορία και τον πολιτισμό της Ευρώπης, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της αίσθησης του ανήκειν και της σύνδεσης μεταξύ πολιτών διαφορετικών χωρών και προελεύσεων.
- Ενεργός Ιθαγένεια: Ένα τρίτο βασικό θεωρητικό θεμέλιο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι η έννοια της δημοκρατικής ιθαγένειας. Η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη και της δημοκρατικής συμμετοχής, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για την οικοδόμηση μιας πιο δημοκρατικής και συμμετοχικής Ευρώπης. Διδάσκοντας για τις αρχές και τις πρακτικές της δημοκρατίας, η εκπαίδευση

μπορεί να βοηθήσει στην ενδυνάμωση των πολιτών να συμμετέχουν στη δημοκρατική διαδικασία και να έχουν απαιτήσεις από τους υπεύθυνους, εκλεγμένους αντιπροσώπους.

Στη βάση αυτή, πιο πρόσφατοι ορισμοί συγκεκριμενοποιούν περαιτέρω την υπό μελέτη έννοια θεωρώντας ότι «Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση είναι ένα πλαίσιο διδασκαλίας και μάθησης που προωθεί την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης και της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη στους νέους στην Ευρώπη» (European Schoolnet, 2017). Σήμερα, η θεωρητική θεμελίωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση βασίζεται στην πεποίθηση ότι η εκπαίδευση μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στην προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, της πολιτισμικής πολυμορφίας και της δημοκρατικής ιθαγένειας. Με την προώθηση αυτών των αξιών και ιδεών, η εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία μιας πιο ενωμένης και συνεκτικής Ευρώπης. Έτσι σε ένα πιο σύγχρονο ορισμό κρίνεται ότι «Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση είναι η συμπερίληψη ευρωπαϊκών θεμάτων, περιεχομένου και αξιών σε εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την ενίσχυση της αίσθησης της ευρωπαϊκής ταυτότητας και την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Διδάσκοντας για την ευρωπαϊκή ιστορία, τον πολιτισμό και τις αξίες, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της κατανόησης και της συνεργασίας μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, προάγοντας παράλληλα τη δημοκρατική συμμετοχή και την ενεργό συμμετοχή του πολίτη. Ένας από τους κύριους στόχους της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι η προώθηση της αίσθησης του ανήκειν και της σύνδεσης μεταξύ πολιτών διαφορετικών χωρών και προελεύσεων.

Μέσω της διδασκαλίας γλωσσών, λογοτεχνίας, τέχνης, μουσικής και άλλων πολιτιστικών εκφράσεων, η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην προώθηση της μεγαλύτερης ευαισθητοποίησης και εκτίμησης της ποικιλομορφίας των ευρωπαϊκών πολιτισμών (Phillipson, 2008), ενώ παράλληλα αναδεικνύει τις κοινές αξίες και παραδόσεις που ενώνουν τους ευρωπαίους πολίτες (Faas et al, 2014).

Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση υποστηρίζεται από μια σειρά πολιτικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων σε επίπεδο ΕΕ. Αυτές οι πρωτοβουλίες έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν μεγαλύτερη συνεργασία και ανταλλαγές καλών πρακτικών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών και να οικοδομήσουν μια πιο συνεκτική και ενωμένη Ευρώπη.

Προσδιορίζοντας το περιεχόμενο και τους στόχους, ο όρος ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση εντάσσεται στην αναπτυξιακή διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Συγκροτεί την ευρωπαϊκή ταυτότητα στο πλαίσιο του μετασχηματισμού της κοινότητας σε μία Ευρωπαϊκή Ένωση.

1.1.2 Ιστορική αποσαφήνιση του όρου, μέσω των Ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών

Η πρώτη σχετική σημαντική πρωτοβουλία, ήταν η ίδρυση των Ευρωπαϊκών Σχολείων το 1957, τα οποία δημιουργήθηκαν για να παρέχουν κοινή εκπαίδευση στα παιδιά των Ευρωπαίων αξιωματούχων και διπλωματών (Petit, 2006). Αυτά τα σχολεία βασίστηκαν σε ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα σπουδών που έδινε έμφαση στην εκμάθηση γλωσσών, στην ευρωπαϊκή ιστορία και πολιτισμό και στην ανάπτυξη μιας κοινής αίσθησης ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Τα Ευρωπαϊκά Σχολεία δημιουργήθηκαν ως ένα δίκτυο διεθνών σχολείων για την παροχή εκπαίδευσης των παιδιών των ατόμων που εργάζονταν για ευρωπαϊκά

ιδρύματα, χρηματοδοτήθηκαν και λειτουργούσαν από κοινού από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα οποία αργότερα συνέστησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ Διοικούνταν από το Συμβούλιο των Διοικητών, αποτελούμενο από εκπροσώπους των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Τα Ευρωπαϊκά Σχολεία υιοθέτησαν κοινό πρόγραμμα σπουδών, το οποίο έδωσε έμφαση στην εκμάθηση γλωσσών, ιδιαίτερα σε πολλαπλές ευρωπαϊκές γλώσσες, για την προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της επικοινωνίας μεταξύ των μαθητών. Έδιναν επίσης ιδιαίτερη σημασία στη διδασκαλία της ευρωπαϊκής ιστορίας, του πολιτισμού και των αξιών, ενσταλάσσοντας την αίσθηση της ευρωπαϊκής κληρονομιάς και της κοινής ταυτότητας, ενώ το ποικιλόμορφο μαθητικό σώμα διευκόλυνε τη διαπολιτισμική ανταλλαγή, τη συνεργασία και την ανάπτυξη ανεκτικότητας και αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ των μαθητών. Οι μαθητές έπρεπε να μάθουν τουλάχιστον δύο επιπλέον ευρωπαϊκές γλώσσες εκτός της μητρικής τους. Αυτή η γλωσσική πολιτική αποσκοπούσε στην προώθηση των δεξιοτήτων επικοινωνίας και της διαπολιτισμικής κατανόησης μεταξύ των μαθητών.

Με τα χρόνια, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αναπτύχθηκε περαιτέρω και βελτιώθηκε μέσω μιας σειράς πολιτικών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Το 1985, για παράδειγμα, το Συμβούλιο της Ευρώπης ενέκρινε σχετική οδηγία για την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιθαγένεια, η οποία καλούσε τα κράτη μέλη να προωθήσουν τις αξίες της δημοκρατίας, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτιστική πολυμορφία μέσω των εκπαιδευτικών τους συστημάτων (Bîrzea, 2004). Έπειτα, η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε μια σειρά από πρωτοβουλίες με στόχο την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος Erasmus, το οποίο παρέχει χρηματοδότηση για ανταλλαγές

φοιτητών και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες με στόχο την προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνεργασίας. Η Διαδικασία της Μπολόνια, εν τω μεταξύ, στόχευε στη δημιουργία ενός κοινού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη, με έμφαση στην προώθηση της κινητικότητας, της απασχολησιμότητας και της κοινωνικής ένταξης.

Το 2000, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όρισε το 2001 ως το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών, με στόχο την προώθηση της πολυγλωσσίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου στην Ευρώπη. Αυτή η πρωτοβουλία ακολουθήθηκε από την ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Χαρτοφυλακίου Γλωσσών, το οποίο παρέχει ένα πλαίσιο για την εκμάθηση και αξιολόγηση γλωσσών σε όλη την Ευρώπη. Έτσι, μπορεί να κριθεί ότι, η ιστορική εξέλιξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση αντανακλά μια ευρύτερη τάση προς μεγαλύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και συνεργασία τις τελευταίες δεκαετίες (Landri, 2018).

Όσον αφορά τα ευρωπαϊκά προγράμματα, τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής διάστασης είναι η σύγκριση απόψεων, καταστάσεων, εξελίξεων σε διαφορετικές χώρες, η συνειδητοποίηση ότι πολλά προβλήματα δεν είναι αποκλειστικά εθνικά προβλήματα και μπορούν να επιλυθούν μόνο σε συνεργασία με άλλες χώρες και η συνειδητοποίηση της ευθύνης που φέρει ο καθένας για το μέλλον της Ευρώπης (η ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη) (Μπαγάκης, 2003).

Η σπουδαιότητα της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι μία πρόκληση για το εκπαιδευτικό σύστημα του παρόντος. Φθάνει πέρα από τη «δυτική» παράδοση, όπως αυτή μεταδίδεται και αφομοιώνεται εδώ και αιώνες σε πολλά δυτικά ευρωπαϊκά εθνικά κράτη. Σήμερα δεν πρόκειται μόνο για γνώσεις παρελθοντικών γεγονότων, αλλά για μία νέα πορεία, την οποία πρέπει να ακολουθήσει το σχολείο στην ενωμένη Ευρώπη.

Είναι μία υπαρκτή αναγκαιότητα για όλους, από τότε που οι ευρωπαϊκές κοινωνίες μετασχηματίστηκαν λόγω της μαζικής μετανάστευσης σε πολυπολιτισμικές.

1.1.2.1 Η θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες

Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση είναι μία σύνθετη έννοια με πολυδιάστατο περιεχόμενο που παράλληλα, έχει κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις στον βαθμό που αναφέρεται στην ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη, την ισότητα των ευκαιριών, την πολυπολιτισμική εκπαίδευση, τη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου, την πρόσβαση στην ενιαία αγορά εργασίας, τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς κ.ά. Αντιπροσωπεύει ένα δυναμικό γνωστικό αντικείμενο και καλύπτει μία ευρύτερη γνωστική περιοχή με πολλούς αποδέκτες (τους σκοπούς της εκπαίδευσης, το περιεχόμενο της σχολικής γνώσης, τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών πρακτικών).

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πραγματοποίησε έρευνα για την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση (Blondin & Nicaise, 2003). Ανέθεσε λοιπόν, στο Τμήμα Εκπαιδευτικής Έρευνας του Πανεπιστημίου της Λιέγης στο Βέλγιο, να πραγματοποιήσει «Μια συγκριτική μελέτη της θέσης που καταλαμβάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες». Τα αποτελέσματα διεθνών ερευνών έδωσαν μια εικόνα για τη σχέση μεταξύ των νέων και της Ευρώπης, και παρείχαν ενδείξεις για το ρόλο που μπορεί να έχουν τα σχολεία στο πλαίσιο αυτό.

Ποικίλοι φορείς συνεργάστηκαν για την παροχή αυτών των πληροφοριών και την διαχείριση των δεδομένων. Παρά το γεγονός ότι οι Εθνικές Μονάδες δεν είχαν καμία υποχρέωση να ανταποκριθούν στο αιτήματα της μελέτης, έδωσαν τεράστια βοήθεια

και πλούτο πληροφοριών αλλά η ακριβής περιγραφή της τρέχουσας κατάστασης του εκπαιδευτικού συστήματος όλων των χωρών ήταν αδύνατο να καταγραφεί.

Εξετάστηκαν οι δυνατότητες βελτίωσης των πολιτικών των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων και ειδικότερα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για περαιτέρω ευαισθητοποίηση περί του θέματος στους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και γενικότερα των νέων.

Διάφορα ψηφίσματα εγκρίνονται ή έχουν εγκριθεί σε όλη την Ευρώπη ως μέρος τοπικών, εθνικών και διεθνών πρωτοβουλιών για την προώθηση της έννοιας της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και ειδικότερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Από τη δεκαετία του 1970, οι υπουργοί Παιδείας σε όλη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχουν συζητήσει αυτό το ζήτημα και σήμερα εκατοντάδες σχολεία συνεργάζονται και συμμετέχουν σε προγράμματα που χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το σχολείο είναι η απόλυτη έδρα μάθησης και διδασκαλίας των Ευρωπαίων πολιτών, ιδιαίτερα για τις νεότερες γενιές. Παράλληλα με την εκπαίδευση, τα μέσα ενημέρωσης (η τηλεόραση και οι νέες τεχνολογίες πληροφοριών) μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της απήχησης που έχει η Ευρώπη για τις νεότερες γενιές, καθώς αποτελούν τις προτιμώμενες πηγές πληροφόρησης για την Ευρώπη στον νεανικό πληθυσμό. Έτσι, ενισχύοντας τον αντίκτυπό τους, δεν μπορούν παρά να είναι επωφελή για τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα.

Στα προγράμματα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ευρώπη, η θέση που κατέχει η ευρωπαϊκή διάσταση έχει αυξηθεί με τα χρόνια, τονίζοντας τα οφέλη της δίγλωσσης εκπαίδευσης και των σπουδών στο εξωτερικό. Κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, τα κράτη μέλη και οι υποψήφιοι χώρες τόνισαν

τις συνηθέστερες πρωτοβουλίες και τα εμπόδια που συναντώνται στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Μερικά από τα θετικά σημεία που αναφέρθηκαν περιλάμβαναν ειδικές πρωτοβουλίες με στόχο την ενίσχυση του νομικού πλαισίου για τα μέτρα εφαρμογής, τους διάφορους πόρους ανάπτυξης και τη συνεχή προσαρμογή του προγράμματος σπουδών. Τα κύρια εμπόδια περιλάμβαναν ασαφή έλλειψη συντονισμού μεταξύ των πρωτοβουλιών και ανεπαρκή κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Ωστόσο, η έλλειψη πληροφόρησης και ο συντονισμός των πρωτοβουλιών παρεμπόδισαν τις προσπάθειες προετοιμασίας των μαθητών για το ρόλο τους ως ευρωπαίοι πολίτες.

Ερωτηθέντες τι σημαίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση για αυτούς, οι περισσότεροι νέοι (15 έως 24 ετών) από ποτέ, είπαν ότι η έννοια της «Ευρωπαϊκής Ένωσης» αυτή καθαυτή ήταν πρώτα και κύρια συνώνυμη με τη μεγαλύτερη ελεύθερη κυκλοφορία ανάμεσα στα κράτη μέλη (39% έναντι 35% το 1997).

Ενώ στην ερώτηση σχετικά με το τι σημαίνει να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το μεγαλύτερο ποσοστό ανέφερε την ελευθερία κινήσεων (57%), ζωής και σπουδών σε όποιο μέλος των κρατών μελών επιλέξουν.

Σχετικά με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το από που λαμβάνουν οι νέοι πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εξαιρώντας τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης), φαίνεται πως η συχνότερη απάντηση ήταν το σχολείο/πανεπιστήμιο (51%) καθώς και η οικογένεια/φίλοι. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός, ότι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί βρίσκονται στην τελευταία θέση ως πηγή πληροφοριών για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με ποσοστό μόλις 5%. Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (16%) απάντησε πως δεν λαμβάνει από πουθενά καμία πληροφορία. Η

συνεχής κατάρτιση σε ευρωπαϊκά θέματα θα πρέπει να πραγματοποιείται συστηματικά και τακτικά.

Όσο για τα βασικά μέσα ενημέρωσης που παρέχουν τις περισσότερες πληροφορίες στους νέους, στην πρώτη θέση ήταν η τηλεόραση (54%), ακολούθησαν οι εφημερίδες και έπειτα το ραδιόφωνο. Οι σύντομες τηλεοπτικές εκπομπές θα μπορούσαν να υποστηρίξουν αυτή τη διαδικασία. Σχετικά με τους πιο σημαντικούς παράγοντες που βοηθούν τους νέους να συμμετέχουν στην κοινωνία βρέθηκαν τα πανεπιστήμια, οι γονείς/φίλοι και οι οργανώσεις νέων.

Για να δοθεί η ευρωπαϊκή διάσταση στην εμπειρία των εκπαιδευτικών και των μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα κράτη μέλη προωθούν και οργανώνουν:

- σύντομες εκπαιδευτικές επισκέψεις και ανταλλαγές για εκπαιδευτικούς και μαθητές
- ανάπτυξη των εθνικών υπηρεσιών πληροφόρησης και παροχής συμβουλών που είναι απαραίτητες για την προώθηση της κινητικότητας και της ανταλλαγής μαθητών και εκπαιδευτικών εντός της Κοινότητας
- επαφές μεταξύ των αρχών των ιδρυμάτων που ασχολούνται με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών
- εκπαιδευτικές δραστηριότητες με ευρωπαϊκό περιεχόμενο

Τα κύρια εμπόδια και δυσκολίες που αναφέρθηκαν χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: ορισμένα ήταν μοναδικά για μια συγκεκριμένη χώρα, ενώ άλλα συνδέονταν με την ανάγκη για συντονισμό ή με τον δάσκαλο στην εκπαίδευση. Άλλα προβλήματα που αναφέρθηκαν από την Ελλάδα, την Λετονία και την Μάλτα, αφορούσαν τον συντονισμό των πρωτοβουλιών: ορισμένες χώρες ήθελαν να δουν περισσότερο

συντονισμό του προγράμματος σπουδών, των διδακτικών μέσων και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, καθώς και ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για τη διαθεματική διδασκαλία της ευρωπαϊκής διάστασης. Μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την ενημέρωση των σχολείων για την Ευρώπη θα μπορούσε να λειτουργήσει βοηθητικά ως προς τον σκοπό αυτόν.

Τέλος, αρκετές χώρες παραπονέθηκαν ότι οι δάσκαλοι δεν είχαν πάντα όλες τις απαραίτητες δεξιότητες (Ελλάδα, Ιταλία, Λετονία) και ότι οι οικονομικοί πόροι ήταν μερικές φορές ανεπαρκείς.

Με βάση αυτές τις πληροφορίες, προτάθηκε μια σειρά μέτρων τόνωσης της ευρωπαϊκής διάστασης στο πρόγραμμα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- Ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που χρειάζονται οι μαθητές για να είναι ενεργοί και ενημερωμένοι ευρωπαίοι πολίτες
- Διαθεματική και διακρατική προσέγγιση, για ανάδειξη της πολυεπίπεδης και παγκόσμιας φύσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Ενεργή συμμετοχή των μαθητών σε έργα και σε καταστάσεις που απαιτούν παρακολούθηση για να ενισχυθούν οι πληροφορίες και να αφομοιωθούν βασικές έννοιες ενώ εργάζονται ως ομάδα με άλλους φοιτητές
- Καθοδήγηση των εκπαιδευτικών για το πώς να ενσωματώσουν την ευρωπαϊκή διάσταση στο δικό τους μάθημα βασισμένοι στην κατάλληλη αρχική και συνεχή επαγγελματική κατάρτιση, σεβόμενοι θεμελιώδεις αξίες και συμπεριφορές όπως ο πλουραλισμός και η πολυπολιτισμικότητα

- Ορισμός μιας κοινής ευρωπαϊκής βάσης γνώσεων, που θα μπορούσε να διευκολύνει τις επιλογές σε εθνικό επίπεδο, καθώς και την παραγωγή εκπαιδευτικών βοηθημάτων και εγγράφων

- Παροχή πρακτικής υποστήριξης στα κράτη μέλη που επιθυμούν να δημιουργήσουν εθνικούς δικτυακούς τόπους παρέχοντάς τους μια δομή προσαρμοσμένη στις ανάγκες των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Αυτή η υποστήριξη θα περιλαμβάνει πληροφορίες για όλες τις σχετικές πρωτοβουλίες

- Δημιουργία ειδικής μονάδας ενημέρωσης για τους εκπαιδευτικούς

Αρκετές από τις προτάσεις που έγιναν στόχευαν στην κινητικότητα μαθητών και καθηγητών: αφαίρεση εμποδίων στην κινητικότητα (Ιταλία), προώθηση της εισαγωγής μηχανισμών για την αμοιβαία αναγνώριση προσόντων (Λουξεμβούργο), αύξηση της οικονομικής βοήθειας, ίδρυση (εθνικής) εκστρατείας που εξυμνεί τα οφέλη που θα προκύψουν από τα προγράμματα κινητικότητας (Πορτογαλία), αύξηση του αριθμού των ανταλλαγών (Ελλάδα). Λήφθηκαν επίσης αρκετές προτάσεις σχετικά με την κατάρτιση των εκπαιδευτών, πρωτοβουλίες επιμόρφωσης εκπαιδευτών (Ελλάδα).

Άλλες προτάσεις είχαν να κάνουν περισσότερο με την ανάγκη για ενσωμάτωση των ίδιων πληροφοριών στα εθνικά προγράμματα σπουδών, τα διδακτικά βοηθήματα και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και επιβολή κοινών θεμάτων για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (Ελλάδα), καθώς και βελτίωση της ενημέρωσης για τα σχολεία (Σλοβακία).

Παρά τα πολλαπλά οφέλη της, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αντιμετωπίζει σημαντικό βαθμό προκλήσεων. Ο Olsen (2002), υποστηρίζει ότι μπορεί να οδηγήσει στην ομογενοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτισμών και ταυτοτήτων, ενώ οι Börzel & Risse (2000), ότι μπορεί να μην είναι κατάλληλη για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και περιοχές. Ωστόσο, η σημασία της δεν μπορεί να μην εκτιμηθεί. Η έννοια της

ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση παραμένει σημαντικό μέρος των ευρύτερων προσπαθειών της ΕΕ για την προώθηση της συνεργασίας, της σταθερότητας και της δημοκρατίας στην Ευρώπη.

1.2 Η εκπαίδευση στην ενοποιητική διαδικασία της Ευρώπης

1.2.1 Ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Οι τρεις ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ήταν η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) το 1951, η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ ή Ευρατόμ) το 1958 και η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) την ίδια χρονιά. Αυτές οι τρεις συνθήκες αποτέλεσαν τη βάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και παρείχαν το πλαίσιο για τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς και την ανάπτυξη στενότερης οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Η ΕΚΑΧ είχε ως στόχο τη συγκέντρωση των πόρων άνθρακα και χάλυβα των κρατών μελών της για τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς, ενώ η Ευρατόμ επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής αγοράς ατομικής ενέργειας. Η ΕΟΚ, γνωστή και ως Συνθήκη της Ρώμης, ήταν η κύρια συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και έθεσε τα θεμέλια για τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς της ΕΕ. «Ειδικότερα, από το 1958 έως το 1970 ο προϋπολογισμός της ΕΟΚ χρηματοδοτείτο από εισφορές των κρατών μελών, σύμφωνα με μία κλιμάκωση που προβλεπόταν στην αρχική διατύπωση των άρθρων 200 και 201 Συνθ.Ε.Κ.» (Μαραβέγιας & Τσινισιζέλης, 2007).

Σε πρώτο στάδιο, η εκπαίδευση ως τομέας υπήρξε εξαιρετικά περιορισμένος και δεν αποτέλεσε ρητά αντικείμενο των παραπάνω ιδρυτικών συνθήκων, καθώς δόθηκε έμφαση αποκλειστικά σε οικονομικούς στόχους και αναφέρθηκαν μόνο σε ζητήματα

επαγγελματικής κατάρτισης. Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες και αργότερα η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ανέπτυξαν σταδιακά πολιτικές και πρωτοβουλίες που περιλαμβάνουν την εκπαίδευση ως σημαντική πτυχή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Κατά την διάρκεια του μετασχηματισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η εκπαίδευση συνδέθηκε άμεσα με την ταυτότητα και την ιδέα της ενωμένης Ευρώπης. Με την πάροδο του χρόνου, αποκτώντας ποικίλες όψεις και περνώντας διάφορα στάδια στην μετεξελικτική της πορεία, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει τη σημασία της εκπαίδευσης για την προώθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, την προώθηση της πολιτιστικής κατανόησης και την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης που επηρεάζεται πλέον από τις πολιτικό – ιδεολογικό – ιστορικό – κοινωνικό – θρησκευτικό – εθνικό – πολυπολιτισμικές διαφορές της αποδόμησης των εθνικών ταυτοτήτων. Παρόλα αυτά, αξίζει ειδικότερα να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη κοινής αγοράς απαιτούσε την ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργατικού δυναμικού που εισήχθη με τη Συνθήκη της Ρώμης, και εστίασε στην οικονομική ολοκλήρωση επηρέασε έμμεσα τις εκπαιδευτικές πολιτικές. Η κινητικότητα των ατόμων στα κράτη μέλη κατέστησε αναγκαία την εναρμόνιση των προσόντων, την αναγνώριση των πτυχίων και τη δημιουργία μηχανισμών για τη διευκόλυνση της ανταλλαγής φοιτητών και επαγγελματιών.

1.2.2 Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση

Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση, είναι ένα κείμενο του Συμβουλίου της Ευρώπης που εγκρίθηκε το 1954 και προωθεί την προστασία και την πολιτιστική κληρονομιά στην Ευρώπη, ενώ παράλληλα παρέχει τη βάση για συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης. Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση αναγνώριζε τη σημασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως θεμελιώδους συστατικού της ευρωπαϊκής ταυτότητας και κληρονομιάς και τόνιζε την ανάγκη προστασίας και

διατήρησης της, συμπεριλαμβανομένων των υλικών και άυλων πολιτιστικών αγαθών. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη η αναφορά σε αυτό το κείμενο, παρότι δεν αποτελεί κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εκπαίδευση διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της κατανόησης και της εκτίμησης της πολιτιστικής κληρονομιάς μεταξύ των ατόμων. Με την ενσωμάτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών, η Σύμβαση ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να προωθήσουν την ευαισθητοποίηση, τη γνώση και το σεβασμό για την ποικιλόμορφη πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης μέσω της εκπαίδευσης.

Παράλληλα, η Σύμβαση υπογραμμίζει τη σημασία του διαπολιτισμικού διαλόγου ως μέσου για την προώθηση της αμοιβαίας κατανόησης και της ειρηνικής συνύπαρξης στην Ευρώπη ενισχύοντας την ανεκτικότητα, τον σεβασμό και την εκτίμηση για διαφορετικούς πολιτισμούς, γλώσσες και παραδόσεις. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να ενσωματώσουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στα εθνικά τους εκπαιδευτικά συστήματα, συμβάλλοντας έτσι στην ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης, με την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση να χρησιμεύει επίσης ως πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της εκπαίδευσης, ενθαρρύνοντας την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών στην εκπαίδευση, με έμφαση στις πολιτιστικές πτυχές.

Τέλος, η Σύμβαση αναγνώριζε τη σημασία της δια βίου μάθησης και τον ρόλο της εκπαίδευσης στην προώθηση της προσωπικής ανάπτυξης και της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, αναγνωρίζοντας προγράμματα δια βίου μάθησης μπορούν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, όπως εργαστήρια διατήρησης, μαθήματα παραδοσιακής χειροτεχνίας και πολιτιστικές εκδηλώσεις. Με την ενσωμάτωση της πολιτιστικής κληρονομιάς στις πρωτοβουλίες δια βίου μάθησης, η Σύμβαση ενίσχυσε την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση,

προσφέροντας ευκαιρίες στα άτομα να ασχοληθούν με την πολιτιστική κληρονομιά τους και να αναπτύξουν την αίσθηση ότι ανήκουν στην ευρωπαϊκή πολιτιστική κοινότητα.

1.2.3 Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του 1986, στόχευε στην απλοποίηση και ενίσχυση της διαδικασίας ολοκλήρωσης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η οποία αργότερα εξελίχθηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και τέθηκε σε ισχύ το 1987. Η συνθήκη εισήγαγε την έννοια της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» και μια πιο βελτιωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων Ένωση, με στόχο τη μείωση των φραγμών στο εμπόριο, την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, εισήγαγε την έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, διευρύνοντας τα δικαιώματα των πολιτών και δίνοντας έμφαση στην ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η εκπαίδευση διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην προώθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας προάγοντας την ευαισθητοποίηση, τη γνώση και την κατανόηση των ευρωπαϊκών αξιών, της ιστορίας, των θεσμών και της πολιτιστικής πολυμορφίας. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνθηκαν να ενσωματώσουν τις ευρωπαϊκές σπουδές στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Παράλληλα, αποσκοπούσε στη μείωση των εμπορικών φραγμών και στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ανθρώπων εντός της ΕΕ, με την εκπαίδευση να είναι στενά συνδεδεμένη με την κινητικότητα, με προγράμματα όπως το Erasmus να προωθούν τις εκπαιδευτικές ανταλλαγές και να εμπλουτίζουν την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη επεδίωκε την οικονομική ανάπτυξη με την εναρμόνιση των κανονισμών και την άρση των φραγμών στο εμπόριο και η εκπαίδευση

διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης, εξοπλίζοντας τα άτομα με δεξιότητες και γνώσεις για μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Οι εκπαιδευτικές πολιτικές προσαρμόστηκαν, ώστε να ευθυγραμμιστούν με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες της ευρωπαϊκής οικονομίας, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Τέλος, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη είχε ως στόχο την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, η οποία προάγεται μέσω της εκπαίδευσης παρέχοντας πρόσβαση χωρίς αποκλεισμούς σε αυτή, αντιμετωπίζοντας τις ανισότητες και ενισχύοντας την πολιτισμική ποικιλομορφία και την αμοιβαία κατανόηση.

1.2.4 Συνθήκη του Μάαστριχτ

Σύμφωνα με τους Παντίδη & Πασιά (2003), η δεκαετία του '90 αντιπροσωπεύει, ίσως, την πιο αποφασιστική περίοδο στη διαμόρφωση της κοινοτικής εκπαιδευτικής πολιτικής, καθώς συνδέεται με σημαντικές αποφάσεις των κρατών-μελών στο θεσμικό επίπεδο (Συνθήκες Μάαστριχτ - 1992 και Άμστερνταμ - 1996) οι οποίες επέφεραν καίριες αλλαγές στο περιεχόμενο του πολιτικού λόγου της Κοινότητας και στην οικονομική διάσταση του εγχειρήματος, ενώ, παράλληλα, καθόρισαν το πλαίσιο και την πορεία του μετασχηματισμού της εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα επόμενα χρόνια.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), επίσημα γνωστή ως Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο τελικός συνδετικός κρίκος που οδηγεί στην ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως σύγχρονου θεσμού. Έπειτα από την Συνθήκη της Ρώμης και την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη στις οποίες προαναφερθήκαμε, αποτελεί την τρίτη κατά σειρά θεμελιώδη συνθήκη, γεγονός που την καθιστά ιστορικά την σημαντικότερη συνθήκη της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Μέσω της συνθήκης του Μάαστριχτ, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε νομική υπόσταση, ενισχύοντας την θεσμική της θέση στον διεθνή

χώρο. Επιχειρώντας για πρώτη φορά την σύνθεση των δύο διαστάσεων (εσωτερικής/σύνταγμα – εξωτερικής/γεωπολιτική) ως όλον. Παρά την πληθωρικότητα του περιεχομένου της, που αναφερόταν σε ποικίλα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά σημαντικά ζητήματα, ξεχώρισε για την προσπάθεια εφαρμογής ίσης μεταχείρισης μεταξύ των κρατών μελών (Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1992).

Υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1992 στην πόλη του Μάαστριχτ από την οποία πήρε και το όνομα της. Στην παγκόσμια ιστορία δεν υπήρξε ποτέ παρόμοια συνθήκη που να διαπραγματεύεται αντίστοιχες διαδικασίες. Οι οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτικοί άξονες που τέθηκαν σε ισχύ, εισήγαγαν μια νέα πορεία στην ζωή των λαών της Ευρώπης που κλιμακωτά τους οδήγησε σε μια ολοένα στενότερη ένωση.

Προσηλωμένη σε μια ισόρροπη και σταθερή πρόοδο, με στόχο την συνοχή του συνόλου της εξωτερικής της δράσης και με σεβασμό στο ακέραιο για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των υπηκόων των κρατών μελών, δημιουργεί μια νέα ταυτότητα για την διεθνή σκηνή. Η χώρα μας, επίσης δεσμεύθηκε με νόμους βασισμένους στην συνθήκη του Μάαστριχτ για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης.

Το πιο μεγάλο βήμα για τη θεσμική ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, πραγματοποιήθηκε με την υπογραφή της. Στο άρθρο 126 παράγραφο 2 σχετικά με τις δράσεις της Κοινότητας αναφέρεται ότι «Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών». Με το άρθρο 126, η ευρωπαϊκή διάσταση νομιμοποιήθηκε τόσο ως περιοχή γενικού ενδιαφέροντος όσο και ως ειδικό αντικείμενο (διάδοση γλωσσών) της εκπαιδευτικής πολιτικής της Κοινότητας (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Αυτήν την νέα και ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή της διάσταση, προσπαθεί να ενσωματώσει μέσα από τις πολιτικές που χρησιμοποιεί στους εκάστοτε τομείς της, οι οποίες αναφέρονται ενδεικτικά παρακάτω:

Στην σελίδα 47 της συνθήκης λοιπόν, στο κεφάλαιο 3 που αφορά την παιδεία, την επαγγελματική εκπαίδευση και την νεολαία, που θεωρείται ένα ισχυρό εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενσωμάτωση της, στο άρθρο 126, στην παράγραφο 2, αναφέρονται ρητά οι στόχοι της κοινότητας οι οποίοι είναι:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων
- να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως

Παρά την σημαντικότητα της, χρειάστηκαν και άλλες επιμέρους συνθήκες για την εξέλιξη αυτών των πολιτικών. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε κάποιες συνθήκες που, αν και μη θεμελιώδεις, συνέβαλαν ουσιαστικά στην πορεία και την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

1.2.5 Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, εγκρίθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ και στη συνέχεια υπεγράφη εκεί στις 2 Οκτωβρίου του 1997 από τους υπουργούς εξωτερικών των τότε 15 κρατών μελών. Πρόκειται για μια τροποποιητική συνθήκη που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ορισμένες συναφείς πράξεις όπως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ενοποιημένη απόδοση Συνθήκης του Άμστερνταμ) (Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1997).

Αφορά πρωτόκολλα τα οποία προσαρτώνται στις προηγούμενες προαναφερθείσες συνθήκες και αποτελεί τον μεταρρυθμιστικό μοχλό αυτών.

Έχοντας ως στόχο την ανάπτυξη κοινής εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, αυτές οι τροποποιήσεις ενίσχυσαν τα οικονομικά δικαιώματα των πολιτών, αναβαθμίζοντας την λειτουργία των θεσμικών οργάνων σε ένα νέο βελτιωμένο επίπεδο.

Μέσω αυτής της Συνθήκης, η Ένωση ήθελε να επικεντρωθεί περισσότερο στην διασφάλιση των συμφερόντων της στον κόσμο έξω από την Ευρώπη, εστιάζοντας την προσοχή της στις αρχές, τις ευθύνες και τις αξίες της Ένωσης που θα δημιουργήσει την παρουσία ενός «νέου» προσώπου της στην εξωτερική πολιτική, οδηγώντας την στην ενσωμάτωση των μεταρρυθμίσεων που χρήζουν διαπραγμάτευσης ως προς την διασφάλιση των συμφερόντων των πολιτών της και την εξέλιξη των κοινωνικοπολιτικών επιλογών της στον παγκόσμιο πολιτικό χάρτη.

Όπως αναφέρουν οι Παντίδης & Πασιάς (2003), στην συνθήκη του Άμστερνταμ, που αποτελεί τροποποιητική της συνθήκης που θεσπίστηκε στο Μάαστριχτ, προστέθηκε η ακόλουθη αναφορά σχετικά με τη δια βίου εκπαίδευση και την ποιότητα στην εκπαίδευση: «Αποφασισμένοι να προάγουν την ανάπτυξη του υψηλότερου δυνατού επιπέδου γνώσης για τους λαούς τους μέσω ευρείας πρόσβασης στην εκπαίδευση και μέσω της συνεχούς αναπροσαρμογής της». Επίσης, στο Άρθρο 1, παρ. 2 υπάρχει άμεση αναφορά στον Ευρωπαϊό Πολίτη, όπου ορίζεται ότι «Η παρούσα Συνθήκη διανοίγει νέα φάση στη διαδικασία μιας διαρκώς στενότερης ένωσης των λαών της Ευρώπης, στην οποία οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοιχτά και όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες».

Στο τρίτο της κεφάλαιο λοιπόν, που αφορά την παιδεία, την εκπαίδευση και την νεολαία, στο άρθρο 149 (πρώην άρθρο 126) στην παράγραφο 2 αναφέρονται ρητά οι στόχοι της κοινότητας οι οποίοι είναι:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων

— να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως

Η συγκεκριμένη παράγραφος εμφανίζεται αδιάλλακτη και στην προηγούμενη Συνθήκη στην οποία αναφερθήκαμε, σε αυτήν του Μάαστριχτ. Στο αντίστοιχο κεφάλαιο, στο πρώην πλέον άρθρο 126, αναφέρονται ακριβώς οι ίδιοι στόχοι στον τομέα της εκπαίδευσης. Με αυτόν τον τρόπο, η Ευρωπαϊκή Ένωση ανανεώνει την υπόσχεση της για τους εκπαιδευτικούς στόχους που έχει θέσει. Έτσι, υπογραμμίζει τις εκπαιδευτικές πολιτικές της, θέλοντας να τονίσει την διάθεση της για μια παιδεία ενοποιημένη και αναβαθμισμένη ιδιαίτερα ως προς την ευρωπαϊκή της διάσταση.

1.2.6 Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας είναι επίσης μια μεταρρυθμιστική συνθήκη, όπως και η προηγούμενη στην οποία αναφερθήκαμε (Συνθήκη του Άμστερνταμ). Έγινε γνωστή για τις αλλαγές που ενέταξε καθώς τέθηκε σε ισχύ (τέλη του 2009), στον τρόπο διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αυξάνονται, υπήρχε έντονη ανάγκη για αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου της. Έτσι, σχεδιάστηκε για να αντικαταστήσει το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και να μεταρρυθμίσει την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, επίσημα ονομάστηκε «Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Πρόκειται λοιπόν για μια διεθνή συνθήκη που τροποποιεί τις ιδρυτικές συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Council, 2007). Υπογράφεται από τους υπουργούς εξωτερικών και τους πολιτικούς αρχηγούς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συμμετείχαν στην σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας, στις 13 Δεκεμβρίου του 2007.

Η Συνθήκη της Λισαβόνας, θεωρείται από τις σημαντικότερες τροποποιητικές συνθήκες στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς αναδιανέμει τις αρμοδιότητες των θεσμικών της οργάνων. Με τις νέες νομοθετικές εξουσίες που προσδίδει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το θέτει σε ισότιμη βάση με το Συμβούλιο Υπουργών στον τομέα λήψης αποφάσεων σχετικά με τις δράσεις και τις δαπάνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, καθιστά νομικά υποχρεωτικό τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που ανακήρυξε η ΕΕ το 2000.

Επιπλέον, σχετικές αλλαγές αναφέρονται στον τρόπο συνεργασίας του Κοινοβουλίου με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα, ενισχύοντας την επιρροή των βουλευτών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως προς την λήψη αποφάσεων για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Θέτοντας σε ισχύ τις νέες μεταρρυθμίσεις, επισημαίνεται η σημαντικότητα της ψήφου των ευρωπαϊκών εκλογών για τις κατευθύνσεις που πρόκειται να ακολουθήσει η Ευρώπη, καθώς το Κοινοβούλιο είναι το μοναδικό θεσμικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εκλέγεται άμεσα από τους πολίτες.

Όσον αφορά το τρίτο κεφάλαιο που μας απασχόλησε και στις προηγούμενες συνθήκες, παρατηρείται μια διαφορά. Αλλάζει ο τίτλος και από εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση, νεολαία προστίθεται και ο αθλητισμός (123 - Το κεφάλαιο 3 αναριθμείται σε ΤΙΤΛΟΣ XI και οι λέξεις «ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑ» στο τέλος της επικεφαλίδας αντικαθίσταται από τη λέξη «ΝΕΟΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ»).

Προχωρώντας στο συγκεκριμένο άρθρο που αναφερθήκαμε και στις δύο προηγούμενες συνθήκες (άρθρο 149 – Συνθήκη Άμστερνταμ, πρώην άρθρο 126 - Συνθήκη Μάαστριχτ), παρατηρούμε τις διαφοροποιήσεις που υπάρχουν σε αυτήν την συνθήκη σε σύγκριση με τις προηγούμενες που όπως αναφέραμε παραπάνω δεν υπήρξαν διαφορές μεταξύ τους.

Στην παράγραφο που μας αφορά, εισάγεται μια διευκρίνηση ως προς την συμμετοχή των νέων Ευρωπαίων πολιτών στα δημοκρατικά τους καθήκοντα. Επίσης, παρατηρούμε ότι εμπλουτίζεται περαιτέρω η συγκεκριμένη παράγραφος, καθώς εισάγεται μια νέα (τελευταία) περίπτωση που αφορά τον αθλητισμό.

Συγκεκριμένα μέσα στην Συνθήκη στην σελίδα 82 αναφέρεται:

124) Το άρθρο 149 στην παράγραφο 2 τροποποιείται ως εξής:

β) στην παράγραφο 2, πέμπτη περίπτωση, οι λέξεις «και ενθαρρύνοντας την συμμετοχή των νέων στη δημοκρατική ζωή στην Ευρώπη», πρέπει να προστεθεί στο τέλος. Το ακόλουθο πρέπει να εισαχθεί ως τελευταία περίπτωση:

— ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στον αθλητισμό, με την προώθηση της δικαιοσύνης και της διαφάνειας στους αθλητικούς αγώνες και συνεργασίας μεταξύ φορέων που είναι αρμόδιοι για τον αθλητισμό, και την προστασία της σωματικής και ηθικής ακεραιότητας των αθλητών και των αθλητριών, ιδίως των νεότερων αθλητών και αθλητριών.’.

Έτσι, μέσω των ευθυγραμμισμένων πολιτικών σε περισσότερους τομείς, επιτυγχάνεται η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης.

1.2.7 Συνθήκη Λειτουργίας Ε.Ε.

Η Συνθήκη της Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2016 αποτελεί μια ενοποιημένη απόδοση προηγούμενων θεμελιωδών συνθηκών, όπως η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τροποποιήσεων που αναφέρονται στη Συνθήκη της Λισαβόνας σχετικά με πρωτόκολλα και παραρτήματα τους (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Με την πράξη προσχώρησης της Δημοκρατίας της Κροατίας επήλθαν τροποποιήσεις που περιέχονται επίσης στην παρούσα έκδοση, καθώς και μια προσαρμοσμένη αναπαραγωγή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντικαθιστά τον Χάρτη ο οποίος διακηρύχθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2000.

Συγκριτικά με την προηγούμενη Συνθήκη, δεν παρατηρούνται αλλαγές στο κεφάλαιο που μας ενδιαφέρει.

Πιο συγκεκριμένα, στο τρίτο μέρος της Συνθήκης που αναφέρεται στις «Εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης», στον 12^ο τίτλο που αφορά την παιδεία, την επαγγελματική εκπαίδευση, την νεολαία και τον αθλητισμό, στην δεύτερη παράγραφο του άρθρου 165 (πρώην άρθρο 149) αναφέρεται:

Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

- να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών,
- να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών,
- να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων,
- να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών,
- να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης,

— να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως,

— να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας τη δικαιοσύνη και την διαφάνεια των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους.

Όπως είναι φανερό λοιπόν, η πρόθεση της Ε.Ε. με την πάροδο του χρόνου είναι να ενισχύσει τον ρόλο της ευρωπαϊκής διάστασης σε ολοένα και περισσότερους κλάδους, θεμελιώνοντας την ως πάγια πολιτική της.

Κεφάλαιο 2

Ιστορική αναδρομή του ρυθμιστικού πλαισίου των Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Πολιτικών

Η ιστορική αναδρομή και η θεωρητική θεμελίωση του πρώτου κεφαλαίου ανέδειξαν την εξέλιξη των ευρωπαϊκών αξιών και αρχών στον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς και την προοπτική για μελλοντικές εκπαιδευτικές πρακτικές. Από την άλλη πλευρά, το παρόν δεύτερο κεφάλαιο αναλύει το ρυθμιστικό πλαίσιο και τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, που αντιπροσωπεύουν την εφαρμογή αυτών των θεωριών και αξιών στην πράξη.

Ειδικότερα, εστιάζει στην πολυπολιτισμική πλευρά της εκπαίδευσης, την ανάγκη για συνεργασία και αλληλοκατανόηση μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και τη σημασία της κινητικότητας των φοιτητών και των εκπαιδευτικών. Επιπλέον, αναλύουμε τη συμβολή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην προώθηση της διασυνοριακής συνεργασίας και της πολιτιστικής ανταλλαγής στον τομέα της εκπαίδευσης. Κατά συνέπεια, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αποτελεί έναν ζωτικό παράγοντα για τη δημιουργία ενός ενωμένου και πολυπολιτισμικού εκπαιδευτικού χώρου στην Ευρώπη, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη ευρωπαϊκών πολιτισμικών αξιών και την ενίσχυση της κοινής εκπαιδευτικής ταυτότητας.

Η σταδιακή ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών, πέρασε από πολλά στάδια έως ότου καθοριστεί μια καθολική εκπαιδευτική πορεία όπου θα καλούνταν να ακολουθήσουν όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφορούσε

κυρίως πιλοτικά σχέδια και πειραματικά προγράμματα σε σχολεία, συναντήσεις εμπειρογνομόνων, ανταλλαγές εκπαιδευτικών και διεξαγωγή ημερίδων και συνεδρίων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζουμε την κλιμάκωση των σταδίων ενσωμάτωσης των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών, τις πρωτοβουλίες που τις επηρέασαν, τις στρατηγικές και τις συμβάσεις που όλες οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όφειλαν να ενσωματώσουν, κάνοντας μια ιστορική επισκόπηση του ρυθμιστικού πλαισίου που τις διαμορφώνει.

Οι ποικίλες νομοθετικές δράσεις που αναπτύχθηκαν διαχρονικά θεμελιώνοντας την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και βοήθησαν ώστε να επιτευχθεί ένα ενιαίο πλαίσιο εκπαιδευτικών πολιτικών στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι προς επίτευξη στόχοι αυτών αναφέρονται και αναλύονται χρονικά στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

Εν συνεχεία αναλύονται τα προγράμματα που θεμελίωσαν πρακτικά αυτές τις θεωρητικές βάσεις, αναδεικνύοντας την πραγματική μορφή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

2.1 Ρυθμιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην Εκπαίδευση

Μετά τη συνθήκη του Μάαστριχτ και στη διάρκεια της δεκαετίας του '90 αναπτύχθηκε μία στρατηγική διαμόρφωσης ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού λόγου σε κοινοτικό επίπεδο. Μία σειρά από κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα συγκροτήσουν το πλαίσιο της διαμόρφωσης του Κοινοτικού λόγου 'για την Ευρώπη της γνώσης' και, παράλληλα, θα επηρεάσουν το σχεδιασμό και τις κατευθύνσεις της εφαρμογής των εκσυγχρονιστικών πολιτικών των κρατών-μελών σε εθνικό επίπεδο.

Παρακάτω θα ασχοληθούμε με δύο συγκεκριμένα κείμενα (Πράσινη – 1993 και Λευκή – 1995 Βίβλο) που αφορούν πιο άμεσα την εκπαίδευση. Στα διάφορα κείμενα της Επιτροπής επισημαίνεται ότι ο βασικός προσανατολισμός της κοινοτικής πολιτικής αφορά τη σταδιακή δημιουργία ενός ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού χώρου (EEX), ανοικτού και δυναμικού, ο οποίος διατρέχεται από τρεις θεμελιώδεις διαστάσεις που είναι ‘η γνώση, ο πολίτης και η απασχόληση’. Παράλληλα, η Επιτροπή επισημαίνει την ανάγκη της ενίσχυσης και της προώθησης της κοινοτικής πολιτικής στις τέσσερις περιοχές της γνώσης (καινοτομία, έρευνα, εκπαίδευση, κατάρτιση) που ‘αποτελούν την κινητήρια δύναμη της Κοινότητας’ στην προοπτική της οικοδόμησης της ‘Ευρώπης της γνώσης’ και την επίτευξη των ακόλουθων βασικών στόχων της Ένωσης: α) την ανάπτυξη της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, β) τη διατήρηση του κοινωνικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γ) τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, δ) την αποφυγή του κοινωνικού ρήγματος και ε) την αύξηση της δυνατότητας απασχόλησης.

Ορισμένες από τις βασικές θέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, εμφανίζονται στα παρακάτω κείμενα που αφορούν την προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σύγχρονο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο που διαμορφώνεται σε παγκόσμιο επίπεδο (Παντίδης & Πασιάς, 2003). Η ομαλή προσαρμογή των νέων στο καινούργιο οικονομικό-κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο πραγματοποιείται μέσω της συμμετοχής τους στα Ευρωπαϊκά προγράμματα. Όντας σε μια δεκτική ηλικία, μέσω της επαφής με συμμαθητές και δασκάλους άλλων εθνικοτήτων, καλλιεργούν τον σεβασμό και την εκτίμηση στην διαφορετικότητα. Άλλες δεξιότητες που δύναται να βελτιωθούν εξίσου είναι η χρήση της ξένης γλώσσας, των ηλεκτρονικών υπολογιστών, επικοινωνιακές δεξιότητες, της κριτικής τους σκέψης, της αυτενέργειας, της δράσης σε ένα ξένο περιβάλλον μακριά

από την οικογενειακή εστία. Με αυτόν τον τρόπο η ευρωπαϊκή τους ταυτότητα αναπτύσσεται παράλληλα με την εθνική μέσω των αλληλεπιδράσεων με τους εταίρους (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Η Επιτροπή προχώρησε στην άμεση αναβάθμιση της εκπαίδευσης με την υλοποίηση μιας σειράς κοινοτικών προγραμμάτων δράσης. Στόχοι των προγραμμάτων ήταν η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, οι εκπαιδευτικές ανταλλαγές, η συνεργασία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η κινητικότητα των στελεχών της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικών και σπουδαστών, η πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων, η αναγνώριση περιόδων και τίτλων σπουδών, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας, η διάχυση της πληροφορίας, ο σεβασμός και η προστασία του πολιτισμικού πλούτου των ευρωπαϊκών κοινωνιών και η διαμόρφωση μιας πλουραλιστικής Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε τον Νοέμβριο 2017 την πρόταση της για την ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας μέσω της Εκπαίδευσης και του Πολιτισμού. Βασικό στοιχείο της πρότασης αυτής είναι η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Εκπαιδευτικού Χώρου (European Education Area), μία διαδικασία που θα είναι συμβατή με την αρχή της επικουρικότητας που εφαρμόζεται σε θέματα εκπαίδευσης στην ΕΕ, με χρονικό ορίζοντα καθιέρωσης το 2025. Τα στοιχεία που θα χαρακτηρίζουν και θα διαμορφώνουν τον χώρο αυτό θα είναι η πλήρης διευκόλυνση της κινητικότητας για όλους τους συντελεστές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η απαλοιφή των εμποδίων για την αναγνώριση προσόντων τόσο στη μέση όσο και στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, ο εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών, η περαιτέρω ενίσχυση της γλωσσομάθειας, η υποστήριξη των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, ώστε να ανταγωνίζονται με μεγαλύτερη επιτυχία σε παγκόσμιο επίπεδο και να έχουν

διεθνή/εξωστρεφή δραστηριότητα, η εκπαίδευση για την ψηφιακή εποχή και τις νέες τεχνολογίες, η ενίσχυση της εκπαίδευσης δασκάλων και εκπαιδευτικών, κ.λπ. (Σκιαδάς, 2020)

Αναγνωρίστηκε η ουσιαστική συμβολή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην προοπτική της ολοκλήρωσης εσωτερικής αγοράς, αποφασίστηκε η ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση με τη λήψη σειράς συντονισμένων μέτρων. Παράλληλα, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση συνδέθηκε με την προώθηση των ιδανικών (κοινοτικό, ανθρωπιστικό, διεθνιστικό) με βάση το ακόλουθο πλαίσιο στόχων: α) της πολυπολιτισμικής Ευρώπης (ανάπτυξη της ΕΔΕ, διδασκαλία των ξένων γλωσσών, ενίσχυση της πολιτιστικής πολυμορφίας), β) της Ευρώπης της κινητικότητας (ελεύθερη κυκλοφορία, ανταλλαγές, συνεργασία), γ) της Ευρώπης της μόρφωσης (ισότητα ευκαιριών, πρόσβαση, καταπολέμηση ανισοτήτων), δ) της Ευρώπης των ικανοτήτων και δεξιοτήτων (βελτίωση ποιότητας, εφαρμογές νέων τεχνολογιών, επιμόρφωση, δια βίου εκπαίδευση), ε) της Ευρώπης ανοιχτής στον κόσμο (σχέσεις με διεθνείς οργανισμούς, διερεύνηση με άλλα ευρωπαϊκά κράτη, σχέσεις με αναπτυσσόμενες χώρες) (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Η ευρωπαϊκή διάσταση, σχετίζεται με προγράμματα, δράσεις και μέτρα εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για μια διαδικασία εκσυγχρονισμού και εξευρωπαϊσμού των εκπαιδευτικών συστημάτων των ευρωπαϊκών χωρών, με στόχο την σταδιακή σύγκλιση και εναρμόνιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των ευρωπαϊκών κρατών για την προσαρμογή στις απαιτήσεις της δημιουργίας της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς.

«Η ευρωπαϊκή διάσταση αντιπροσωπεύει και εκφράζει κάτι πολύ περισσότερο: την αναγνώριση της διαφοράς, της ετερότητας, της ύπαρξης του «άλλου» και την απαίτηση

της συνύπαρξης με τον «άλλο» εντός του ίδιου γεωγραφικού, πολιτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού χώρου. Αντιπροσωπεύει την υπέρβαση του τρόπου σκέψης της νεωτερικής Ευρώπης, του τρόπου θέσπισης των εθνικών κοινωνιών και εκφράζει τη ρήξη με τον μονοδιάστατο χαρακτήρα της εθνικής ταυτότητας και τις συνειδήσεις των δημοκρατικών σχηματισμών (Πασιάς, 1996).

2.1.1 Πράσινη Βίβλος για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση

Η Πράσινη Βίβλος για την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, γνωστή και ως «Πράσινη Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση» (Commission of the European Communities, 1993), στόχευε στο να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, και να παρουσιάσει το όραμα της Επιτροπής για το μέλλον της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Η Πράσινη Βίβλος τόνισε τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση για την ανάπτυξη της ΕΕ και για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών μελών. Υποστήριξε ότι η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, ήταν απαραίτητη για την προώθηση μιας κοινής κατανόησης των ευρωπαϊκών αξιών, του πολιτισμού και της ιστορίας και για την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας μεταξύ των πολιτών.

Το σχολείο αναφέρεται ως ένας σημαντικός χώρος δράσης της εκπαίδευσης που η Επιτροπή στο συγκεκριμένο κείμενο θεωρεί πως αποτελεί «μία μονάδα ζωής διαρθρωμένης σε σύστημα, όπου αλληλοεπιδρούν διάφοροι φορείς (μαθητές, εκπαιδευτικοί, γονείς, τοπικές αρχές, κτλ) ... μια οργάνωση ικανή να παρέχει υπηρεσίες στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, με το οποίο διατηρεί δυναμικές και αμφίδρομες σχέσεις» (Παντίδης & Πασιάς, 2003).

Είναι ένα από τα πιο σημαντικά κείμενα που αναφέρεται στο χώρο της Γενικής εκπαίδευσης για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση. Στο πρώτο μέρος του κειμένου, η Επιτροπή ορίζει ως κεντρικό άξονα του προβληματισμού της, τη συμβολή στην προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο νέο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο που διαμορφώνεται στη δεκαετία του '90 και στην προετοιμασία και την ένταξη των νέων στο διευρυμένο και ενιαίο οικονομικό και κοινωνικό χώρο της Κοινότητας, με κύρια εφόδια τις γνώσεις του γλωσσικού, πολιτιστικού και κοινωνικού περιβάλλοντος των κρατών της Ευρώπης. Στο δεύτερο μέρος της Πράσινης βίβλου αναφέρεται η βελτίωση της ποιότητας εκπαίδευσης και η προετοιμασία των νέων για μια καλύτερη κοινωνική και επαγγελματική ένταξη. Και στο τρίτο μέρος προτείνονται ενδεχόμενες μορφές σύμπραξης μεταξύ των εκπαιδευτικών φορέων στα διάφορα κράτη μέλη (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Η Πράσινη Βίβλος εντόπισε πολλές βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης βελτίωσης της ποιότητας της εκπαίδευσης, αύξησης της πρόσβασης στην εκπαίδευση, προώθησης της καινοτομίας και της δημιουργικότητας και της διασφάλισης ότι τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Αναγνώρισε τον κρίσιμο ρόλο της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση του μέλλοντος της ΕΕ και τόνισε την ανάγκη ανάπτυξης μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της εκπαίδευσης. Η Κοινότητα λοιπόν προσπαθεί να προσθέσει την ευρωπαϊκή ταυτότητα ως μία επιπλέον ταυτότητα στις ήδη υπάρχουσες, εθνική και τοπική. Στη σχέση μεταξύ ευρωπαϊκού πολιτισμικού μοντέλου και των εθνικών δεν υπάρχει ούτε αντικατάσταση ούτε σύγκρουση, παρά μόνο αμοιβαίος εμπλουτισμός. Γι' αυτό και ένας από τους τρεις ειδικούς στόχους της ευρωπαϊκής διάστασης στην

εκπαίδευση που ορίζεται μέσα σ' αυτό το κείμενο είναι "η συμβολή στη συγκρότηση μιας ευρωπαϊκής ιθαγένειας".

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, η Πράσινη Βίβλος διατύπωσε ορισμένες συστάσεις για το μέλλον της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Αυτές οι συστάσεις περιλάμβαναν (Commission of the European Communities, 1993):

- i. Προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής καλών πρακτικών: Η Πράσινη Βίβλος τόνισε την ανάγκη για αυξημένη συνεργασία και ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Υποστήριξε ότι αυτή η συνεργασία ήταν απαραίτητη για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και για την προώθηση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας.
- ii. Ανάπτυξη της διαπολιτισμικής ικανότητας: Υπογράμμισε τη σημασία της ανάπτυξης διαπολιτισμικών ικανοτήτων μεταξύ των πολιτών και την προώθηση της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών.
- iii. Βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης: Η Πράσινη Βίβλος τόνισε την ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας της εκπαίδευσης και διασφάλισης ότι τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Υποστήριξε ότι αυτό ήταν απαραίτητο για τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ στην παγκόσμια οικονομία.
- iv. Αύξηση της πρόσβασης στην εκπαίδευση: Υποστήριξε ότι η αύξηση της πρόσβασης στην εκπαίδευση είναι απαραίτητη για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης και για τη διασφάλιση ότι όλοι οι πολίτες έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν πλήρως τις δυνατότητές τους.

- v. Ενθάρρυνση της καινοτομίας και της δημιουργικότητας: Η Πράσινη Βίβλος τόνιζε την ανάγκη προώθησης της καινοτομίας και της δημιουργικότητας στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και ενθάρρυνσης της ανάπτυξης νέων και καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας.

Όπως τονίζει ο Νόνοα (2002), η Πράσινη Βίβλος για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση παρουσίασε ένα ολοκληρωμένο όραμα για το μέλλον της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και παρείχε ορισμένες συστάσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ στον τομέα αυτό. Τόνισε τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση για την ανάπτυξη της ΕΕ και για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής ολοκλήρωσης μεταξύ των κρατών μελών. Η Πράσινη Βίβλος παραμένει σημαντικό σημείο αναφοράς για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εκπαιδευτικούς και οι συστάσεις της συνεχίζουν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Παράλληλα, αποτέλεσε μια απάντηση στο αυξανόμενο αίτημα για μεγαλύτερη συνεργασία και ολοκλήρωση στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ΕΕ. Σκοπός της ήταν να παράσχει ένα πλαίσιο ενισχύοντας τη συζήτηση σχετικά με το μέλλον της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Η Πράσινη Βίβλος πρότεινε ορισμένα ειδικά μέτρα για την ανάπτυξη κοινών προτύπων ποιότητας στην εκπαίδευση και την κατάρτιση σε ολόκληρη την ΕΕ, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε εκπαίδευση και κατάρτιση υψηλής ποιότητας ανεξάρτητα από την τοποθεσία τους. Ακόμη τόνισε την ανάγκη προώθησης του διαπολιτισμικού διαλόγου και ενθάρρυνσης της ανάπτυξης διαπολιτισμικών ικανοτήτων μεταξύ των πολιτών και πρότεινε ότι αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί

μέσω της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών.

Παράλληλα, ενθάρρυνε την κινητικότητα μαθητών και εκπαιδευτικών σε ολόκληρη την ΕΕ, ως μέσο προώθησης της διαπολιτισμικής κατανόησης και ανάπτυξης μιας αίσθησης κοινής ταυτότητας, ενώ επιπλέον τόνισε την ανάγκη για αυξημένη πρόσβαση στη δια βίου μάθηση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι πολίτες έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις τους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Η Πράσινη Βίβλος πρότεινε επίσης μια σειρά μέτρων για την υποστήριξη της εφαρμογής αυτών των συστάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης προγραμμάτων και πρωτοβουλιών σε επίπεδο ΕΕ, αυξημένης χρηματοδότησης για την εκπαίδευση και την κατάρτιση και την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας στον τομέα αυτό (Commission of the European Communities, 1993).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όπως τονίζει ο Ryba (1995), ένας από τους κύριους περιορισμούς της Πράσινης Βίβλου ήταν ότι δεν παρείχε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ΕΕ και δεν αντιμετώπιζε την ανάγκη για ένα κοινό πρόγραμμα σπουδών για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Αυτό κατέστησε δύσκολο για τα κράτη μέλη της ΕΕ να ευθυγραμμίσουν τις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης και να δημιουργήσουν ένα ενιαίο σύστημα. Παρόλα αυτά, η Πράσινη Βίβλος για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση ήταν ένα πρωτοποριακό πλαίσιο που βοήθησε να τεθούν τα θεμέλια για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Οι συστάσεις της συνεχίζουν να ενημερώνουν τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των κρατών μελών της ΕΕ και η έμφαση που δίνει στη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση παραμένει επίκαιρη έως και σήμερα.

2.1.2 Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης»

Η Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης» δημοσιεύτηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1995. Στόχος της ήταν να παράσχει ένα ολοκληρωμένο όραμα για το μέλλον της εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να καθορίσει έναν οδικό χάρτη για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της αναδυόμενης κοινωνίας της γνώσης (European Commission, 2007). Η Λευκή Βίβλος αναγνώρισε τη μεταβαλλόμενη φύση της εργασίας και της κοινωνίας και την αυξανόμενη σημασία της γνώσης και της καινοτομίας για την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα. Τόνισε την ανάγκη η εκπαίδευση να συμβαδίζει με αυτές τις αλλαγές και να παρέχει στα άτομα τις δεξιότητες και τις ικανότητες που χρειάζονται για να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία της γνώσης.

Η ταχύτατη μετάδοση των πληροφοριών στην κοινωνία, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνο-επιστήμης, οι εξελίξεις στο δημογραφικό επίπεδο, τη μετανάστευση και κυρίως η παγκοσμιοποίηση των οικονομικών σχέσεων ανέδειξαν μια νέα τάξη πραγμάτων. Η Λευκή Βίβλος πρότεινε μια σειρά από συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η εκπαίδευση στην ΕΕ (Hesser & de Vries, 2011).

Αρχικά, τόνισε τη σημασία της ποιότητας και της αριστείας στην εκπαίδευση και θεμελίωσε την ανάγκη για ανάπτυξη κοινών προτύπων ποιότητας και συγκριτικής αξιολόγησης στην εκπαίδευση. Παράλληλα, αναγνώρισε την ανάγκη για δια βίου μάθηση και ζήτησε αυξημένη πρόσβαση σε ευκαιρίες μάθησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή της στην υπογράμμιση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών) στην αναμόρφωση της εκπαίδευσης προωθώντας την υιοθέτηση ευρωπαϊκής στρατηγικής

για την ενσωμάτωση τους στην εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, η Λευκή Βίβλος αναγνώρισε τον κρίσιμο ρόλο των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη της κοινωνίας της γνώσης και τη σημασία της συνεχούς ακαδημαϊκής διάνθησης και επαγγελματικής κατάρτισης τους, ενώ τέλος τόνισε την ανάγκη συνεργασίας και ανταλλαγής γνώσης μεταξύ διαφορετικών χωρών, ιδρυμάτων και ινστιτούτων στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Ένα βασικό ερώτημα που τίθεται στην Λευκή Βίβλο αφορά τους εκπαιδευτικούς φορείς των κρατών μελών. Λαμβάνοντας υπόψιν τις επερχόμενες προκλήσεις της κοινωνίας, με ποιον τρόπο θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν την υψηλή τεχνολογία και την πληροφορική για τον εξοπλισμό των εκπαιδευομένων έτσι ώστε να μπορέσουν να τις αντιμετωπίσουν; Καθώς πλέον οι νέες ικανότητες κρίνονται απαραίτητες για τον ευρωπαϊό πολίτη (π.χ. ευελιξία και αυτονομία) επιβάλλονται αλλαγές στην τρέχουσα δομή της εκπαίδευσης. Όπως είναι φυσικό αυτές οι αλλαγές θα επηρεάσουν άμεσα και την «αναβάθμιση» των εκπαιδευτικών.

Η Λευκή Βίβλος, όπως και η Πράσινη Βίβλος, πρότεινε κοινά μέτρα για την υποστήριξη της εφαρμογής αυτών των συστάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης προγραμμάτων και πρωτοβουλιών σε επίπεδο ΕΕ, της αυξημένης χρηματοδότησης για την εκπαίδευση και την κατάρτιση και της προώθησης της έρευνας και της καινοτομίας.

Η Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης», συνδέεται με την ανάπτυξη πολλών σχετικών πρωτοβουλιών, με κυριότερα το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF), το Πρόγραμμα Erasmus και την δια βίου εκπαίδευση. Το EQF παρέχει ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς για τη σύγκριση των προσόντων σε όλη την Ευρώπη. Προωθεί τη διαφάνεια, την αναγνώριση και τη

δυνατότητα μεταφοράς των προσόντων, ενισχύοντας την κινητικότητα και διευκολύνοντας τη δια βίου μάθηση (Boutsiouki, 2017). Έτσι προωθεί την ευρωπαϊκή διάσταση δημιουργώντας ένα ενιαίο πλαίσιο για μια κοινή κατανόηση των προσόντων και των ικανοτήτων, επιτρέποντας στα άτομα να περιηγούνται και να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικές και επαγγελματικές ευκαιρίες σε διάφορες χώρες και συστήματα εντός της ΕΕ.

Το Πρόγραμμα Erasmus αποτελεί πρωτοβουλία που παρέχει ευκαιρίες σε άτομα να σπουδάσουν, να εκπαιδευτούν και να εργαστούν στο εξωτερικό. Επικεντρώνεται στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της νεολαίας, προωθώντας την κινητικότητα, τη συνεργασία και τις διαπολιτισμικές ανταλλαγές. Ενθαρρύνοντας τα άτομα να γνωρίσουν διαφορετικούς πολιτισμούς, γλώσσες και εκπαιδευτικά συστήματα εντός της ΕΕ ενισχύει την ευρωπαϊκή διάσταση, καθώς προωθεί την ανάπτυξη μιας αίσθησης ευρωπαϊκής ταυτότητας, διαπολιτισμικής κατανόησης και ιθαγένειας μεταξύ των συμμετεχόντων, διανθίζοντας τους ορίζοντες τους και ενισχύοντας τις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές τους.

Παράλληλα, η δια βίου εκπαίδευση, συνέβαλε στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης ενθαρρύνοντας τα άτομα να αποκτήσουν νέες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Ενίσχυσε την αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συνεργασίας παρέχοντας ευκαιρίες στα άτομα να εμπλακούν με διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα.

Η Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης», ήταν ένα κρίσιμο πλαίσιο πολιτικής που είχε ως στόχο να καθορίσει την κατεύθυνση για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα του, ήταν ότι τόνισε τη σημασία της εκπαίδευσης και της κατάρτισης

για τα άτομα και την κοινωνία, αναγνωρίζοντας ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία, διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και στην προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου (Angelis & Grollio, 2003). Παρείχε επίσης ένα συνεκτικό πλαίσιο για τα κράτη μέλη της ΕΕ, ώστε αυτά να εκσυγχρονίσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και να δημιουργήσουν μια κοινωνία βασισμένη στη γνώση. Παράλληλα, έθεσε τα θεμέλια για την ανάπτυξη σχετικών παρεμβάσεων πολιτικής, με στόχο να ευθυγραμμιστούν οι πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ολόκληρη την ΕΕ, ώστε να παρέχεται καλύτερη πρόσβαση σε ευκαιρίες μάθησης υψηλής ποιότητας για όλους τους πολίτες.

Ωστόσο, όπως τονίζει ο Carra (2015), η Λευκή Βίβλος για τη «Διδασκαλία και εκμάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης» παρουσιάζει και κάποια μειονεκτήματα. Ένας από τους κύριους περιορισμούς που την χαρακτηρίζουν, ήταν ότι δεν εντόπισε και δεν έλαβε υπόψιν της επαρκώς τις σημαντικές διαφορές στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και τις προκλήσεις στη δημιουργία μιας εναρμονισμένης προσέγγισης. Επίσης, δεν εξέτασε το πιθανό οικονομικό κόστος της εφαρμογής των προτάσεών της και την ανάγκη για αυξημένη χρηματοδότηση για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στα κράτη μέλη της ΕΕ. Επιπλέον, η Λευκή Βίβλος δεν έλαβε υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εφαρμογή των προτάσεών που παρείχε.

Στην χώρα μας θεσπίστηκαν νόμοι περί οργάνωσης περιφερειακών υπηρεσιών εκπαίδευσης και ρυθμίσεων θεμάτων αξιολόγησης εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικού έργου, που στόχο είχαν την ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών στην εκπαίδευση.

2.1.3 Διακήρυξη της Κοπεγχάγης

Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης του 1998 αποτελεί πλαίσιο πολιτικής που στοχεύει στον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ολόκληρη την ΕΕ. Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης περιλαμβάνει συγκεκριμένη ενότητα για την Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση, η οποία προωθεί την ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών αξιών, του πολιτισμού και της ιστορίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης δίνει έμφαση στην ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών αξιών στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, προάγοντας την αίσθηση της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, ιθαγένειας και αξιών μεταξύ των μαθητών. Με την ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών αξιών στα προγράμματα σπουδών για την επαγγελματική εκπαίδευση, όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η δημοκρατία και η πολιτιστική πολυμορφία, που καλλιεργούν την πολιτιστική συνείδηση και την εκτίμηση μεταξύ των εκπαιδευομένων, η Διακήρυξη προωθεί μια ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση που υπερβαίνει τα εθνικά σύνορα. Παράλληλα, η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης αναγνωρίζει τη σημασία της ενσωμάτωσης του πολιτισμού και της ιστορίας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Το στοιχείο αυτό στοχεύει να αναπτύξει την κατανόηση των μαθητών για την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορία της Ευρώπης, προωθώντας τον διαπολιτισμικό διάλογο και καλλιεργώντας την αίσθηση του ευρωπαϊκού ανήκειν.

Επιπρόσθετα ενθαρρύνει τη συνεργασία και την ανταλλαγή γνώσης μεταξύ ιδρυμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλη την Ευρώπη, ενισχύοντας παράλληλα την ανάπτυξη κοινών πρωτοβουλιών. Τέλος, η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης αναγνωρίζει τη σημασία της κινητικότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και

κατάρτιση και ενθαρρύνει οι μαθητές να αποκτούν πρακτική εμπειρία και να αναπτύσσουν δεξιότητες μέσω της εργασίας, της πρακτικής άσκησης και των επισκέψεων μελέτης σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η κινητικότητα συμβάλλει στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης εκθέτοντας τους μαθητές σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, προωθώντας τις γλωσσικές δεξιότητες και ενισχύοντας την κατανόησή τους για την ευρωπαϊκή πολυμορφία.

2.1.4 Διαδικασία της Μπολόνια

Η κατοχύρωση των επαγγελματικών προσόντων των Ευρωπαίων πολιτών, βασισμένη σε δημοκρατικές αρχές και με πλήρη ανταπόκριση στις ανταγωνιστικές συνθήκες του διεθνούς περιβάλλοντος, αναδείχθηκε σε βασικό άξονα των ευρωπαϊκών πολιτικών εκπαίδευσης και απασχόλησης. Προς την κατεύθυνση αυτή, η ΕΕ αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή ειδικών μηχανισμών, ώστε να καταστεί εφικτή η δημιουργία ενός πραγματικά ενιαίου χώρου εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και επαγγελματικών ευκαιριών.

Η Διαδικασία της Μπολόνια το 1999, στόχευε στην συλλογική εργασία για την δημιουργία ενός διεθνώς ανταγωνιστικού Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE) έως το 2010. Προωθεί την μεγαλύτερη συμβατότητα και συγκρισιμότητα των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ευρώπη, υποστηρίζοντας την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, στα προγράμματα σπουδών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Η Διαδικασία της Μπολόνια αποτελεί μια προσπάθεια αντιμετώπισης των προβλημάτων στην ευρωπαϊκή τριτοβάθμια εκπαίδευση και της τοποθέτησης των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων σε μια νέα πορεία μέσω μεταρρυθμιστικών δράσεων.

Επικεντρώθηκε στη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου για τα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Ευρώπη, θέτοντας συγκεκριμένους βασικούς στόχους, όπως η υιοθέτηση ευανάγνωστων και συγκρίσιμων πτυχίων, μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας, η καθιέρωση κοινού συστήματος ακαδημαϊκών μονάδων για να διευκολύνει την αναγνώριση των προσόντων και η προώθηση της κινητικότητας των σπουδαστών, των διδασκόντων, των ερευνητών και του διοικητικού προσωπικού, επιτρέποντας και προωθώντας έναν συνεκτικό Ευρωπαϊκό Χώρο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Άλλος βασικός στόχος της Διαδικασίας της Μπολόνια, ήταν η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στα προγράμματα σπουδών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό περιλάμβανε την προώθηση της συμπερίληψης των ευρωπαϊκών αξιών, γλωσσών, ιστορίας και πολιτιστικής ποικιλομορφίας. Η διαδικασία είχε στόχο να καλλιεργήσει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, τη διαπολιτισμική κατανόηση και την αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας μεταξύ των μαθητών. Με την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης, η Διαδικασία της Μπολόνια επεδίωξε να συμβάλει στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων πτυχιούχων με ευρεία κατανόηση των ευρωπαϊκών ζητημάτων.

Αρχικά, επικεντρώθηκε στη διαμόρφωση μιας κοινής δομής πτυχίου - το μοντέλο δύο κύκλων (προπτυχιακό και μεταπτυχιακό)- προκειμένου να γίνει διάκριση μεταξύ προπτυχιακών και μεταπτυχιακών τίτλων. Ο μεταπτυχιακός κύκλος, εμπειριείχε και το διδακτορικό, για να συνδέσει την εκπαίδευση με την έρευνα ως μέσα ενίσχυσης του ρόλου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή των συμμετεχουσών χωρών. Έπειτα, πρόσθεσε τη διά βίου μάθηση ως απαραίτητο στοιχείο του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού συστήματος. Σε κάθε διάσκεψη αναπτύσσονταν όλο και περισσότερο τα κοινά συστήματα τριτοβάθμιας

εκπαίδευσης, όπου οι εθνικές ταυτότητες και τα κοινά συμφέροντα μπορούν να αλληλοεπιδρούν. Με την προώθηση της συνεχούς μάθησης και την ευθυγράμμιση της εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, η Διαδικασία της Μπολόνια είχε ως στόχο να ενισχύσει την απασχολησιμότητα και την προσαρμοστικότητα των αποφοίτων σε ευρωπαϊκή κλίμακα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει ένα ανεκτίμητο εργαλείο προς αυτή την κατεύθυνση μέσω της υποστήριξης της αυξημένης κινητικότητας των πολιτών της ΕΕ, ιδίως των φοιτητών και των ακαδημαϊκών, ως μέσο προώθησης της αμοιβαίας κατανόησης και του εμπλουτισμού των εκπαιδευτικών εμπειριών, με δυνατότητα σπουδών, εργασίας και διεξαγωγής έρευνας σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Στόχος της είναι η ανταλλαγή εμπειριών, ιδεών, τεχνογνωσίας και η οικοδόμηση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Με αυτόν τον τρόπο, διευκολύνει τη διαπολιτισμική μάθηση, την εκμάθηση γλωσσών και την έκθεση σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση.

Παράλληλα, η διαδικασία της Μπολόνια τόνισε τη σημασία των μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενθάρρυνε την εφαρμογή ισχυρών συστημάτων αξιολόγησης, πλαισίων διαπίστευσης και εσωτερικών πρακτικών διασφάλισης ποιότητας. Με τη διασφάλιση προτύπων υψηλής ποιότητας σε όλα τα ευρωπαϊκά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η Διαδικασία της Μπολόνια στόχευε να ενισχύσει την αξιοπιστία και την εμπιστοσύνη στα ευρωπαϊκά πτυχία, υποστηρίζοντας την κινητικότητα και την αναγνώριση των προσόντων εντός του ευρωπαϊκού χώρου. Έτσι, κάτω από αυτές τις συνθήκες, δημιουργήθηκε η ανάγκη ανάπτυξης ενός μηχανισμού που θα διασφάλιζε την ποιότητα της εκπαίδευσης και θα επέτρεπε τη διαφοροποίησή της για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των μαθητών.

Τον Απρίλιο του 2008 εγκρίθηκε το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων για τη Δια Βίου Μάθηση - ΕΠΕΠ (European Qualifications Framework for Lifelong Learning – EQF). Το EQF αναπτύχθηκε χρησιμοποιώντας τη Διεθνή Τυποποιημένη Ταξινόμηση της Εκπαίδευσης (International Standard Classification of Education - ISCED) της UNESCO και έδωσε ώθηση σε πολλές χώρες να αναπτύξουν Εθνικό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων. Επιπλέον, δημιουργήθηκε ένα σύστημα πιστώσεων, γνωστό ως Ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και σώρευσης πιστωτικών μονάδων European (Credit Transfer and Accumulation System – ECTS), το οποίο καθορίζει τις πιστώσεις που προστίθενται και μεταβιβάζονται σε άλλα ιδρύματα στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Ένα παρόμοιο σύστημα δημιουργήθηκε για την τυπική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πιστωτικών Μονάδων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (European Credit System for Vocational Education and Training - ECVET) Ευρωπαϊκή Διασφάλιση Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (European Quality Assurance in Vocational Education and Training – EQAVET), ως μέσα για τη διευκόλυνση της διαφάνειας των προσόντων.

Πρόκειται για μια διακυβερνητική διαδικασία, βασισμένη στην εθελοντική σύγκλιση των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης των συμμετεχουσών χωρών που έγινε ευρέως αποδεκτή. Η απουσία νομικών δεσμεύσεων, ο εθελοντικός χαρακτήρας και η συναινετική διαδικασία λήψης αποφάσεων λειτούργησε ως ανεκτίμητο εργαλείο. Αποδείχθηκε υπερεπαρκής για την τόνωση των μεταρρυθμίσεων και η εντυπωσιακή ομοιότητά της με την «ανοικτή μέθοδο συντονισμού» που εφαρμόζεται στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας από τα κράτη μέλη της ΕΕ έχει συμβάλει σημαντικά στην εισαγωγή σημαντικών μεταρρυθμίσεων στα εθνικά συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Φυσικά, σε αυτό δεν θα μπορούσε να αποτελεί εξαίρεση η χώρα μας, καθώς εισήγαγε νόμους που οδήγησαν στην μεταρρύθμιση της διασφάλισης της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση και αναλύουμε εκτενέστερα στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο.

Πολλοί θεωρούν τη διαδικασία της Μπολόνια ως ένα ενδιαφέρον παράδειγμα επιτυχημένης περιφερειακής (ή υπερπεριφερειακής) συνεργασίας που αποτελεί το μέσο για την επίτευξη του κύριου στόχου που απαιτεί τη διασφάλιση της επίτευξης του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Συμπερασματικά, η διαδικασία της Μπολόνια, παρά την πρόοδό της, παραμένει για πολλούς παράγοντες των εθνικών συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ένας απλός γραφειοκρατικός μηχανισμός αιτιολόγησης των εθνικών επιλογών πολιτικής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Skiadas, 2022).

2.1.5 Στρατηγική της Λισαβόνας

Η Στρατηγική της Λισαβόνας το 2000, θεσμοθέτησε μια δέσμη πολιτικών που στόχευαν να καταστήσουν την ΕΕ την πιο ανταγωνιστική, δυναμική και βασισμένη στη γνώση οικονομία στον κόσμο έως το 2010. Περιλαμβάνει διατάξεις για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία, οι οποίες υπογραμμίζουν τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση για την προώθηση της κοινής κατανόησης των ευρωπαϊκών αξιών και πολιτισμού.

Η στρατηγική της Λισαβόνας αναγνώρισε τον ζωτικό ρόλο της εκπαίδευσης στην οικοδόμηση μιας οικονομίας βασισμένης στη γνώση. Τόνισε την ανάγκη επενδύσεων στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης. Δίνοντας προτεραιότητα στην εκπαίδευση και τη δημιουργία γνώσης, η στρατηγική της Λισαβόνας επιδίωξε τον εξοπλισμό των πολιτών

με τις δεξιότητες και τις γνώσεις που απαιτούνται για την οικονομική ανάπτυξη, την τεχνολογική πρόοδο και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η παραδοσιακή κατανόηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αμφισβητήθηκε θεμελιωδώς από τη Στρατηγική της Λισαβόνας 2000, η οποία ανύψωσε την έρευνα και την πολιτική για την τριτοβάθμια εκπαίδευση κατευθείαν στο επίκεντρο του σχεδίου της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ως μία από τις απαντήσεις της Ευρώπης στις προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας της γνώσης και, ως εκ τούτου, κατέστησε αναγκαία τη δημιουργία νέων συστημάτων διακυβέρνησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Για πρώτη φορά βλέπουμε τον χώρο της εκπαίδευσης να βρίσκεται στο κέντρο των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με άμεση παρέμβαση στο πεδίο των εθνικών πολιτικών με στόχο την σύγκλιση του σχεδιασμού των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών, σε συνεργασία μεταξύ των κρατών – μελών με την επιτροπή. Με την Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού (ΑΜΣ) ως βασικό εργαλείο υπήρχε σαφής καθορισμός των κατευθυντήριων γραμμών. Έτσι, συνδέοντας τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές με τις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές στόχευαν στην επίτευξη ενός φιλόδοξου στόχου με μια οργανωμένη στρατηγική όπου θα καθορίζονταν μέσα από συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα και περιοδική παρακολούθηση και αξιολόγηση. «Η εφαρμογή της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού θεωρήθηκε ότι θα μπορούσε να διευκολύνει ουσιαστικά τον συντονισμό των κρατών μελών, αφού μεγάλο μέρος των απαιτούμενων δράσεων ανήκε στο πλαίσιο των εθνικών πολιτικών και όχι εκείνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (Μπουτσιούκη, 2017).

Η στρατηγική της Λισαβόνας συμπεριέλαβε στους στόχους της, να καλλιεργήσει την αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, του διαπολιτισμικού διαλόγου και της αμοιβαίας

κατανόησης και παράλληλα επιδίωξε να συμβάλει στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, με ευρύτερη οπτική στα ευρωπαϊκά ζητήματα. Παράλληλα, υπογράμμισε τη σημασία της δια βίου μάθησης ως μέσου προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της οικονομίας της γνώσης και αναγνώρισε την ανάγκη για συνεχή ανάπτυξη δεξιοτήτων και την απόκτηση βασικών ικανοτήτων σε όλη τη διάρκεια της ζωής των πολιτών. Η στρατηγική της Λισαβόνας στόχευε στην προώθηση ευέλικτων οδών μάθησης, στην αναγνώριση της προηγούμενης μάθησης και στην ενσωμάτωση τυπικών, μη τυπικών και άτυπων εμπειριών μάθησης. Με την προώθηση της δια βίου μάθησης, η στρατηγική είχε στόχο να ενισχύσει την απασχολησιμότητα, την προσαρμοστικότητα και τη συμμετοχή των ατόμων σε μια δυναμική ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.

Επιπρόσθετα, η στρατηγική της Λισαβόνας τόνισε τη σημασία της κοινωνικής ένταξης και των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και προσπάθησε να μειώσει τις εκπαιδευτικές ανισότητες και να διασφαλίσει ότι όλα τα άτομα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση. Η στρατηγική στόχευε στην αντιμετώπιση ζητημάτων όπως η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, στοχεύοντας στη δημιουργία μιας πιο δίκαιης και συνεκτικής ευρωπαϊκής κοινωνίας.

2.1.6 Στρατηγική Ευρώπη 2020

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020», αποτελεί την ατζέντα της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Περιλαμβάνει μια ενότητα για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη νεολαία, η οποία υπογραμμίζει τη σημασία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση για την προώθηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής.

Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» τονίζει ότι, η εκπαίδευση διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην επίτευξη του στόχου της προώθησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής

εξοπλίζοντας τα άτομα με τις δεξιότητες, τις γνώσεις και τις ικανότητες που είναι απαραίτητες για την ενεργό συμμετοχή του πολίτη, την απασχολησιμότητα και την κοινωνική ένταξη. Η στρατηγική αναγνωρίζει τη σημασία της δια βίου μάθησης ως μέσου προσαρμογής σε μια ταχέως μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας και τις κοινωνικές ανάγκες. Δίνει έμφαση στην απόκτηση βασικών ικανοτήτων, όπως ο ψηφιακός γραμματισμός, οι επιχειρηματικές δεξιότητες και οι κοινωνικές ικανότητες, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου. Με την προώθηση της δια βίου μάθησης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων, η στρατηγική στοχεύει στην ενίσχυση της απασχολησιμότητας, της παραγωγικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης.

Επίσης, αναγνωρίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην αγορά εργασίας και την ανάγκη να τους παρέχονται ευκαιρίες για προσωπική και επαγγελματική εξέλιξη και σημειώνει τη σημασία της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των πρωτοβουλιών νέων για την αντιμετώπιση της ανεργίας των νέων και τη διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην εργασία. Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση προωθεί την κινητικότητα των νέων, τις διαπολιτισμικές ανταλλαγές και ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα, υποστηρίζοντας έτσι την ενδυνάμωση των νέων και την οικονομική συμμετοχή. Δεδομένου ότι η εκπαίδευση θεωρείται θεμελιώδης μοχλός δημιουργίας γνώσης, καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας, με την προώθηση της εκπαίδευσης και της έρευνας, η στρατηγική στοχεύει στην ανάπτυξη ενός εργατικού δυναμικού υψηλής εξειδίκευσης, στην ενθάρρυνση της καινοτομίας στην επιχειρηματικότητα και στην υποστήριξη της ανάπτυξης και της διάδοσης νέων τεχνολογιών και ιδεών.

Τέλος, ενθαρρύνει τη συνεργασία και την εταιρική σχέση μεταξύ κρατών μελών, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και άλλων ενδιαφερομένων, στοχεύοντας

στην αξιοποίηση της συλλογικής τεχνογνωσίας για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων και την προώθηση της αριστείας στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλη την Ευρώπη.

Η χώρα μας θέτοντας σε ισχύ τους στόχους της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 εισήγαγε τον θεσμό της σχολικής αυτοαξιολόγησης για την επίτευξη της προώθησης της σύνδεσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των κοινωνικών αναγκών.

2.1.7 Σύσταση του Συμβουλίου για τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση

Η σύσταση του Συμβουλίου για τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση, που εγκρίθηκε το 2006, παρέχει το περίγραμμα ανάπτυξης βασικών ικανοτήτων για τη δια βίου μάθηση, συμπεριλαμβανομένων των διαπολιτισμικών ικανοτήτων και της κατανόησης των ευρωπαϊκών αξιών και πολιτισμού. Το Συμβούλιο για τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση αναγνωρίζει ότι η μάθηση λαμβάνει χώρα σε διάφορα πλαίσια και περιβάλλοντα, συμπεριλαμβανομένων των επίσημων, μη τυπικών και ανεπίσημων περιβαλλόντων. Εστιάζοντας στη δια βίου μάθηση, αναγνωρίζει ότι η εκπαίδευση εκτείνεται πέρα από τα παραδοσιακά σχολικά χρόνια και υποστηρίζει την ανάπτυξη ικανοτήτων σε διάφορα στάδια της ζωής.

Η σχετική διακήρυξη, προσδιορίζει τις βασικές ικανότητες που πρέπει να αποκτήσουν τα άτομα για να επιτύχουν επαγγελματικά σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Αυτές οι βασικές ικανότητες υπερβαίνουν τις ειδικές γνώσεις και δεξιότητες για το συγκεκριμένο αντικείμενο και ένα ευρύτερο σύνολο ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των γνωστικών, κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων. Οι διαπολιτισμικές ικανότητες, μαζί με την κατανόηση των ευρωπαϊκών αξιών και του

πολιτισμού, τονίζονται ως βασικά συστατικά των βασικών ικανοτήτων που πρέπει να αναπτύξουν τα άτομα.

Το Συμβούλιο αναγνωρίζει τη σημασία των διαπολιτισμικών ικανοτήτων στις σημερινές παγκοσμιοποιημένες και ποικιλόμορφες κοινωνίες και υπογραμμίζει την ανάγκη για τα άτομα να αναπτύξουν δεξιότητες όπως το ανοιχτό μυαλό, η ενσυναίσθηση, ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και η αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των πολιτισμών, καθώς οι διαπολιτισμικές ικανότητες προάγουν την αμοιβαία κατανόηση, τον διαπολιτισμικό διάλογο και την ειρηνική συνύπαρξη σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα.

Οι συστάσεις του Συμβουλίου αποσκοπούν στην καθοδήγηση των εκπαιδευτικών πολιτικών και πρακτικών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να ενσωματώσουν τις βασικές ικανότητες, συμπεριλαμβανομένων των διαπολιτισμικών ικανοτήτων και της κατανόησης των ευρωπαϊκών αξιών και πολιτισμού στα εθνικά τους εκπαιδευτικά συστήματα. Αυτή η ενοποίηση διασφαλίζει ότι τα εκπαιδευτικά ιδρύματα προωθούν την απόκτηση αυτών των ικανοτήτων μέσω της ανάπτυξης προγραμμάτων σπουδών, μεθοδολογιών διδασκαλίας, πρακτικών αξιολόγησης και επαγγελματικής ανάπτυξης για τους εκπαιδευτικούς.

2.2 Ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μακρά ιστορία στην προώθηση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης ως βασικών μοχλών κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Αυτό αντικατοπτρίζεται σε μια σειρά από εκπαιδευτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες που έχουν ξεκινήσει από την ΕΕ όλα αυτά τα χρόνια, με τα σημαντικότερα να είναι τα εξής:

2.2.1 Το πρώτο πρόγραμμα Erasmus (1987)

Το πρόγραμμα Erasmus ξεκίνησε το 1987 ως πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την προώθηση της κινητικότητας και των ανταλλαγών φοιτητών σε όλη την Ευρώπη. Πήρε το όνομά του από τον διάσημο Ολλανδό φιλόσοφο Έρασμο του Ρότερνταμ, ο οποίος συμβολίζει την πνευματική και πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης. Το πρόγραμμα αρχικά επικεντρώθηκε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και παρείχε χρηματοδότηση σε φοιτητές για σπουδές σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προωθώντας τις πολιτιστικές και γλωσσικές ανταλλαγές και την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Μέσω της κινητικότητας και των ανταλλαγών φοιτητών, το Erasmus στόχευε στην προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, της πολιτιστικής πολυμορφίας και κατανόησης, στην ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, στην ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης και στην καλλιέργεια της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Με την πάροδο των ετών, το πρόγραμμα Erasmus εξελίχθηκε ώστε να περιλαμβάνει άλλους τομείς, όπως η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, και έχει γίνει ένα από τα πιο επιτυχημένα και δημοφιλή προγράμματα της ΕΕ. Έπειτα αντικαταστάθηκε από το Erasmus+ και εξακολουθεί να είναι μέχρι και σήμερα ένα από τα πιο περιζήτητα προγράμματα.

2.2.2 Πρόγραμμα Σωκράτης I (1994-1999) και Σωκράτης II (2000-2006)

Το πρόγραμμα Σωκράτης I (Σωκράτης, 1997) ξεκίνησε το 1994 ως διάδοχος του προγράμματος Erasmus, με στόχο την προώθηση της κινητικότητας και των ανταλλαγών σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε επίσης στην προώθηση της καινοτομίας και της ποιότητας στην εκπαίδευση, καθώς και στην υποστήριξη της ανάπτυξης ευρωπαϊκών δικτύων και εταιρικών σχέσεων. Το πρόγραμμα Σωκράτης I

χρηματοδότησε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των ανταλλαγών μαθητών και καθηγητών, προγραμμάτων ανάπτυξης, προγραμμάτων σπουδών και της δημιουργίας ευρωπαϊκών δικτύων και ενώσεων.

Στο πρόγραμμα Σωκράτης προβλέπεται «η προώθηση της Ευρωπαϊκής Διάστασης στην κατάρτιση και των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών τους» και «η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Διάστασης στις σπουδές κάθε επιπέδου, έτσι ώστε να παγιωθεί το πνεύμα του ευρωπαίου πολίτη, βασιζόμενο στην πολιτισμική κληρονομιά των κρατών-μελών» (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Το πρόγραμμα Σωκράτης, σε συνέχεια της Λευκής Βίβλου του 1995 για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, εισήλθε στη δεύτερη επταετή φάση του το 2000 (2000 - 2006). Το πρόγραμμα Σωκράτης II ως συνέχεια του προγράμματος Σωκράτης I, με επίκεντρο την προώθηση της δια βίου μάθησης και μιας κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση. Είχε στόχο να αυξήσει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, να προωθήσει την αριστεία και την καινοτομία στην εκπαίδευση και να υποστηρίξει την ανάπτυξη ευρωπαϊκών δικτύων και εταιρικών σχέσεων.

Το πρόγραμμα καλύπτει όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης, σε όλες τις ηλικίες και ικανότητες. Επίσης, υποστηρίζει την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής διάστασης στις σπουδές κάθε επιπέδου, τη γλωσσική ικανότητα, την κινητικότητα μαθητών και εκπαιδευτικών, την ευρεία και εντατική συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την ανταλλαγή πληροφοριών και τις παραγωγικές εμπειρίες κ.λπ. που αποτελούν μέρος των διάφορων στόχων και δραστηριοτήτων που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα.

Το πρόγραμμα προσπαθεί επίσης να ενθαρρύνει την αμοιβαία αναγνώριση ακαδημαϊκών προσόντων και περιόδους σπουδών, ιδίως μέσω της εισαγωγής των διδακτικών μονάδων μαθημάτων και ενοτήτων που στοχεύουν στη διευκόλυνση αυτής της αναγνώρισης σε κοινοτικό επίπεδο. Είναι ανοιχτό σε ένα ευρύ φάσμα οργανισμών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και σε εταιρείες που προσφέρουν εκπαίδευση. Το πρόγραμμα διαχειρίζεται το σύνολο των εθνικών υπηρεσιών σε καθένα από τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, γεγονός που παρέχει μια πιο άμεση σύνδεση με τους πολίτες.

Τα προγράμματα Σωκράτης I και Σωκράτης II συνέβαλαν καθοριστικά στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Παρείχαν πολύτιμες ευκαιρίες σε μαθητές και εκπαιδευτικούς να εμπλακούν με διαφορετικούς ευρωπαϊκούς πολιτισμούς και διαδραμάτισαν ενεργό ρόλο στο να ενισχύσουν τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και την αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ενεργού συμμετοχής του πολίτη. Έτσι, συνέβαλαν σημαντικά στην ανάπτυξη ενός πιο διασυνδεδεμένου, χωρίς αποκλεισμούς και ενοποιημένου ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού δικτύου.

2.2.3 Το πρόγραμμα Comenius

Το Comenius (Comenius, 2007) είναι πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που υποστηρίζει την ανάπτυξη ποιοτικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας και της ανταλλαγής μαθητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ σχολείων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και στην υποστήριξη της ανάπτυξης καινοτόμων διδακτικών πρακτικών και της χρήσης νέων τεχνολογιών.

Το Comenius, το οποίο λειτούργησε από το 1995 έως το 2013 ως μέρος του Προγράμματος Δια Βίου Μάθησης της ΕΕ, είχε σημαντικό αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση. Στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, την εκμάθηση ξένων γλωσσών και την προαγωγή της διαπολιτισμικής συνειδητοποίησης, ιδίως με την ενθάρρυνση της διακρατικής συνεργασίας μεταξύ σχολείων. Απευθύνεται σε μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. τοπικές αρχές, ενώσεις, μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.λπ.) με σκοπό την υλοποίηση διεθνών σχολικών έργων. Από αυτή την άποψη, αναγνωρίζοντας και πάλι τη σημασία των σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης δρομολογήσει διάφορα εργαλεία προκειμένου να διευκολυνθεί ο διάλογος αυτού του είδους. Ένα απ' αυτά τα εργαλεία είναι γνωστό ως «PartBase», μια βάση δεδομένων υπολογιστή που περιέχει πληροφορίες στα συνεργαζόμενα σχολεία με άλλες ευρωπαϊκές χώρες που επιθυμούν να λάβουν μέρος σε ευρωπαϊκό επίπεδο και είναι πολύτιμο για τις συμπράξεις αυτών των έργων.

Οι κύριοι στόχοι του ήταν να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης, να προωθήσει την πολιτιστική κατανόηση και να ενσταλάξει την αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς. Με την προώθηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, την ενθάρρυνση των πολιτιστικών ανταλλαγών και την υποστήριξη της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων, το Comenius διαδραμάτισε ζωτικό ρόλο στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες, το πρόγραμμα συνέβαλε στη δημιουργία ενός πιο συνδεδεμένου, περιεκτικού και συνεργατικού εκπαιδευτικού τοπίου στην Ευρώπη. Αν και το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε το 2013, η επιρροή του στις εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο διατηρούνται.

2.2.4 Τα προγράμματα Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010 και 2020

Το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010», που ξεκίνησε το 2004 και αποτελεί πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στα κράτη μέλη της ΕΕ. Το πρόγραμμα είχε ως στόχο να ευθυγραμμίσει τις πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ολόκληρη την ΕΕ και να παρέχει καλύτερη πρόσβαση σε ευκαιρίες μάθησης υψηλής ποιότητας για όλους τους πολίτες.

Βασική επιδίωξη του προγράμματος, ήταν να αυξήσει τα πρότυπα διδασκαλίας και μάθησης, να προωθήσει την καινοτομία και να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών πρακτικών. Το πρόγραμμα ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν πολιτικές και να αναπτύξουν μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας και να προωθήσουν τη συνεχή βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Το πρόγραμμα προσπάθησε να ευθυγραμμίσει τις εκπαιδευτικές πολιτικές και τα συστήματα κατάρτισης σε ολόκληρη την ΕΕ. Στόχος του ήταν να διευκολύνει τη συνεργασία και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών, προωθώντας την κοινή κατανόηση των εκπαιδευτικών στόχων και στρατηγικών. Αυτή η ευθυγράμμιση είχε ως στόχο να ενισχύσει τη συνεργασία και την εναρμόνιση των προγραμμάτων σπουδών, των πλαισίων προσόντων και των μηχανισμών αναγνώρισης, επιτρέποντας μεγαλύτερη κινητικότητα και ευελιξία στα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα.

Παράλληλα, έδωσε έμφαση στην παροχή καλύτερης πρόσβασης σε ευκαιρίες μάθησης υψηλής ποιότητας για όλους τους πολίτες και στο να αντιμετωπίσει τις εκπαιδευτικές ανισότητες και να προωθήσει τη συνεκπαίδευση, διασφαλίζοντας ότι άτομα από

διαφορετικά υπόβαθρα, συμπεριλαμβανομένων των μειονεκτούντων ομάδων, έχουν ίσες ευκαιρίες να συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Εξάλλου, υποστήριξε την έννοια της δια βίου μάθησης ενθαρρύνοντας τα κράτη μέλη να αναπτύξουν στρατηγικές και πολιτικές που προωθούν τη συνεχή μάθηση σε όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων, τονίζοντας παράλληλα τη σημασία της μη τυπικής και άτυπης μάθησης και αναγνωρίζοντας την αξία των δεξιοτήτων που αποκτώνται εκτός των παραδοσιακών εκπαιδευτικών πλαισίων.

Το πρόγραμμα Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020 , που αποτέλεσε συνέχεια του προηγούμενου προγράμματος, ενίσχυσε ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην ΕΕ. Στόχος του είναι να ενισχύσει την ποιότητα και τη συνάφεια της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και να προωθήσει μια ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση μέσω πρωτοβουλιών όπως το πρόγραμμα Erasmus+ και το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF).

Το πρόγραμμα Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020 όπως και ο προκάτοχος του πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης 2010, δίνει μεγάλη έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της συνάφειας της με τα προγράμματα κατάρτισης. Ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας, να προωθήσουν πρακτικές που βασίζονται σε στοιχεία και να ενισχύσουν την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Το πρόγραμμα στοχεύει να διασφαλίσει ότι τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης προετοιμάζουν αποτελεσματικά τα άτομα για την εξελισσόμενη αγορά εργασίας και τα εξοπλίζουν με τις απαραίτητες δεξιότητες και ικανότητες για την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Το πρόγραμμα επιδιώκει να προωθήσει την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, ενισχύοντας την αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και την πολιτιστική κατανόηση. Ακόμη, αναγνωρίζει τη σημασία της δια βίου μάθησης για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων και την υποστήριξη της προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης των ατόμων. Προωθεί την ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων, όπως οι ψηφιακές δεξιότητες, οι δεξιότητες του πολίτη και οι κοινωνικές δεξιότητες και οι επιχειρηματικές δεξιότητες, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Δίνει έμφαση στην ενσωμάτωση βασικών ικανοτήτων στα προγράμματα σπουδών και στην προώθηση ευέλικτων οδών μάθησης για να διασφαλιστεί ότι τα άτομα αποκτούν ένα ευρύ σύνολο δεξιοτήτων που θα τους οδηγήσει στο να ενσωματωθούν με επιτυχία σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο.

Μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος, προωθείται η συνεργασία και η ανταλλαγή πολιτικών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, ενθαρρύνεται η ανταλλαγή καλών πρακτικών, η αμοιβαία μάθηση και η συνεργασία για την αντιμετώπιση προκλήσεων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Μέσω της συνεργασίας και της ανταλλαγής, το πρόγραμμα στοχεύει να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών εκπαίδευσης και κατάρτισης, να προωθήσει την καινοτομία και να υποστηρίξει τη συνεχή βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε ολόκληρη την ΕΕ.

2.2.5 Τα προγράμματα Νεολαία (2000-2006) και Νεολαία σε δράση (2007-2013)

Το πρόγραμμα Νεολαία (Youth) ξεκίνησε το 2000 για να υποστηρίξει την ενεργό συμμετοχή των νέων στην κοινωνία και να προωθήσει την προσωπική και κοινωνική τους ανάπτυξη. Το πρόγραμμα παρείχε χρηματοδότηση για ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων ανταλλαγών νέων, εκδηλώσεων κατάρτισης και δικτύωσης, καθώς και έργων με στόχο την προώθηση της κοινωνικής ένταξης και

του διαπολιτισμικού διαλόγου. Το 2007, το πρόγραμμα Youth αντικαταστάθηκε από το Νεολαία σε δράση (Youth in Action), το οποίο συνέχισε να υποστηρίζει παρόμοιες δραστηριότητες, αλλά με μεγαλύτερη έμφαση στην προώθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και της ενεργού συμμετοχής.

Τα συγκεκριμένα προγράμματα, αποτέλεσαν πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με πρωταρχικό στόχο την ενδυνάμωση των νέων, την προώθηση της ενεργού συμμετοχής στα κοινά, την ενθάρρυνση της διαπολιτισμικής κατανόησης και την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ της ευρωπαϊκής νεολαίας. Αυτά τα προγράμματα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση ενδυναμώνοντας τους νέους να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τους διαφορετικούς πολιτισμούς μέσα από την προώθηση του διαπολιτισμικού διαλόγου, διευκολύνοντας την ευρωπαϊκή συνεργασία, παρέχοντας ευκαιρίες άτυπης μάθησης και καλλιεργώντας την ενεργό συμμετοχή στα κοινά και την κοινωνική ένταξη. Μέσω αυτών των πρωτοβουλιών, η Ευρωπαϊκή Ένωση έδειξε τη δέσμευσή της να επενδύσει στο μέλλον της Ευρώπης, κινητοποιώντας τους νέους πολίτες της στη διαμόρφωση μιας ενωμένης, ποικιλόμορφης και δημοκρατικής ευρωπαϊκής κοινότητας.

2.2.6 Το πρόγραμμα EDULINK

Το EDULINK υποστηρίζει τη συνεργασία και τις εταιρικές σχέσεις μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη και την Αφρική, την Καραϊβική και τον Ειρηνικό. Το πρόγραμμα στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης σε αυτές τις περιοχές, καθώς και στην υποστήριξη της ανταλλαγής φοιτητών, προσωπικού και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των ιδρυμάτων. Το EDULINK παρέχει χρηματοδότηση για μια σειρά δραστηριοτήτων, έργων

ανάπτυξης, δημιουργίας κοινών προγραμμάτων σπουδών και της ανταλλαγής φοιτητών και προσωπικού.

Παρέχοντας χρηματοδότηση για έργα (project) που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών, στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών και στις βελτιώσεις των εκπαιδευτικών υποδομών, το EDULINK στοχεύει να βελτιώσει την πρόσβαση σε ποιοτική τριτοβάθμια εκπαίδευση στις χώρες της ΑΚΕ. Το πρόγραμμα εστιάζει επίσης στη δημιουργία ικανοτήτων και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, εξοπλίζοντας τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς με τις απαραίτητες γνώσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων τοπικής ανάπτυξης και τη συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη στις κοινότητές τους.

Η ενθάρρυνση της κινητικότητας και της πολιτιστικής ανταλλαγής είναι μια άλλη ζωτική πτυχή του EDULINK. Με την προώθηση των ανταλλαγών φοιτητών και προσωπικού, το πρόγραμμα προωθεί τη διαπολιτισμική κατανόηση και τον αμοιβαίο σεβασμό, εμπλουτίζοντας την εκπαιδευτική εμπειρία για τους συμμετέχοντες. Επιπλέον, το EDULINK αντιμετωπίζει πειστικές κοινωνικές προκλήσεις μέσω ερευνητικών έργων που εστιάζουν σε ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η φτώχεια και η υγεία. Υποστηρίζοντας ερευνητικές συνεργασίες, το πρόγραμμα συμβάλλει στην εξεύρεση καινοτόμων λύσεων και στη χάραξη πολιτικής βασισμένη σε στοιχεία σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος που ενισχύουν την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση πέρα από τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

2.2.7 Το πρόγραμμα ERASMUS+ (2014-2020) (2021-2027)

Το ERASMUS+ (Erasmus+, 2021) που συμπυκνώνει την φιλοσοφία ενός στενότερου ενιαίου πλαισίου, είναι το τρέχον πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ξεκίνησε το 2014 και είναι ενεργό έως σήμερα συνεχίζοντας να στηρίζει την εκπαίδευση, την

κατάρτιση, τη νεολαία και τον αθλητισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το πρόγραμμα αποτελεί συνέχεια των προγραμμάτων Comenius, Leonardo da Vinci, Erasmus και Grundtvig και στοχεύει στην προώθηση της δια βίου μάθησης και της ενίσχυσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το ERASMUS+ παρέχει στους φοιτητές, τους καθηγητές, το προσωπικό των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τους οργανισμούς της ΕΕ τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν ανταλλαγές με άλλους φοιτητές, καθηγητές και ιδρύματα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αυτό περιλαμβάνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν μαθήματα σε άλλη χώρα, να συμμετάσχουν σε προγράμματα εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης, και να αναπτύξουν δεξιότητες και γνώσεις που είναι απαραίτητες για την αγορά εργασίας.

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος ERASMUS+, συνδέονται στενά με το ευρύτερο πλαίσιο των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και του στρατηγικού πλαισίου «ΕΚ 2020». Η βελτίωση: α) των βασικών επιπέδων ικανοτήτων/δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων, β) της ποιότητας των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, γ) της συνεργασίας και του εκσυγχρονισμού των αντίστοιχων ιδρυμάτων, δ) της εκμάθησης γλωσσών και ε) της ανάπτυξης της έρευνας, αποτελούν μόνο κάποιους από τους βασικούς στόχους του προγράμματος.

Το ERASMUS+ αποτελώντας την μετεξέλιξη των πολιτικών της Επιτροπής στο πεδίο των προγραμμάτων δράσης, έχει βαθύ αντίκτυπο στην ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, ενισχύοντας το αίσθημα ενότητας, συνεργασίας και προόδου στην Ευρώπη. Μέσω της πολύπλευρης προσέγγισής του, το ERASMUS+ αποτελεί φάρο εκπαιδευτικών ευκαιριών, προωθώντας ένα φωτεινότερο και πιο διασυνδεδεμένο μέλλον για την Ευρώπη και τους πολίτες της. Εναρμονισμένο με τις στρατηγικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ERASMUS+ διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο

στην προώθηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας, της κοινωνικής συνοχής και της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η ψήφιση νέων νόμων στην χώρα μας και η αναγνώριση των ελληνικών τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενίσχυσε την συνεργασία μεταξύ ελληνικών και ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, δημιουργώντας κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα στον τομέα της εκπαίδευσης, αυξάνοντας τις ευκαιρίες για συμμετοχή στο πρόγραμμα Erasmus+.

2.2.8 Το πρόγραμμα Νεολαία σε Κίνηση (2010)

Το Youth on the Move ήταν μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ξεκίνησε το 2010 ως μέρος της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», με στόχο την προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πρωτοβουλία σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι νέοι, όπως τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, οι περιορισμένες ευκαιρίες για εκπαίδευση και κατάρτιση και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Η πρωτοβουλία Youth on the Move είχε ως στόχο να προσφέρει στους νέους καλύτερες ευκαιρίες για εκπαίδευση, κατάρτιση και απασχόληση, καθώς και να ενθαρρύνει την κινητικότητα και συνεργασία σε όλη την Ευρώπη. Περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα μέτρων, όπως χρηματοδότηση για ανταλλαγές νέων και προγράμματα κινητικότητας, υποστήριξη για την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην προώθηση των ψηφιακών δεξιοτήτων και της κοινωνικής ένταξης. Η πρωτοβουλία Youth on the Move στόχευε επίσης να προωθήσει μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ εκπαίδευσης και επιχειρήσεων, καθώς και να αυξήσει την αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης. Η πρωτοβουλία υλοποιήθηκε μέσω μιας σειράς προγραμμάτων και πρωτοβουλιών,

συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος Erasmus+, της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για Μαθητείες και του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Νέων.

2.3 Πρόσθετες δράσεις και πρωτοβουλίες Ευρωπαϊκών θεσμών για τα σχολικά εκπαιδευτικά προγράμματα

Εκτός από τα παραπάνω προγράμματα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει σχεδιάσει πρόσθετες δράσεις, με στόχο την προώθηση της συνεργασίας και της δικτύωσης μεταξύ των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτικών μονάδων σε όλη την Ευρώπη, καθώς και την προώθηση της ενεργού συμμετοχής στα κοινά και της χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση. Σε αυτά τα προγράμματα περιλαμβάνονται: το Etwinning, το Teachers4Europe, το EPAmbassadors, το Selfie και το DigEdu, που παρέχουν πόρους, κατάρτιση και υποστήριξη στους δασκάλους, βοηθώντας τους να βελτιώσουν τις μεθόδους διδασκαλίας τους και να προωθήσουν τις ευρωπαϊκές αξίες και τις ψηφιακές ικανότητες των μαθητών τους. Υποστηρίζοντας τους εκπαιδευτικούς, αυτά τα προγράμματα διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της εκπαίδευσης των νέων στην Ευρώπη και στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μέσω της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Η δέσμευση της χώρας μας για την χρήση αυτών των πρόσθετων δράσεων, υπογραμμίστηκε από την ψήφιση νόμων που στόχο είχαν να ενισχύσουν τη διεθνή διάσταση της εκπαίδευσης και την πολυπολιτισμική εμπειρία των μαθητών.

2.3.1 Etwinning

Το eTwinning είναι πρόγραμμα υποστήριξης εκπαιδευτικών που ξεκίνησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2005. Στόχος του είναι να υποστηρίξει τη συνεργασία και τη δικτύωση μεταξύ εκπαιδευτικών και σχολείων σε όλη την Ευρώπη. Το πρόγραμμα

βασίζεται σε μια ψηφιακή πλατφόρμα που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να συνδέονται μεταξύ τους και να εργάζονται σε κοινά έργα με τους μαθητές τους. Το eTwinning προσφέρει επίσης κατάρτιση και υποστήριξη για εκπαιδευτικούς, καθώς και ευκαιρίες επαγγελματικής εξέλιξης και αναγνώρισης.

Αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, καθώς ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ σχολείων και εκπαιδευτικών σε όλη την Ευρώπη. Χρησιμοποιώντας ψηφιακά εργαλεία και διαδικτυακές πλατφόρμες, το eTwinning συνδέει τις τάξεις, επιτρέποντας σε μαθητές και δασκάλους να συνεργαστούν σε κοινά έργα που ξεπερνούν τα σύνορα. Αυτή η πρωτοβουλία προωθεί τη διαπολιτισμική κατανόηση, ενθαρρύνει την εκμάθηση γλωσσών και καλλιεργεί μια αίσθηση ευρωπαϊκής ταυτότητας μεταξύ των συμμετεχόντων. Μέσα από κοινές εμπειρίες, οι μαθητές αποκτούν γνώσεις για διαφορετικούς πολιτισμούς, παραδόσεις και προοπτικές, ενισχύοντας την παγκόσμια συνειδητότητα και την ανεκτικότητα τους. Το eTwinning διαδραματίζει επίσης ζωτικό ρόλο στην προώθηση της ψηφιακής δεξιότητας, δίνοντας τη δυνατότητα στους νέους μαθητές να πλοηγούνται στον ψηφιακό χώρο με υπευθυνότητα και ασφάλεια. Χτίζοντας δίκτυα σχολείων και εκπαιδευτικών, το eTwinning ενισχύει την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική κοινότητα, προωθώντας την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας.

2.3.2 Teachers4Europe

Το Teachers4Europe είναι ένα άλλο πρόγραμμα υποστήριξης εκπαιδευτικών που ξεκίνησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2018. Το πρόγραμμα στοχεύει στην προώθηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη και των ευρωπαϊκών αξιών μεταξύ των νέων, υποστηρίζοντας τους εκπαιδευτικούς στις προσπάθειές τους να διδάξουν για την

Ευρώπη και την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Το Teachers4Europe προσφέρει κατάρτιση και πόρους για εκπαιδευτικούς, καθώς και ευκαιρίες για δικτύωση και συνεργασία με άλλους δασκάλους σε όλη την Ευρώπη.

Ως πρωτοβουλία που αναφέρεται στην ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών με γνώσεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Teachers4Europe εμπλουτίζει την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Παρέχοντας κατάρτιση και πόρους σε θέματα που σχετίζονται με την ΕΕ, το Teachers4Europe εξοπλίζει τους εκπαιδευτικούς με τα κατάλληλα εργαλεία για να εμπνεύσουν την ενημερωμένη ιδιότητα του πολίτη και να προωθήσουν την ενεργό δέσμευση με τα θεσμικά όργανα της. Οι δάσκαλοι γίνονται πρεσβευτές των ευρωπαϊκών αξιών, ενθαρρύνοντας την κριτική σκέψη και τις συζητήσεις για την ευρωπαϊκή ιστορία, τις πολιτικές και τις αξίες στην τάξη. Με την καλλιέργεια ενημερωμένων και ενεργών πολιτών, το Teachers4Europe συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας πιο ενεργής, ενημερωμένης και αφοσιωμένης ευρωπαϊκής κοινωνίας.

2.3.3 EPAmbassadors

Το πρόγραμμα EPAmbassadors του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στοχεύει στη διεύρυνση της γνώσης και της ευαισθητοποίησης για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το έργο του μεταξύ των νέων. Το πρόγραμμα προσλαμβάνει νέους ηλικίας 18-30 ετών για να ενεργήσουν ως πρεσβευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις τοπικές τους κοινότητες. Οι πρεσβευτές EPA λαμβάνουν εκπαίδευση και υποστήριξη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και αναμένεται να διοργανώσουν δραστηριότητες και εκδηλώσεις με στόχο την εμπλοκή των νέων με τα ευρωπαϊκά ζητήματα.

Το EPAmbassadors ενδυναμώνει τους νέους, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή τους σε δημοκρατικές διαδικασίες και ευρωπαϊκά ζητήματα. Μέσα από εκπαιδευτικές συνεδρίες και δραστηριότητες, οι EPAmbassadors αποκτούν μια βαθύτερη κατανόηση

της λειτουργίας και των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τη συμμετοχή της νεολαίας σε συζητήσεις για θέματα της ΕΕ, η πρωτοβουλία προωθεί την ενεργό συμμετοχή του πολίτη και τη δημοκρατική συμμετοχή. Οι πρεσβευτές ΕΡΑ συμβάλλουν στην ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, ενισχύοντας το αίσθημα της συμμετοχής στα κοινά και την ευθύνη για τις ευρωπαϊκές υποθέσεις, καλλιεργώντας μια νέα γενιά ενημερωμένων και αφοσιωμένων ευρωπαίων πολιτών.

2.3.4 Selfie

Το Selfie (Self-reflection on Effective Learning by Fostering Innovative Educational Technology) είναι ένα πρόγραμμα που ξεκίνησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2016 με στόχο την προώθηση της χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση. Το πρόγραμμα στοχεύει να βοηθήσει τα σχολεία και τους δασκάλους να προβληματιστούν σχετικά με τη χρήση της τεχνολογίας και να εντοπίσουν τομείς προς βελτίωση. Προσφέρει ένα εργαλείο αυτοαξιολόγησης που επιτρέπει στα σχολεία να αξιολογούν τη χρήση της τεχνολογίας σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της ηγεσίας, των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών και των υποδομών.

Συγκεντρώνει ανώνυμα τις απόψεις μαθητών, εκπαιδευτικών και σχολικών διευθυντών σχετικά με τον τρόπο χρήσης της τεχνολογίας στο σχολείο τους, μέσω σύντομων δηλώσεων και ερωτήσεων. Με βάση τα στοιχεία αυτά, το εργαλείο παράγει μια έκθεση αναφοράς, μια αποτύπωση [«SELFIE» :-)] των δυνατών σημείων και των αδυναμιών ενός σχολείου όσον αφορά τη χρήση της τεχνολογίας.

Με την προώθηση της ψηφιακής ικανότητας μεταξύ των εκπαιδευτικών, το Selfie συμβάλλει σε μια πιο ψηφιακά εγγράμματη διδακτική κοινότητα καλύτερα εξοπλισμένη, ώστε να προετοιμάζει τους μαθητές για τις απαιτήσεις της ψηφιακής εποχής. Επιπλέον, αγκαλιάζοντας καινοτόμες τεχνολογίες, το Selfie ενισχύει τη

δημιουργικότητα, τη συνεργατική μάθηση και τις εξατομικευμένες εκπαιδευτικές εμπειρίες, εμπλουτίζοντας το ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό τοπίο.

2.3.5 DigEdu

Το DigEdu του 2018 έχει ως στόχο την προώθηση της χρήσης της τεχνολογίας στην εκπαίδευση. Το πρόγραμμα στοχεύει να υποστηρίξει την ανάπτυξη ψηφιακών ικανοτήτων μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, καθώς και να προωθήσει την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στη διδασκαλία και τη μάθηση. Το DigEdu προσφέρει μια σειρά από πόρους και εργαλεία για δασκάλους και σχολεία, καθώς και ευκαιρίες για συνεργασία και δικτύωση σε όλη την Ευρώπη.

Παρέχοντας καθοδήγηση, πόρους και βέλτιστες πρακτικές για την ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στο πρόγραμμα σπουδών, το DigEdu εξουσιοδοτεί τους εκπαιδευτικούς να δημιουργούν ελκυστικά και καινοτόμα περιβάλλοντα μάθησης. Η υιοθέτηση της ψηφιακής εκπαίδευσης ενισχύει την ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων μεταξύ των μαθητών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να λειτουργήσουν σε έναν όλο και πιο ψηφιοποιημένο και διασυνδεδεμένο κόσμο. Επιπλέον, με την προώθηση της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης μέσω ψηφιακών εργαλείων, το DigEdu συμβάλλει στην καλλιέργεια ενεργών και ενημερωμένων Ευρωπαίων πολιτών που μπορούν να αντιμετωπίσουν περίπλοκες προκλήσεις και να συμβάλουν στην πρόοδο της ευρωπαϊκής κοινωνίας.

Κεφάλαιο 3

Ιστορικό και νομοθετικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η Ελλάδα στην πορεία της ενσωμάτωσης της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έκανε μικρά σταδιακά βήματα ώστε να εναρμονιστεί με τις εκπαιδευτικές πολιτικές της Ευρώπης.

Με στόχο την δημιουργία ενός ενιαίου εκπαιδευτικού πλαισίου εναρμονισμένου με τις σύγχρονες απαιτήσεις, εισήγαγε ποικίλες πρωτοβουλίες, πολιτικές και προγράμματα, ακολουθώντας την κοινή πορεία χάραξης των εκπαιδευτικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αγκάλιασε τα ευρωπαϊκά προγράμματα από την αρχή συνεχίζοντας έως σήμερα να προσαρμόζεται για να συμμετέχει σε αυτά. Σαν χώρα, έλαβε ρόλο εταίρου προς την ευρωπαϊκή συνεργασία και ολοκλήρωση, ιδρύοντας το Ευρωπαϊκό σχολείο στην Αθήνα πριν ακόμη ενταχθεί επίσημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παρά τις προκλήσεις που δέχθηκε λόγω των δυσκολιών που συνάντησε σε διάφορους τομείς, η δέσμευση της χώρας μας αποτυπώθηκε μέσω των νόμων που ψήφισε, υποστηρίζοντας την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Με αυτό τον τρόπο ξεκαθάρισε την θέση της και άφησε χώρο στις εθνικές προσαρμογές των εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τις ευρωπαϊκές κατευθυντήριες γραμμές που ακολούθησαν και θα αναλύσουμε στο παρόν κεφάλαιο.

3.1 Η αρχή προς την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και οι επιδράσεις της στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν μια σταδιακή διαδικασία που περιλάμβανε την εφαρμογή διαφόρων πολιτικών και πρωτοβουλιών. Αυτές οι πολιτικές και οι πρωτοβουλίες αποσκοπούσαν στην προώθηση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών και της εναρμόνισης των εκπαιδευτικών συστημάτων σε όλη την Ευρώπη, θέλοντας να δημιουργήσουν ένα κοινό εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση εισήχθη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες και πολιτικές που προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Με στόχο την συνεργασία και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ εκπαιδευτικών δομών και επαγγελματιών στην Ευρώπη, όλες οι επιλεχθείσες πρωτοβουλίες επεδίωκαν την επίτευξη ενός κοινού εκπαιδευτικού πλαισίου.

Μία από τις πρώτες πρωτοβουλίες που συνδύασαν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση στα πρώτα στάδια της, ήταν η δημιουργία των Ευρωπαϊκών Σχολείων στην Ελλάδα. Τα Ευρωπαϊκά Σχολεία αποτελούν ένα δίκτυο διεθνών σχολείων που παρέχουν εκπαίδευση στα παιδιά των μελών του προσωπικού των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών. Το πρώτο Ευρωπαϊκό Σχολείο στην Ελλάδα ιδρύθηκε το 1960 στην Αθήνα και παρείχε εκπαίδευση στα γαλλικά και γερμανικά. Αργότερα, ιδρύθηκε ένα ακόμη Ευρωπαϊκό Σχολείο στο Ηράκλειο Κρήτης, προσφέροντας εκπαίδευση στα αγγλικά και γαλλικά. Τα Ευρωπαϊκά Σχολεία, ήταν από τα πρώτα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας μας, που πρόσφεραν ευρωπαϊκό πρόγραμμα σπουδών και προώθησαν την πολυγλωσσία και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Το πρόγραμμα

σπουδών των Ευρωπαϊκών Σχολείων βασίσθηκε στις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την προώθηση των αξιών της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης (Leaton Gray et al, 2018). Σήμερα, προσφέρουν εκπαίδευση σε μια σειρά από ξένες γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των επίσημων γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και σε κλασικές γλώσσες όπως τα λατινικά και τα ελληνικά, σε μαθητές από το νηπιαγωγείο έως το γυμνάσιο και προσφέρουν το Ευρωπαϊκό Απολυτήριο ως τελικό δίπλωμα, το οποίο αναγνωρίζεται σε πανεπιστήμια σε όλη την Ευρώπη.

Η δημιουργία των Ευρωπαϊκών Σχολείων στην Ελλάδα ήταν μια σημαντική πρωτοβουλία ως σημείο εκκίνησης του συνδυασμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Τα Ευρωπαϊκά Σχολεία στην Ελλάδα λειτούργησαν ως πρότυπο για την προώθηση της πολυγλωσσίας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στη χώρα και επηρέασαν την ανάπτυξη εκπαιδευτικών πολιτικών και πρακτικών στην Ελλάδα. Επιπλέον, τα Ευρωπαϊκά Σχολεία διευκόλυναν την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και προώθησαν τον ρόλο της χώρας ως εταίρου στην ευρωπαϊκή συνεργασία και ολοκλήρωση.

Θεωρώντας τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σημαντικό εργαλείο αλληλοενημέρωσης και προώθησης των παραδειγμάτων ορθής πρακτικής των κρατών μελών, η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρά την ανεξαρτησία της εκπαιδευτικής της πολιτικής, συμμετέχει ενεργά στο διάλογο για την εκπαιδευτική πολιτική και δέχεται επιρροές από πολιτικές ήπιας παρέμβασης, όπως τα επιχορηγούμενα Ευρωπαϊκά προγράμματα (Πασιάς & Παντίδης, 2018).

Επιπρόσθετα, το βασικό πρόγραμμα που διευκόλυνε την εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν το πρόγραμμα Erasmus. Μέσω

του Erasmus, οι Έλληνες μαθητές και εκπαιδευτικοί κέρδισαν την ευκαιρία να συνεργαστούν με συνομηλίκους και συναδέλφους τους από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ παράλληλα επιτεύχθηκε η διάδοση καλών πρακτικών και καινοτόμων μεθόδων στην εκπαίδευση. Η δεύτερη βασική πρωτοβουλία που συνέβαλε στην εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν η Διαδικασία της Μπολόνια και οι μεταρρυθμίσεις που επέφερε που στόχευαν στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, προωθώντας την υιοθέτηση ενός κοινού πλαισίου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε όλη την Ευρώπη (Rauhvargers, 2004). Η διαδικασία ξεκίνησε το 1999 και οδήγησε στην υιοθέτηση του συστήματος Bachelor's-Master's-Doctorate (BMD) στα ελληνικά πανεπιστήμια, το οποίο είναι εναρμονισμένο με τα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Το σύστημα BMD διευκολύνει την αναγνώριση πτυχίων που αποκτήθηκαν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, κάτι που είναι απαραίτητο για την κινητικότητα των φοιτητών και των επαγγελματιών σε όλη την Ευρώπη. Επιπλέον, η Διαδικασία της Μπολόνια προώθησε την ανάπτυξη μηχανισμών διασφάλισης ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που εξασφαλίζει την ανώτερη ποιότητα εκπαίδευσης που προσφέρουν τα ελληνικά πανεπιστήμια.

Εκτός από το πρόγραμμα Erasmus και τη Διαδικασία της Μπολόνια, το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF) συνέβαλε επίσης στην εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ επιπλέον, η ελληνική κυβέρνηση έχει επίσης εισαγάγει διάφορες πολιτικές και πρωτοβουλίες με στόχο την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση (Karlanidou, 2011). Για παράδειγμα, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ίδρυσε την Ελληνική Εθνική Υπηρεσία για το Erasmus και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, που υποστηρίζει την εφαρμογή ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πολιτικών στην Ελλάδα. Επιπλέον, η ελληνική

Πολιτεία έχει προωθήσει την ανάπτυξη της δίγλωσσης εκπαίδευσης, η οποία διευκολύνει την κατάκτηση ξένων γλωσσών και προωθεί τη διαπολιτισμική επικοινωνία και την ενσωμάτωση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση, που ενισχύει τις ψηφιακές δεξιότητες μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

Η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών αξιών και αρχών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, προωθήθηκε από την ενσωμάτωση διάφορων πολιτικών και κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ. Η Διαδικασία της Μπολόνια έχει επηρεάσει τη δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, προωθώντας τη μαθητοκεντρική εκπαίδευση και την αναγνώριση των πτυχίων σε όλη την Ευρώπη. Το πρόγραμμα Erasmus της ΕΕ έχει επίσης υποστηρίξει τον εκσυγχρονισμό και τη διεθνοποίηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπρόσθετα, δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι εδώ και πολύ καιρό μια χώρα που δίνει έμφαση στη γνώση ξένων γλωσσών, η Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση έχει προωθήσει την πολυγλωσσία στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Tsakaloudi & Palaiologou, 2022). Εισάγοντας την εκμάθηση ξένων γλωσσών από μικρή ηλικία παρέχονται ευκαιρίες για προγράμματα εμβάπτισης γλωσσών και ανταλλαγές μαθητών με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Παράλληλα, ενθαρρύνεται ενεργά η κατάρτιση και η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, με προγράμματα όπως το Comenius που προσφέρουν ευκαιρίες στους Έλληνες εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν διεθνή εμπειρία και να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους, ενώ η εισαγωγή πολιτιστικών σπουδών και εκπαίδευσης για τη διαφορετικότητα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα βοήθησε στην καταπολέμηση των διακρίσεων και στην προώθηση της κοινωνικής συνοχής (Diamantopoulou, 2006). Παράλληλα, η Ελλάδα έχει αναπτύξει συνεργασίες και δίκτυα με άλλες ευρωπαϊκές

χώρες και ιδρύματα για την προώθηση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Για παράδειγμα, το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, έχει συνεργαστεί με άλλες ευρωπαϊκές δεξαμενές σκέψης και ινστιτούτα πολιτικής για την έρευνα και την προώθηση των εκπαιδευτικών πολιτικών της ΕΕ στην Ελλάδα.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επηρεάστηκε ως προς τα αποτελέσματα του, με διάφορους τρόπους διαχρονικά. Αρχικά, η εφαρμογή προσανατολισμού εναρμονισμένου στις νόρμες της ευρωπαϊκής διάστασης έχει οδηγήσει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην εκμάθηση γλωσσών, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρρύνει την πολυγλωσσία μεταξύ των κρατών μελών της, ώστε να επιτευχθεί η ενίσχυση του αισθήματος της ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσα από την γνωριμία και την οικειοποίηση που αναπτύσσεται για τους άλλους λαούς γνωρίζοντας την γλώσσα τους και αυτό έχει αντικατοπτριστεί στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Επιπλέον, ευρέως αναγνωρίσιμη είναι η Ενσωμάτωση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, με την ανάπτυξη πλατφορμών ηλεκτρονικής μάθησης και ψηφιακών πόρων για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Σχετικά παραδείγματα είναι η εισαγωγή ψηφιακών εγχειριδίων, πόρων πολυμέσων και διαδικτυακών πλατφορμών μάθησης στο ελληνικό σχολείο.

3.2 Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τη Ευρωπαϊκή διάσταση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Τις τελευταίες δεκαετίες, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει χαρακτηριστεί από σημαντικές αλλαγές, καθοδηγούμενο από μια σειρά νόμων και πολιτικών που στοχεύουν στον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και στην προώθηση της Ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Το εν λόγω διαμορφωμένο νομικό πλαίσιο αντικατοπτρίζει τη δέσμευση της Ελλάδας στην

εφαρμογή των αρχών και των στόχων των ευρωπαϊκών πολιτικών εκπαίδευσης και κατάρτισης. Παράλληλα, τονίζει τη σημασία της προώθησης της διεθνοποίησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, μεταξύ άλλων μέσω της συμμετοχής σε ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες, και προωθεί τον εκσυγχρονισμό και τη μεταρρύθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, προκειμένου να ευθυγραμμιστεί ομαλότερα με τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των μαθητών και της κοινωνίας.

Πιο συγκεκριμένα, από τη δεκαετία του 1990 και με τον Νόμο 2083/1992, που αφορά τον εκσυγχρονισμό της ανώτατης εκπαίδευσης, αποτυπώνεται η δέσμευση της χώρας μας για την προώθηση της Ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στα Τριτοβάθμια ιδρύματα και τη συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες που ενισχύουν την ποιότητα και τη συνάφεια της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην Ελλάδα. Βασισμένος στην συνθήκη του Μάαστριχτ που αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, ο νόμος 2083/1992 αναφέρεται στην δέσμευση της χώρας μας για εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης. Ο συγκεκριμένος νόμος καθιέρωσε Τμήμα Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, ως τον κύριο κυβερνητικό φορέα αρμόδιο για τον συντονισμό και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών στην Ελλάδα. Ο νόμος παρέχει επίσης το νομικό πλαίσιο για την εφαρμογή του προγράμματος Erasmus, το οποίο όπως προαναφέρθηκε, υπήρξε βασικό συστατικό της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Αργότερα, στην εισαγωγή του Νόμου 2327/1995, αντανάκλαται η δέσμευση της χώρας μας να παρέχει επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και να προωθήσει την ευρωπαϊκή διάσταση στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Ο νόμος θεσπίζει επίσης το νομικό πλαίσιο για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που αποκτώνται σε άλλες

ευρωπαϊκές χώρες, το οποίο αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, καθώς η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που αποκτώνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στην Ευρώπη, ενθαρρύνοντας την κινητικότητα και την ανάπτυξη ενός ενιαίου αγοραστικού χώρου.

Στο τέλος της δεκαετίας του 2000, ιδρύθηκε ο Ελληνικός Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ) (Νόμος 3696/2008), ως ο κύριος φορέας υπεύθυνος για την πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων και την παροχή υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού στην Ελλάδα. Η συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία, στόχευε στην προώθηση της δια βίου μάθησης και τη διασφάλιση ότι όλοι οι πολίτες έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση που χρειάζονται για να επιτύχουν στην αγορά εργασίας. Παράλληλα, θέσπιζε επίσης το νομικό πλαίσιο για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που αποκτώνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Επίσης, μέσω του Νόμου 3696/2008, ρυθμίσθηκε η λειτουργία και οργάνωση του ελληνικού συστήματος Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς αυτός συμπεριελάμβανε διατάξεις σχετικές με τη συμμετοχή των ελληνικών πανεπιστημίων σε ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες και την αναγνώριση των τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που αποκτώνται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η εναρμόνιση των προτύπων πιστοποίησης με τις αντίστοιχες πρακτικές σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες διευκόλυνε την επαγγελματική κινητικότητα και διεύρυνε τις ευκαιρίες απασχόλησης για τους πολίτες στην Ευρώπη. Παράλληλα, ο ΕΟΠΠΕΠ ενθαρρύνοντας τη δια βίου μάθηση και τη συμμετοχή σε διεθνείς εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες, συμβάλλει στην

ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των γνώσεων των εργαζομένων ώστε να επιτευχθεί η απασχολησιμότητα των Ευρωπαίων πολιτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία, ενισχύθηκε από τον Νόμο 4485/2017, για την οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, θεσπίζοντας το νομικό πλαίσιο για την αναγνώριση των ελληνικών τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, που αποτελεί σημαντική συνιστώσα της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Μέσω της αναγνώρισης των ελληνικών τίτλων, οι φοιτητές έχουν πλέον τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στοιχείο που δημιουργεί ευκαιρίες για πολυπολιτισμική εμπειρία και ανταλλαγή γνώσεων. Παράλληλα, η αναγνώριση των ελληνικών τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ ελληνικών και ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και ιδρυμάτων και μπορεί να οδηγήσει σε κοινά εκπαιδευτικά προγράμματα και έρευνα, ενισχύοντας έτσι την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης.

Ο νόμος 4485/2017 ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ ελληνικών και ευρωπαϊκών πανεπιστημίων μέσω της αναγνώρισης των ελληνικών τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό συμβάλλει στη δημιουργία κοινών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και έρευνας, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης. Επίσης, αυξάνει τις ευκαιρίες για συμμετοχή στο πρόγραμμα Erasmus+, διευρύνοντας το πεδίο δράσης των φοιτητών και ερευνητών. Η αναγνώριση των τίτλων δημιουργεί επίσης προνόμια για τους αποφοίτους, όπως την ευκολότερη εισαγωγή σε μεταπτυχιακά προγράμματα ή την απασχόληση σε ευρωπαϊκές χώρες.

Την επόμενη χρονιά, ο Νόμος 4547/2018, στόχευσε στον εκσυγχρονισμό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες

των μαθητών και της κοινωνίας στον 21ο αιώνα, βάσει και του πλαισίου της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η εν λόγω νομοθετική ρύθμιση, τονίζει την ανάγκη εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος μέσω της χρήσης ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων, τη σημασία της επένδυσης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, την ανάγκη για συνολική αναθεώρηση και μεταρρύθμιση του ελληνικού προγράμματος σπουδών προκειμένου να ευθυγραμμιστεί καλύτερα με τις ανάγκες της κοινωνίας και για την ενσωμάτωση νέων θεμάτων και την προώθηση της διεπιστημονικής και βιωματικής μάθησης και τη σημασία της προώθησης της διεθνοποίησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ειδικότερα, τονίστηκε η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων στην εκπαίδευση, η σημασία της επένδυσης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στην Ελλάδα, η ανάγκη για συνολική αναθεώρηση και μεταρρύθμιση του ελληνικού προγράμματος σπουδών για να ευθυγραμμιστεί καλύτερα με τις ανάγκες της κοινωνίας, και η ενσωμάτωση νέων θεμάτων για την προώθηση της διεπιστημονικής και βιωματικής μάθησης. Η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων στο εκπαιδευτικό σύστημα προωθεί την ψηφιακή παιδεία και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας. Επίσης, η επένδυση στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών συνάδει με την ανάγκη για υψηλής ποιότητας διδασκαλία και εκπαίδευση, η οποία είναι μια από τις βασικές αρχές της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Επιπλέον, η προώθηση της διεθνοποίησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι συμβατή με την ευρωπαϊκή διάσταση, καθώς προωθεί την κοινωνική και πολιτιστική ανταλλαγή μεταξύ των χωρών και των φοιτητών. Ο νόμος 4547/2018 ενισχύει τη σύνδεση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με την ευρωπαϊκή

διάσταση μέσω πρωτοβουλιών όπως το eTwinning, το Teachers4Europe, οι EPAmbassadors, το Selfie και το DigEdu. Αυτές οι πρωτοβουλίες προωθούν τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, ενισχύοντας έτσι τη διεθνή διάσταση της εκπαίδευσης και την πολυπολιτισμική εμπειρία των μαθητών.

Η ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών και εργαλείων στο εκπαιδευτικό σύστημα προωθεί την ψηφιακή παιδεία και ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης ευρωπαϊκής κοινωνίας, ενώ παράλληλα, η επένδυση στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών ανταποκρίνεται στην ανάγκη για υψηλής ποιότητας διδασκαλία και εκπαίδευση, που είναι μια από τις βασικές αρχές της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Η προώθηση της διεθνοποίησης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι συμβατή με την ευρωπαϊκή διάσταση, καθώς προωθεί την κοινωνική και πολιτιστική ανταλλαγή μεταξύ των χωρών και των φοιτητών.

Τέλος, συνολικά, οι Υπουργικές Αποφάσεις 8/2020 και 2331/2020, επιδιώκουν να προωθηθεί αφενός η χρήση ψηφιακών πλατφορμών και εργαλείων για την υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και αφετέρου, η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα και η καινοτομία μεταξύ των μαθητών, δίνοντας έμφαση στην εφαρμογή της στρατηγική της ΕΕ «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020». Η υποστήριξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω ψηφιακών πλατφορμών και εργαλείων είναι σημαντική για να προσφέρει στους μαθητές πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, ανεξαρτήτως της γεωγραφικής τους τοποθεσίας ή άλλων κοινωνικών περιορισμών, ενώ η ψηφιακή εκπαίδευση επιτρέπει επίσης την προσαρμογή της διδασκαλίας στις

ατομικές ανάγκες και ρυθμούς των μαθητών, δίνοντας την δυνατότητα παροχής εξατομικευμένης διδασκαλίας στους μαθητές που το έχουνε ανάγκη.

3.3 Ενσωμάτωση των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων στο Ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης

Η προσαρμογή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, αποτελεί μια διαδικασία που συνεχίζεται έως και σήμερα. Η ενσωμάτωση των διαφόρων ευρωπαϊκών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της διεθνοποίησης, της κινητικότητας, της συνεργασίας και της ποιότητας στην εκπαίδευση. Αρχικά, η Ελλάδα αγκάλιασε τις πρωτοβουλίες που αφορούσαν το πρόγραμμα Erasmus από την έναρξή του, αναγνωρίζοντας τη σημασία της προώθησης της κινητικότητας των φοιτητών και του προσωπικού για την προώθηση της διεθνοποίησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα ελληνικά πανεπιστήμια συμμετείχαν ενεργά σε αυτό, προσφέροντας στους φοιτητές και στο ακαδημαϊκό προσωπικό τους ευκαιρίες να σπουδάσουν, να διδάξουν ή να διεξάγουν έρευνα σε ευρωπαϊκά ιδρύματα εταίρους. Το πρόγραμμα διευκόλυνε τις πολιτιστικές ανταλλαγές, την εκμάθηση γλωσσών και την απόκτηση πολύτιμων διεθνών εμπειριών. Με τα χρόνια, χιλιάδες Έλληνες φοιτητές και εκπαιδευτικοί επωφελήθηκαν από το Erasmus, ενισχύοντας τις δεξιότητές τους, διευρύνοντας τις προοπτικές τους και συνεισφέροντας σε μια πιο διασυνδεδεμένη ευρωπαϊκή ακαδημαϊκή κοινότητα.

Παράλληλα, η Ελλάδα συμμετείχε ενεργά και στις δύο φάσεις του προγράμματος Σωκράτης, το οποίο είχε ως στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στην εκπαίδευση. Τα ελληνικά πανεπιστήμια και ιδρύματα συνεργάστηκαν με ομολόγους

της Ευρώπης μέσω πρωτοβουλιών όπως το Erasmus, το Comenius και το Lingua και οι Έλληνες μαθητές και εκπαιδευτικοί ενθαρρύνθηκαν να συμμετάσχουν σε ανταλλαγές, εργαστήρια και εκπαιδευτικά προγράμματα, καλλιεργώντας την αίσθηση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας και συνεργασίας.

Το πρόγραμμα Comenius ενθάρρυνε συνεργασίες μεταξύ των ελληνικών σχολείων και εκείνων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, προωθώντας συνεργατικά έργα, κατάρτιση εκπαιδευτικών και ανταλλαγές μαθητών. Το Comenius είχε στόχο να βελτιώσει την ποιότητα της εκπαίδευσης, να ενθαρρύνει την καινοτομία και να προωθήσει τις ευρωπαϊκές αξίες μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών και τα ελληνικά σχολεία συμμετείχαν ενεργά σε διακρατικές δραστηριότητες, εμπλουτίζοντας τις εκπαιδευτικές πρακτικές τους και καλλιεργώντας διαπολιτισμικές ικανότητες.

Επίσης, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα ευθυγράμμισε τις εκπαιδευτικές πολιτικές της με τους στόχους των προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης 2010 και 2020. Αυτές οι πρωτοβουλίες επικεντρώθηκαν στη βελτίωση της ποιότητας, της συνάφειας, της προσβασιμότητας της εκπαίδευσης, καθώς και στην ενίσχυση της εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα. Η Ελλάδα εφάρμοσε μεταρρυθμίσεις για να ευθυγραμμίσει το εκπαιδευτικό της σύστημα με τις ευρωπαϊκές προτεραιότητες, όπως η δια βίου μάθηση, ο ψηφιακός γραμματισμός και η αναγνώριση των προσόντων. Τα προγράμματα ενθάρρυναν τον διάλογο, τη συνεργασία και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, συμβάλλοντας στην πρόοδο της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και όχι μόνο. «Τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης παρέχουν στους μελλοντικούς επιστήμονες πρόσβαση στην εξελισσόμενη επιστημονική γνώση και τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη δημιουργία νέας γνώσης μέσω της έρευνας. Υποβοηθούν, επίσης, τους εκπαιδευόμενους νέους να κατανοούν το

μεταβαλλόμενο περιβάλλον και να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα» (Σκιαδάς, 2007).

Η Ελλάδα καλωσόρισε πλήρως το πρόγραμμα ERASMUS+, βασιζόμενη στην επιτυχία του προηγούμενου προγράμματος Erasmus. Το ERASMUS+ επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής του για να συμπεριλάβει όχι μόνο την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, τη σχολική εκπαίδευση, την εκπαίδευση ενηλίκων και τις ανταλλαγές νέων. Οι Έλληνες φοιτητές, εκπαιδευτικοί και νέοι συμμετείχαν ενεργά σε δραστηριότητες κινητικότητας και συνεργασίας, αποκτώντας πολύτιμες διεθνείς εμπειρίες, δεξιότητες και διαπολιτισμικές ικανότητες. Το πρόγραμμα προώθησε την ευρωπαϊκή συνεργασία, τον διαπολιτισμικό διάλογο και την αμοιβαία κατανόηση, μέσω των προσωπικών εμπειριών που παρέχει στα άτομα που το επιλέγουν, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο την ευρωπαϊκή διάσταση στην ελληνική εκπαίδευση.

Ως μέρος της στρατηγικής Ευρώπη 2020, το πρόγραμμα Youth on the Move είχε ως στόχο να ενισχύσει την απασχολησιμότητα των νέων και να προωθήσει μια ευρωπαϊκή ταυτότητα μεταξύ των νέων. Η Ελλάδα προώθησε ενεργά τους στόχους του προγράμματος παρέχοντας υποστήριξη για την απασχόληση των νέων, την επιχειρηματικότητα και την εκπαίδευση. Το Youth on the Move ενθάρρυνε συνεργασίες μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και οργανώσεων νεολαίας για να δημιουργήσουν ευκαιρίες για τους νέους να αποκτήσουν δεξιότητες και εμπειρίες που θα βελτιώσουν τις ικανότητές τους στην αγορά εργασίας.

Επίσης, τα ελληνικά σχολεία συμμετείχαν ενεργά σε κοινά προγράμματα με σχολεία από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μέσω του Etwinning, επιτρέποντας σε μαθητές και εκπαιδευτικούς να εργαστούν μαζί σε διάφορα θέματα και να μοιραστούν βέλτιστες

πρακτικές. Το Etwinning διευκόλυνε τις διαπολιτισμικές ανταλλαγές και τον ψηφιακό γραμματισμό, προωθώντας την αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και συνεργασίας μεταξύ των νέων φοιτητών στην Ελλάδα.

Παράλληλα εκτός από το πρόγραμμα Erasmus+, που έχει προσφέρει ευκαιρίες σε Έλληνες φοιτητές και ακαδημαϊκούς να σπουδάσουν και να εργαστούν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αξίζει να σημειωθεί και η προσαρμογή της χώρας μας στο Ευρωπαϊκό πλαίσιο Δια Βίου Μάθησης (LLP), το οποίο στοχεύει να παρέχει ευκαιρίες στα άτομα να συνεχίσουν τη μάθηση σε όλη τους τη ζωή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012). Στην Ελλάδα, το LLP έχει υλοποιηθεί μέσω διαφόρων προγραμμάτων, συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος Leonardo da Vinci, το οποίο εστιάζει στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

Η προσαρμογή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είχε πολυάριθμα οφέλη. Ένα από τα σημαντικότερα οφέλη είναι η διεθνοποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Μέσω της συμμετοχής σε διάφορα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, Έλληνες μαθητές, φοιτητές, εκπαιδευτικοί και ακαδημαϊκοί είχαν την ευκαιρία να αλληλοεπιδράσουν με άτομα διαφορετικών πολιτισμικών καταβολών και να αποκτήσουν έκθεση σε διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα (Palaiologou & Faas, 2012). Οδήγησε επίσης στην τυποποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος και στην εναρμόνιση του με τα συστήματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης σε ολόκληρη την Ευρώπη. Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί ότι μέσω της εν λόγω διαδικασίας έχει προκύψει βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, καθώς μέσω συμμετοχής σε διάφορα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα ελληνικά ιδρύματα είχαν την ευκαιρία να διδαχθούν από τις βέλτιστες πρακτικές σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και να ενσωματώσουν αυτές τις πρακτικές στα δικά τους εκπαιδευτικά

συστήματα (Sarakinoti & Tsatsaroni, 2015). Επιπλέον, η προσαρμογή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων έχει προσφέρει στους Έλληνες φοιτητές και ακαδημαϊκούς πολυάριθμες ευκαιρίες κινητικότητας.

Βέβαια, παρά τα οφέλη από την προσαρμογή των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, υπήρξαν ορισμένες προκλήσεις. Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις ήταν το ζήτημα της γλώσσας. Πολλά ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα διεξάγονται στα αγγλικά ή σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για Έλληνες εκπαιδευόμενους και ακαδημαϊκούς που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στο επίπεδο ζήτησης. Επίσης, πολλά ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και υπήρξαν ανησυχίες για τη βιωσιμότητα αυτών των προγραμμάτων μακροπρόθεσμα, ιδίως δεδομένων των οικονομικών προκλήσεων που έχει αντιμετωπίσει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποιες θεσμικές αδυναμίες και προκλήσεις που προέκυψαν κατά την εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας. Η επιτυχής υλοποίηση προγραμμάτων ευρωπαϊκής διάστασης απαιτεί ισχυρό και υποστηρικτικό θεσμικό πλαίσιο. Παράλληλα, η συμμετοχή σε προγράμματα ευρωπαϊκής διάστασης συχνά περιλαμβάνει συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ιδρυμάτων και ενδιαφερομένων, τη στιγμή που είναι δύσκολο να συντονιστούν οι προσπάθειες μεταξύ διαφόρων φορέων, όπως εκπαιδευτικά ιδρύματα, κυβερνητικοί φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις, γεγονός που οδηγεί στην αντιμετώπιση δυσκολιών ακόμη και ως προς την συμμετοχή. Επίσης η προετοιμασία των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στις διδακτικές τους πρακτικές είναι ζωτικής σημασίας. Οι δάσκαλοι έπρεπε να

καταρτιστούν επαρκώς και να τους παρέχονται σχετικοί πόροι για να διασφαλίσουν ότι μπορούν να αντιμετωπίσουν τις διαφορετικές πολιτιστικές και γλωσσικές πτυχές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στις τάξεις τους. Τέλος, η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης συνεπάγεται την προώθηση της πολυγλωσσίας και της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και σε αρκετές περιπτώσεις προκύπτουν γλωσσικά και κοινωνικά - πολιτιστικά εμπόδια, ιδιαίτερα εάν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί δεν είναι γνώστες της απαιτούμενης γλώσσας για αποτελεσματική συνεργασία.

3.4 Φοιτητές και επιχειρηματικότητα

Η Ε.Ε. έχει αναγνωρίσει την σπουδαιότητα των νέων για την σύγχρονη κοινωνία και οικονομία. Ωστόσο η αξιοποίηση των πλήρων δυνατοτήτων τους λόγω πρωτοφανών κοινωνικών και επαγγελματικών εμποδίων δεν είναι εφικτή. Σε έρευνα που πραγματοποίησαν οι Σκιαδάς & Μπουτσιούκη (2016), τα αποτελέσματα έδειξαν πως, αν και δείχνουν ισχυρή προθυμία, υπάρχει μικρή πιθανότητα εμπλοκής, καθώς κάποιοι παράγοντες ασκούν αποτρεπτική επίδραση στις επιχειρηματικές τους προθέσεις. Η έλλειψη οικονομικών πόρων, τα σοβαρά γραφειοκρατικά εμπόδια, η μη εξασφάλιση της απαραίτητης χρηματοδότησης από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή προσωπικούς πόρους και το ιδιαίτερα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον είναι κάποιοι από τους σημαντικότερους παράγοντες που εντείνουν τις ανησυχίες τους για τις επιχειρήσεις.

Η ΕΕ με παρεμβάσεις ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα της εκπαίδευσης στοχεύει στην καταπολέμηση της ανεργίας μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που σκοπό έχουν την αποτελεσματικότερη ενεργοποίηση του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού. Τα ποσοστά των νέων 15-29 ετών που αποκλείονται από την αγορά εργασίας για διάφορους λόγους ενώ ταυτόχρονα δεν συμμετέχουν σε καμία δραστηριότητα

εκπαίδευσης και κατάρτισης προκειμένου να ενισχύσουν τις ευκαιρίες τους ολοένα και αυξάνονται (ποσοστό Ελλάδας - 54,7%).

Οι μαθησιακές και επαγγελματικές εμπειρίες καθώς και η αλληλεπίδραση τους με επιχειρηματικούς μέντορες – πρότυπα και η απόκτηση των απαραίτητων γνώσεων και ικανοτήτων μέσω προγραμμάτων που έχουν αναπτυχθεί για να τους στηρίζουν σε τέτοια εγχειρήματα μπορούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση θετικής γνώμης.

Διαφορετικές παρεμβάσεις βασισμένες στις ιδιαιτερότητες κάθε ομάδας είναι απαραίτητες, καθώς πέρα από τον αρνητικό οικονομικό αντίκτυπο ελλοχεύουν άσχημες μελλοντικές προοπτικές λόγω των ποιοτικά χαμηλών συνθηκών ζωής των ανθρώπων, με αντίστοιχες επιπτώσεις στην κοινωνική τους συμπεριφορά και την άσκηση της ιδιότητας του πολίτη. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η επίτευξη της ισορροπίας μεταξύ προσωπικής και επαγγελματικής ζωής είναι το ιδανικό μοντέλο επιτυχίας που επιθυμούν και όχι τα οικονομικά επιτεύγματα.

Η ισχυρή αυτοπεποίθηση και οι δυνατότητες των φοιτητών φαίνεται να βασίζονται σε ένα στέρεο γνωστικό και ιδεολογικό πλαίσιο. Προφανώς, είναι ευθύνη των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και άλλων ενδιαφερόμενων μερών να αναπτύξουν τις κατάλληλες παρεμβάσεις που θα επιτρέψουν να εκδηλωθεί αυτός ο δυναμισμός. Οι παρεμβάσεις αυτές θα πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά σχήματα με την κατάλληλη μεθοδολογία και περιεχόμενο, τα οποία θα ενισχύσουν τις μαθησιακές τους βάσεις και θα τους εκπαιδεύσουν στις λειτουργικές και οικονομικές πρακτικές των σύγχρονων επιχειρήσεων. Τέλος, οι προσπάθειες υποστήριξης των επιχειρηματικών φιλοδοξιών των νέων πρέπει να συμπληρωθούν με τα κατάλληλα μοντέλα καθοδήγησης, τα οποία αναμένεται να μετατρέψουν πολλούς από τους νέους σε μελλοντικές επιχειρηματικές και επενδυτικές δυνάμεις,

ωφελώντας έτσι ή ακόμη και αναδιαμορφώνοντας το μοντέλο ανάπτυξης των χωρών (Skiadas & Boutsiouki, 2016).

Κεφάλαιο 4

Παράθεση αποτελεσμάτων

Η Ελλάδα πάρα τις δυσκολίες που συνάντησε κατά την πορεία της ένταξης των ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών πολιτικών στο εκπαιδευτικό της σύστημα, κατάφερε να ξεπεράσει τα περισσότερα εμπόδια, συμμετέχοντας σε ολοένα και περισσότερα προγράμματα με την πάροδο του χρόνου.

Με την εισαγωγή συστημάτων μέτρησης πιστωτικών μονάδων, των συστημάτων αξιολόγησης, την εφαρμογή των πολιτικών δια βίου μάθησης, καθώς επίσης και των επαγγελματικών προγραμμάτων κατάρτισης κατάφερε να θέσει ένα αξιόπιστο εκπαιδευτικό υπόβαθρο διασφαλίζοντας την ποιότητα των εκπαιδευτικών της προγραμμάτων.

Επιπρόσθετα, φροντίζοντας οι εκπαιδευτικοί φορείς να παρέχουν τις κατάλληλες δεξιότητες και γνώσεις στους εκπαιδευόμενους ώστε να μπορούν ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις σύγχρονης κοινωνίας, κατάφερε να έχει επιτυχή σύνδεση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της με την αγορά εργασίας.

Επίσης, σημείωσε πρόοδο στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση διευκολύνοντας όλες τις διαδικασίες ενημέρωσης, πιστοποίησης, συμμετοχής, παροχής των απαραίτητων υπηρεσιών και εγγράφων με την χρήση ψηφιακών μέσων, δίνοντας τους νομική ισχύ.

4.1 Επιδράσεις στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής

Η εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα εξελίχθηκε μέσω των συνεχιζόμενων μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών, σε μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Βασικό στοιχείο της εγχώριας εκπαιδευτικής πολιτικής είναι η προσπάθεια εναρμόνισής της με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, με έναυσμα τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και τη συγκρότηση μίας υπερεθνικής εκπαιδευτικής ατζέντας, στην οποία σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Ακολούθως, στα πρώτα χρόνια του 21^{ου} αιώνα, επιχειρείται περαιτέρω η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, με αντίστοιχες επιδράσεις στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική, η οποία προσαρμόζεται σταδιακά στις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) βάσει και της ελληνικής πραγματικότητας, όπως αποτυπώνεται και στις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις της περιόδου.

Κατά τα πρώτα χρόνια ενσωμάτωσης των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, βασικός στόχος της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής ήταν η ανάπτυξη της τεχνικής, της δευτεροβάθμιας, της μεταδευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, αν και η Ελλάδα εντάσσεται στις υπό ανάπτυξη χώρες, αποτελεί μία ειδική περίπτωση. Σύμφωνα με τους Σταμέλο και συν (2015), τρία είναι τα σημεία που διαφοροποιούν τη χώρα από τον υπόλοιπο ανεπτυγμένο κόσμο, πρώτον, η εστίαση στην έννοια της εξάρτησης, δεύτερον, τα υψηλά ποσοστά εξαγωγής φοιτητών και παράλληλης εισαγωγής τεχνικής βοήθειας, και τρίτον, το γεγονός ότι η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική σπανίως βασίζεται σε κάποιο συντεταγμένο εκπαιδευτικό σχεδιασμό.

Σε κάθε περίπτωση, κατά τη δεκαετία του 1990 αρχίζει να συντελείται πιο έντονα η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, με τα σύνορα μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών να

καθίσταται διαπερατά και να παρατηρούνται σημαντικές πολιτικές και οικονομικές αλλαγές, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την εκπαιδευτική πολιτική σε πολλές χώρες (Σταμέλος, 2009). Σε επίπεδο ΕΕ, πραγματώνεται μία ριζοσπαστική μετατόπιση από τη συλλογική ευθύνη του εκπαιδευτικού συστήματος στο άτομο, ενώ τα ευρωπαϊκά προγράμματα δίνουν μεγάλη ώθηση ως προς την εφαρμογή εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, τη βελτίωση της ποιότητας στην εκπαίδευση και την αναβάθμιση της επαγγελματικής κατάρτισης στα κράτη-μέλη (Καβασακάλης, 2015).

Στο πλαίσιο αυτό, η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική εντάσσεται στην ευρύτερη πολιτική ατζέντα της χώρας, της οποίας βασικός στόχος είναι η ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Ωστόσο, και πάλι η ελληνική ιδιαιτερότητα χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια εκπαιδευτικής στόχευσης, καθώς το σύστημα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν αντικαθίσταται με κάποιο νέο, ενώ παράλληλα αυξάνεται η εισροή μεταναστών, δημιουργώντας μία εν πολλοίς κατάσταση κρίσης (Σταμέλος και συν, 2015). Έτσι, προκύπτει προσπάθεια εναρμόνισης της χώρας με τις διεθνείς και κυρίως με τις ευρωπαϊκές τάσεις στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής, με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα να συντονίζεται πλέον με τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά μέσω της ενσωμάτωσης στο νομοθετικό πλαίσιο και της εφαρμογής των κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών (Stamelos et al, 2012).

Σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των εξελίξεων σε όρους εναρμόνισης της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής με την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική είναι η αύξηση της χρηματοδότησης από τους κοινοτικούς πόρους. Ανάλογες είναι οι εξελίξεις και στην δεκαετία του 2000, η οποία συμπίπτει με μία ωριμότερη φάση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, επηρεάζοντας με κρίσιμο τρόπο την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική, αν και πάλι η χώρα παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες, οι οποίες σε μεγάλο βαθμό

οφείλονται στην ήπια φύση του κοινοτικού δικαίου, υπό την έννοια της ερμηνείας του ως μη σημαντικό όταν οι σχετικές μεταρρυθμίσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις είναι μη υποχρεωτικές, δεδομένων και των διαχρονικών ανεπαρκειών της ελληνικής δημόσιας διοίκησης (Σταμέλος και συν, 2015). Σε γενικές γραμμές, η πολιτική της ΕΕ αποτελεί βασικό στοιχείο της εξέλιξης της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής από τη δεκαετία του 1990 τόσο σε επίπεδο δημόσιου λόγου όσο και σε όρους νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και αντίστοιχων δράσεων (Ματθαίου, 2005). Η πορεία αυτή εκφράζεται στο σύνολο των νομοθετικών εξελίξεων αυτής της περιόδου στο πλαίσιο της προσαρμογής της χώρας στις ευρωπαϊκές πολιτικές, ιδιαίτερα μετά την ίδρυση της ΟΝΕ και τη Στρατηγική της Λισαβόνας.

4.2 Σύνδεση εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας

Σε συνάρτηση με τους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας της ΕΕ, το 2003 ψηφίστηκε ο νόμος 3191/2003 για τη δια βίου μάθηση, περιλαμβάνοντας ρυθμίσεις για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Στο πλαίσιο του νόμου θεσμοθετήθηκε το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ), με σκοπό να ικανοποιούνται οι προσωπικές και κοινωνικές ανάγκες των ατόμων σε γνώσεις και δεξιότητες και να καλύπτονται οι ανάγκες της αγοράς εργασίας. Οι στρατηγικοί στόχοι του ΕΣΣΕΕΚΑ ήταν η δημιουργία ενός αξιόπιστου συστήματος για την έρευνα των αναγκών της αγοράς εργασίας, η διαμόρφωση προδιαγραφών για τις σχετικές ειδικότητες και η συσχέτισή τους με τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών, ο συντονισμός των υπηρεσιών των συστημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και η δημιουργία κοινών κανόνων για την αξιολόγηση και πιστοποίησή της, καθώς και για τη διαδικασία καθορισμού των επαγγελματικών δικαιωμάτων.

Ο νόμος 3191/2003 για τη δια βίου μάθηση συνδέεται στενά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση και τους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την έγκριση αυτού του νόμου το 2003, η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε θέσει στρατηγικούς στόχους για την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την απασχόληση, με σκοπό να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της και την αειφόρο ανάπτυξη. Ένας από τους βασικούς στόχους του νόμου ήταν η προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και η παροχή κατάλληλων δεξιοτήτων και γνώσεων στους πολίτες για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς. Αυτό ανταποκρίνεται στην ευρύτερη προσπάθεια της ΕΕ να ενισχύσει την απασχόληση, να προωθήσει την κινητικότητα των εργαζομένων και να προσφέρει βέλτιστες ευκαιρίες για επαγγελματική κατάρτιση και ανάπτυξη. Επίσης, ο νόμος προσανατολίζεται προς τη δια βίου μάθηση και την εκπαίδευση, εξασφαλίζοντας ότι οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους και να αποκτήσουν νέες δεξιότητες καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Αυτό συνάδει με το πνεύμα της ευρωπαϊκής πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, που επιδιώκει να προάγει την κοινωνική ενσωμάτωση και την ισότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση.

«Σε ό,τι αφορά το Ελληνικό σύστημα Επαγγελματικής Κατάρτισης, αυτό εξακολουθεί να είναι ουσιαστικά εξαρτώμενο από την οικονομική ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και άλλων μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει επισημανθεί πως για να λυθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό σύστημα Επαγγελματικής Κατάρτισης, οι παρεμβάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου πρέπει να γίνουν πιο αποτελεσματικές. Πρέπει λοιπόν να εστιάσουν στη δημιουργία ενός συστήματος που να οδηγεί σε συνεκτικά επίπεδα χορηγούμενων προσόντων και ειδικοτήτων. Αυτή η συνοχή πρέπει να εξασφαλιστεί μεταξύ των φορέων που παρέχουν

την κατάρτιση (δημόσιων και ιδιωτικών). Αυτοί οι φορείς πρέπει να εκσυγχρονιστούν ως προς τα αντικείμενα και τις μεθόδους εκπαίδευσης, να αποκτήσουν δεσμούς με τους κοινωνικούς εταίρους και μηχανισμούς ποιοτικού ελέγχου των παρεχόμενων υπηρεσιών. Τέτοια μέτρα θα κάνουν το σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης πιο ελκυστικό σε πιθανούς συμμετέχοντες (εργοδότες και εργαζόμενους) άρα και πιο αποτελεσματικό.» (Κονιόρδος και συν, 2006).

Η εκπαίδευση ενηλίκων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης εδραιώθηκε με το νόμο 3369/2005, ο οποίος προέβλεπε την ενεργοποίηση του ΕΣΣΕΕΚΑ. Στο νόμο αυτό προσδιορίστηκε ότι οι υπηρεσίες δια βίου μάθησης παρέχονται από τα ΣΔΕ σε όσους δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, από τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, τις Σχολές Γονέων και τις Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης σε όσους έχουν αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, και από τα Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης σε όσους έχουν αποφοιτήσει από την ανώτατη εκπαίδευση. Επίσης, σύμφωνα με το νόμο 3369/2005, τα ΙΕΚ που υπάγονται στον ΟΕΕΚ παρέχουν υπηρεσίες αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, ενώ τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) παρέχουν υπηρεσίες συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Τέλος, για το προσωπικό της δημόσιας διοίκησης, υπεύθυνοι φορείς επαγγελματικής κατάρτισης είναι το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και οι τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις που έχουν τη δυνατότητα να ιδρύσουν φορείς δια βίου μάθησης. Αξίζει να σημειωθεί πως η εδραίωση του χώρου δια βίου μάθησης και της εκπαίδευσης ενηλίκων εντάσσεται στο Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ) της περιόδου 2000-2006 και ειδικότερα στον άξονα «Ανθρώπινοι Πόροι» και στα Επιχειρησιακά Προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ II.

Ο νόμος 3369/2005 για τη δια βίου μάθηση είναι ένα νομοθετικό μέτρο που συνδέεται με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, καθώς προωθεί τους στόχους και τις αρχές που περιλαμβάνονται στη στρατηγική της Λισαβόνας. Στόχος της στρατηγικής της Λισαβόνας ήταν η προώθηση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ, με έμφαση στην αειφόρο ανάπτυξη και την αύξηση της απασχόλησης. Συγκεκριμένα, ο νόμος για τη δια βίου μάθηση αποσκοπεί στην ενεργοποίηση του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ), που προωθεί την πρόσβαση των ατόμων σε γνώσεις και δεξιότητες που απαιτούνται από την αγορά εργασίας. Αυτό συνάδει με την πρωταρχική προτεραιότητα της στρατηγικής της Λισαβόνας για την ενίσχυση της απασχόλησης και της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.

Στο νόμο, ορίζεται ότι οι υπηρεσίες δια βίου μάθησης παρέχονται από διάφορους φορείς, όπως τα Συστήματα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (ΣΔΕ), τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, οι Σχολές Γονέων, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης, τα Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης, και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΙΕΚ). Αυτό ανταποκρίνεται στην πρωτοβουλία της ΕΕ για την προώθηση της δια βίου μάθησης και της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης για όλους τους πολίτες. Επιπλέον, ο νόμος ενισχύει τη διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, διασφαλίζοντας ότι οι προγραμματισμένες εκπαιδευτικές πολιτικές παρέχουν τις απαιτούμενες δεξιότητες και προετοιμάζουν τους αποφοίτους για τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Αυτό είναι σημαντικό για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ, σύμφωνα με την στρατηγική της Λισαβόνας.

Ιδιαίτερα σημαντική μεταρρύθμιση ήταν αυτή που εισήγαγε ο νόμος 3374/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, ο νόμος καθόριζε τη διαδικασία αξιολόγησης για τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, καθώς και την εφαρμογή του συστήματος ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) για τη μεταφορά και συσσώρευση πιστωτικών μονάδων. Η ευθύνη της αξιολόγησης μεταβιβάζεται στα ίδια τα ιδρύματα, μέσω διαφανών διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης, καθώς και συγκεκριμένων κριτηρίων και δεικτών ποιότητας. Παράλληλα, συστήνεται η Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΙΠ). Τα κριτήρια και δείκτες ποιότητας που προέβλεπε ο νόμος αφορούν τέσσερις κατηγορίες: (1) την ποιότητα των προγραμμάτων σπουδών, (2) την ποιότητα του διδακτικού έργου, (3) την ποιότητα του ερευνητικού έργου, και (4) την ποιότητα των λοιπών παρεχόμενων υπηρεσιών. Επίσης, υπεύθυνα όργανα για τη διασφάλιση ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση είναι η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας (ΜΟΔΙΠ) σε επίπεδο ιδρύματος, η Ομάδα Εσωτερικής Αξιολόγησης (ΟΜΕΑ) σε επίπεδο ακαδημαϊκής μονάδας και όσον αφορά την εσωτερική αξιολόγηση, και η ειδική Επιτροπή Εξωτερικής Αξιολόγησης (ΕΕΑ) όσον αφορά την εξωτερική, ενώ σε εθνικό επίπεδο, υπεύθυνος φορέας της αξιολόγησης είναι η ΑΔΙΠ.

Η μεταρρύθμιση που εισήγαγε ο νόμος 3374/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση συνδέεται στενά με τη διαδικασία της Μπολόνια και την αρχή διασφάλισης της ποιότητας καθώς επιδιώκει τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των υπηρεσιών που παρέχονται από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η εισαγωγή της διαδικασίας αξιολόγησης, η θέσπιση συγκεκριμένων κριτηρίων ποιότητας και δεικτών αξιολόγησης, καθώς και η δημιουργία αρμοδίων φορέων για τη διασφάλιση της ποιότητας, αποτελούν βασικά στοιχεία της διαδικασίας της Μπολόνια και των αρχών που αυτή προωθεί. Έτσι, η

εφαρμογή του συστήματος ECTS και η θέσπιση οργάνων όπως η Αρχή Διασφάλισης Ποιότητας συμβάλλουν στην προώθηση των στόχων της Μπολόνια και στη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση.

Ο νόμος 3374/2005 σχετικά με τη διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση είναι μια σημαντική μεταρρύθμιση που συμβάλλει στην εναρμόνιση της εκπαίδευσης στην Ελλάδα με την ευρωπαϊκή διάσταση στον τομέα της εκπαίδευσης. Αυτό συμβαίνει διότι ο νόμος εισάγει μια σειρά από διαδικασίες και διασφαλίσεις ποιότητας που συμβάλλουν στην προώθηση της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα, σε συμφωνία με τις αρχές που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Καταρχάς, η εισαγωγή της διαδικασίας αξιολόγησης για τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ συνάδει με την ευρωπαϊκή προσέγγιση της ποιότητας στην εκπαίδευση. Η αξιολόγηση αυτή είναι διαφανής, περιλαμβάνει εσωτερικές και εξωτερικές αξιολογήσεις, και χρησιμοποιεί συγκεκριμένα κριτήρια και δείκτες ποιότητας. Αυτό επιτρέπει στα ίδια τα ιδρύματα να εξασφαλίζουν την ποιότητα των προγραμμάτων τους και να βελτιώνουν συνεχώς την παρεχόμενη εκπαίδευση, συνάδοντας με τις βασικές αρχές του συστήματος ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System). Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η αναγνώριση και μεταφορά μονάδων μελέτης μεταξύ διαφορετικών πανεπιστημίων και τομέων, δημιουργώντας ένα εναρμονισμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί, με τους οποίους επιχειρείται η διαμόρφωση ενός ενιαίου συστήματος καταγραφής, αποτίμησης και αναγνώρισης προσόντων, και η κριτική προσέγγιση της συμβολής τους προς την κατεύθυνση της δημοκρατικής κατοχύρωσης των επαγγελματικών προσόντων στην ΕΕ, πιο συγκεκριμένα είναι οι εξής: το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (EQF), το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πιστωτικών

Μονάδων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ECVET), η Ευρωπαϊκή Διασφάλιση Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQAVET) και η Ταξινόμηση των Ευρωπαϊκών Δεξιοτήτων, Ικανοτήτων, Προσόντων και Επαγγελμάτων (ESCO). Η προώθηση των νέων μηχανισμών με ενιαίο, αξιόπιστο και ποιοτικό χαρακτήρα για όλα τα κράτη μέλη και με πεδίο αναφοράς τον ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό χώρο, επιδρά και ευρύτερα σε ευρωπαϊκές πολιτικές που αφορούν την αγορά εργασίας των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εισαγωγή κατά τα τελευταία χρόνια των τεσσάρων μηχανισμών (EQF, ECVET, EQAVET, ESCO) συμβολίζει την έμφαση που αποδίδει η ΕΕ στην κατοχύρωση των γνώσεων, δεξιοτήτων, ικανοτήτων και προσόντων των Ευρωπαίων πολιτών, αναγνωρίζοντάς τους κοινωνική και οικονομική διάσταση (Boutsiouki, 2017).

Επιπλέον, η δημιουργία της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΔΠ) ανταποκρίνεται στην ανάγκη για εθνική συντονισμένη δράση στον τομέα της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην ανώτατη εκπαίδευση. Η ΑΔΠ είναι υπεύθυνη για την εποπτεία της διαδικασίας αξιολόγησης και της ποιότητας των ακαδημαϊκών προγραμμάτων, καθώς και για τον καθορισμό κριτηρίων ποιότητας για τις διαδικασίες αξιολόγησης. Η εισαγωγή αυτής της ανεξάρτητης αρχής βελτιώνει τη διαφάνεια και την αξιοπιστία της αξιολόγησης και ενισχύει την εμπιστοσύνη στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα, συμβάλλοντας στην αναγνώριση και την αξιολόγηση της ποιότητας των πανεπιστημίων και των προγραμμάτων τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

4.3 Αξιολόγηση εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικού έργου και εκπαιδευτικών μονάδων

Στην περίοδο μετά το 2000, οι σημαντικότερες αλλαγές που έλαβαν χώρα στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική περιλαμβάνουν τον τομέα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (επέκταση στα 10 χρόνια, εκμάθηση δεύτερης γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες), τη μεταϋποχρεωτική εκπαίδευση (ίδρυση Επαγγελματικών Λυκείων και Επαγγελματικών Σχολών), τη δια βίου μάθηση και την ανώτατη εκπαίδευση (ίδρυση Διεθνούς Πανεπιστημίου, διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης, αξιολόγηση πανεπιστημίων, ίδρυση του Διαπανεπιστημιακού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης – ΔΟΑΤΑΠ) (Σταμέλος, Βασιλόπουλος & Καβασακάλης, 2015).

Με την ψήφιση του νόμου 2916/2001 προωθήθηκε η μετατροπή των ΤΕΙ σε ΑΕΙ και υπάγονται πλέον στον Τεχνολογικό Τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης. Έτσι, οι πτυχιούχοι των ΤΕΙ λαμβάνουν τον αντίστοιχο τίτλο, έχοντας τη δυνατότητα άσκησης του επαγγέλματος και πρόσβαση στα προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών. Με την Υπουργική Απόφαση 60671/Ε5 του 2002 δίνεται η δυνατότητα σύμπραξης των τμημάτων των ΤΕΙ στο σύστημα των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών με τα πανεπιστήμια εσωτερικού και εξωτερικού. Επίσης, με το νόμο 2986/2002 οργανώθηκαν οι περιφερειακές υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ως αποκεντρωμένες υπηρεσίες του ΥΠΕΠΘ και καθορίστηκε η οργανωτική δομή και οι αρμοδιότητες των Περιφερειακών Διευθύνσεων Εκπαίδευσης, καθώς και των διευθυντών και των συλλόγων διδασκόντων των σχολείων.

Σημαντικό σημείο του νόμου 2986/2002 ήταν η ρύθμιση των ζητημάτων που άπτονται της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών και του εκπαιδευτικού έργου, σε συνάρτηση με τα θέματα που αφορούν την επιμόρφωσή τους. Σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου στόχευε στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών στην εκπαίδευση, έτσι ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητά της και να καταπολεμηθούν οι κοινωνικές ανισότητες. Ο νόμος προέβλεπε την ενσωμάτωση στη διαδικασία αξιολόγησης ορισμένων πρότυπων δεικτών και κριτηρίων. Πιο συγκεκριμένα, υπεύθυνο για τον έλεγχο της αξιολόγησης ήταν το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας (ΚΕΕ) σχετικά με την τυποποίηση των δεικτών αξιολόγησης των σχολικών μονάδων, και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ) αναφορικά με την εφαρμογή της διαδικασίας αξιολόγησης. Επιπλέον, ως στόχοι της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών τέθηκαν η ενίσχυση της αυτογνωσίας τους, ο σχηματισμός μίας εικόνας απόδοσης του έργου τους, η βελτίωση της προσφοράς στο μαθητή, η επισήμανση των αδυναμιών του και η παροχή κινήτρων εξέλιξης.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου 2986/2002, ο εκπαιδευτικός αξιολογείται από το διευθυντή του σχολείου και το σχολικό σύμβουλο, ενώ ο διευθυντής από τον προϊστάμενο γραφείο ή το διευθυντή εκπαίδευσης, ο οποίος με τη σειρά του αξιολογείται από τον περιφερειακό διευθυντή εκπαίδευσης. Η ατομική έκθεση αξιολόγησης προσδιορίστηκε για τους υπό μονιμοποίηση εκπαιδευτικούς για τα πρώτα δύο χρόνια, για τα στελέχη της εκπαίδευσης ανά δύο χρόνια, για τους εκπαιδευτικούς με 14 έτη υπηρεσίας ανά τρία χρόνια και για αυτούς με υπηρεσία μέχρι 26 χρόνια ανά τέσσερα. Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αφορά δύο πεδία: (1) την επιστημονική συγκρότηση και δραστηριότητα (επαρκή γνώση γνωστικών αντικειμένων, επιστημονική δραστηριότητα), και (2) την παιδαγωγική και διδακτική ικανότητα (διδασκαλία, ευελιξία στη διδακτική πράξη, αξιοποίηση διδακτικού χρόνου και μέσων

διδασκαλίας, υιοθέτηση καινοτόμων δράσεων, αξιοποίηση εκπαιδευτικών εργασιών, ποιότητα μάθησης, κλίμα στην τάξη, αξιολόγηση μαθητών).

Ο νόμος 2986/2002 οργάνωσε τις περιφερειακές υπηρεσίες εκπαίδευσης και ρύθμισε θέματα αξιολόγησης εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικού έργου. Το στοιχείο αυτό συνδέεται με την Πράσινη και Λευκή Βίβλο διότι επιδιώκει την ποιότητα και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων, στοχεύοντας στην ισότιμη πρόσβαση όλων των μαθητών στην εκπαίδευση. Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών βασίζεται σε πρότυπους δείκτες και κριτήρια που προωθούν τη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας και την ανάπτυξη ενός πιο αποτελεσματικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

Η συγκεκριμένη νομοθετική πρωτοβουλία κατέστησε την αξιολόγηση σε ένα βαθμό προαιρετική, επιχειρώντας ωστόσο την εναρμόνιση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό. Ωστόσο, όπως αναφέρουν οι Σταμέλος και συν (2015), η σχετική με την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και των σχολικών μονάδων νομοθεσία απέρρευε κυρίως από τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, ενώ το σύστημα δεν ήταν εξοικειωμένο με την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων και δεικτών αξιολόγησης, στοιχεία τα οποία σε συνδυασμό με την ασυνέπεια των νομοθετημάτων, οδήγησαν ουσιαστικά στη μη εφαρμογή του νόμου, μέχρι το 2013 που τέθηκε σε εφαρμογή το Προεδρικό Διάταγμα 152/2013 για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προβλέποντας τα όργανα, τα κριτήρια και τη διαδικασία αξιολόγησης εκ νέου.

Στην Ελλάδα, το εκπαιδευτικό έργο αξιολογούνταν συστηματικά κυρίως σε επίπεδο τάξης, εστιάζοντας στους δύο βασικούς παράγοντες της σχολικής μονάδας, τον εκπαιδευτικό και το μαθητή (Μαντάς και συν, 2009). Σε όρους αυτοαξιολόγησης

σχολείου, μεταξύ 1997-1999 συντάχθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ο Οδηγός Αξιολόγησης στο πλαίσιο του νόμου 2525/1997, περιλαμβάνοντας ορισμένους δείκτες ποιότητας στις θεματικές περιοχές της διαχείρισης και αξιοποίησης πόρων, των σχέσεων στο σχολείο, των εκπαιδευτικών διαδικασιών και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων. Ο εν λόγω Οδηγός εφαρμόστηκε πιλοτικά σε δύο προγράμματα, το Πειραματικό Πρόγραμμα «Εσωτερική Αξιολόγηση και Προγραμματισμός του Εκπαιδευτικού Έργου» και το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Αξιολόγηση της Ποιότητας στην Εκπαίδευση», αναδεικνύοντας τη σημαντική συμβολή της αυτοαξιολόγησης για την ποιοτική αναβάθμιση του σχολείου στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Ξωχέλλης, 2006).

Το 2010, στο πλαίσιο των νόμων 2986/2002 και 3848/2010, το Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (ΥΠΔΒΜΘ) ανέπτυξε το πιλοτικό έργο «Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου της Σχολικής Μονάδας – Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης» (ΑΕΕ), εισάγοντας έτσι το θεσμό της σχολικής αυτοαξιολόγησης ως μία συστηματική διαδικασία συλλογικής εσωτερικής αξιολόγησης των σχολικών μονάδων και καθιερώνοντας συγκεκριμένα κριτήρια και θεματικά πεδία. Η ΑΕΕ συνιστά ένα καινοτόμο και συστημικό εγχείρημα για τη βελτίωση των δομών, των διαδικασιών, των σχέσεων και της κουλτούρας των σχολικών οργανισμών υπό το πρίσμα της εκπαιδευτικής αποκέντρωσης, δίνοντας έμφαση στην αυτονομία τους και αναγνωρίζοντας έναν υψηλό βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ των διαφορετικών σχολικών παραγόντων, προσαρμοζόμενο στις ιδιαιτερότητες κάθε σχολικής μονάδας.

Η εισαγωγή του θεσμού της σχολικής αυτοαξιολόγησης συνδέεται στενά με τη Στρατηγική Ευρώπη 2020, η οποία έχει ως στόχο την προώθηση της σύνδεσης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και των

κοινωνικών αναγκών. Η σχολική αυτοαξιολόγηση αποτελεί ένα μέσο για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την ανάδειξη των ισχυρών και αδύναμων σημείων του εκπαιδευτικού συστήματος και την προσαρμογή του στις επικρατούσες ανάγκες και προκλήσεις. Μέσω αυτής της διαδικασίας, οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί αναζητούν τρόπους για να προσφέρουν πιο αποτελεσματική και προσαρμοσμένη εκπαίδευση, συμβάλλοντας έτσι στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για την ανάπτυξη μιας σύγχρονης, ανταγωνιστικής και κοινωνικά συνεπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Βασικά χαρακτηριστικά της ΑΕΕ είναι (Γιαννικόπουλος και συν, 2012): (1) οι συλλογικές διαδικασίες που αναπτύσσονται από τις ομάδες εργασίας και το σύλλογο διδασκόντων, (2) η αξιολόγηση ομοτέχνων ως μία ενδοσχολική υποστηρικτική δομή για την προώθηση των σχέσεων αμοιβαιότητας και εμπιστοσύνης, (3) η «από κάτω προς τα πάνω» αξιολόγηση, (4) η εφαρμογή της έρευνας δράσης, και (5) η θεμελίωση της ενδοσχολικής επιμόρφωσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Σημαντικό είναι να σημειωθεί πως η ΑΕΕ εφαρμόζεται βάσει ενός συγκεκριμένου κύκλου, ο οποίος αποτελείται από τον Προγραμματισμό, την Εφαρμογή, την Αξιολόγηση/Ανατροφοδότηση, την Εφαρμογή και την Αξιολόγηση/Αξιοποίηση (ΠΕΑΕΑ), καθώς και σε δύο χρονικά και παράλληλα πλαίσια, τον κύκλο της ετήσιας λειτουργίας της σχολικής μονάδας και τον κύκλο των σχεδίων δράσης.

Κεντρικό συστατικό στοιχείο του προγράμματος ΑΕΕ είναι η καθιέρωση συγκεκριμένων τομέων αξιολόγησης, οι οποίοι αποτελούνται από επιμέρους δείκτες και κριτήρια που εφαρμόζονται για την αξιολόγηση των σχολικών μονάδων προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και ειδικής αγωγής. Πράγματι, σύμφωνα με τον McBeath (1999), ο καθορισμός συγκεκριμένων

κριτηρίων συνιστά βασική προϋπόθεση της αυτοαξιολόγησης των σχολείων, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει πως δεν επιτρέπονται μερικές αποκλίσεις και προσαρμογές ανάλογα με την ιδιαιτερότητα κάθε σχολικής μονάδας. Συγκεκριμένα, οι τομείς αξιολόγησης σε συνάρτηση με τους αντίστοιχους δείκτες όπως αυτοί καθορίζονται από το πλαίσιο της ΑΕΕ στην Ελλάδα.

Η εισαγωγή του θεσμού της σχολικής αυτοαξιολόγησης μέσω του πιλοτικού έργου ΑΕΕ ανταποκρίνεται στις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών οργανισμών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προωθεί πολιτικές και πρωτοβουλίες για την ενίσχυση των συστημάτων αξιολόγησης στα κράτη μέλη με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Η αυτοαξιολόγηση των σχολικών μονάδων που προωθείται μέσω του προγράμματος ΑΕΕ είναι ένα σημαντικό μέσο για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και την προσαρμογή των σχολείων στις αλλαγές και τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας. Η ενθάρρυνση των συλλογικών διαδικασιών αξιολόγησης και της εσωτερικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών είναι παραδείγματα που αντιστοιχούν σε πολιτικές και πρωτοβουλίες της ΕΕ για την εκπαίδευση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Τέλος, η χρήση του συστήματος ECTS για τη μεταφορά και συσσώρευση πιστωτικών μονάδων από τον νόμο 3848/2010 αποτελεί μέρος της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Το ECTS είναι ένα σύστημα που επιτρέπει την αναγνώριση και μεταφορά μονάδων μελέτης μεταξύ διαφορετικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ευρώπη. Μέσω του ECTS, προάγεται η κινητικότητα των φοιτητών και η διεθνής συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης.

4.4 Επιδράσεις στην εφαρμογή ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην Ελληνική διοίκηση της εκπαίδευσης

Το Ελληνικό Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης αποτελεί σημαντικό ορόσημο για την ενίσχυση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη δημόσια διοίκηση. Συγκεκριμένα, η Στρατηγική για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση της Ελλάδας για την περίοδο 2014-2020 έχει ως στόχους την εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών παραγωγής, παροχής και πρόσβασης στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, την πρόσβαση όλων των πολιτών και επιχειρήσεων στις υπηρεσίες αυτές, την ορθολογική αξιοποίηση των ΤΠΕ στο δημόσιο τομέα και στην αποδοτική και αποτελεσματική παροχή των υπηρεσιών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης (Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, 2014).

Όσον αφορά τις εφαρμογές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στη διοίκηση της εκπαίδευσης, κατά τα τελευταία χρόνια έχουν αναληφθεί διάφορες σχετικές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης (European Commission, 2016). Συγκεκριμένα, οι απόφοιτοι Λυκείων που έχουν επιτύχει στις εισαγωγικές εξετάσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν πλέον τη δυνατότητα να εγγραφούν ηλεκτρονικά στα ΑΕΙ και ΤΕΙ μέσω ειδικής φόρμας στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας. Επίσης, εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης εντοπίζονται και όσον αφορά την πρόσβαση των πολιτών στις δημόσιες βιβλιοθήκες. Σε ειδική ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας παρέχεται μία πλήρης λίστα των βιβλιοθηκών, ενώ η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας προσφέρει τη δυνατότητα εύρεσης τίτλων και ηλεκτρονικής κράτησης, προσφέροντας επίσης και ψηφιοποιημένες συλλογές, ενώ ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών παρέχει παρόμοιες δυνατότητες όσον αφορά το θεματικό εντοπισμό τίτλων και περιοδικών.

Ακόμη, το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), το οποίο παρέχει υποτροφίες σε αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαθέτει ιστοσελίδα, όπου οι υποψήφιοι μπορούν να λάβουν σχετική πληροφόρηση και να πραγματοποιήσουν ηλεκτρονικές αιτήσεις. Όσον αφορά την ερευνητική κοινότητα, οι Έλληνες και ξένοι ερευνητές έχουν τη δυνατότητα αναζήτησης υποστήριξης, χρηματοδότησης και ευκαιριών απασχόλησης μέσω της ιστοσελίδας EURAXESS Portal, στο πλαίσιο δικτύωσης της ερευνητικής κοινότητας, των δομών επιχειρηματικότητας και των επιχειρήσεων. Τέλος, εκτός από αυτές τις εφαρμογές, οι διοικητικές δομές της εκπαίδευσης χρησιμοποιούν πλέον διάφορες άλλες εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σύμφωνα με το νόμο 3979/2011, όπως είναι η τήρηση του ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου, η νομική και αποδεικτική ισχύ των ηλεκτρονικών εγγράφων και η ηλεκτρονική επικοινωνία με άλλους φορείς της δημόσιας διοίκησης και με φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Το Ελληνικό Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης προσανατολίζεται προς την ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών που συμμορφώνονται με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές και οδηγίες. Αυτό διασφαλίζει ότι οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες στον τομέα της εκπαίδευσης είναι συμβατές με τις βασικές αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ψηφιακή ατζέντα και την προώθηση της ψηφιακής ενσωμάτωσης στην κοινωνία. Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται για την πρόσβαση των πολιτών και των επιχειρήσεων στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπως η ηλεκτρονική εγγραφή των αποφοίτων Λυκείων στα ΑΕΙ και ΤΕΙ μέσω ειδικής φόρμας, αποτελούν παραδείγματα που συνάδουν με την πρωτοβουλία της ΕΕ για την προώθηση της ψηφιακής κινητικότητας και τη διευκόλυνση της χρήσης ψηφιακών υπηρεσιών από τους πολίτες. Η εισαγωγή ψηφιακών εφαρμογών και διαδικασιών στη διοίκηση της εκπαίδευσης, όπως η ψηφιοποίηση των βιβλιοθηκών, η πρόσβαση σε ενημερωτικά συστήματα για

υποτροφίες και ευκαιρίες απασχόλησης, καθώς και η ενσωμάτωση των προγραμμάτων εκπαίδευσης μέσω της ψηφιακής οικειοποίησης (DigEdu, eTwinning, selfie), συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ψηφιακής παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών, προσφέροντας περισσότερες δυνατότητες για την επικοινωνία, την πρόσβαση σε πληροφορίες και τη διαχείριση των εκπαιδευτικών διαδικασιών.

Συζήτηση - Συμπεράσματα

Η πορεία ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι μακρά και αποτελεί μια σημαντική πτυχή της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα. Σαφώς πάντα θα υπάρχουν σε αυτήν πολλές προκλήσεις λόγω της πολυμορφίας της και των ποικίλων εθνικών συμφερόντων που χρειάζεται να συνενωθούν. Κατά την διάρκεια τέτοιων σύνθετων διαδικασιών πάντα υπάρχει ανοιχτό το ενδεχόμενο δυσλειτουργιών. Οι πιθανές δυσκολίες που μπορεί να οδηγήσουν σε υπερσυσσώρευση μηχανισμών ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα την μείωση των πλεονεκτημάτων λόγω του κινδύνου αλληλεπικάλυψης, πιθανής ασυμβατότητας και αδυναμίας συντονισμού των μηχανισμών και να επηρεάσουν επιβραδυντικά την αποτελεσματική συνεργασία τους και τη δυναμική τους. Επίσης, οι συχνές αλλαγές αποσταθεροποιήσουν τους μηχανισμούς, τους εκπαιδευτικούς και δημιουργούν άγχος, γεγονός που ίσως φέρει τα αντίθετα αποτελέσματα σχετικά με τους επιδιωκόμενους στόχους των επιχειρούμενων μεταρρυθμίσεων. Το πολύπλοκο αυτό εγχείρημα εξαπλώνεται σε πολυάριθμες διαστάσεις, επομένως είναι αναμενόμενο να δημιουργούνται δυσκολίες συντονισμού και χρονική υστέρηση στην προώθηση τους, λόγω των πολλών και διαφορετικών φορέων που εμπλέκονται.

Η ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση περιλαμβάνει πολλές πτυχές που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και πολιτικών. Η προώθηση της κινητικότητας των μαθητών, των φοιτητών και των εκπαιδευτικών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών με τα προγράμματα ανταλλαγής και κινητικότητας, όπως το Erasmus+, αναπτύσσουν διεθνή δίκτυα κοινωνικών και επαγγελματικών συνεργασιών, ενισχύοντας την ατομική και επαγγελματική τους ανάπτυξη, καθώς αποκτούν δεξιότητες και γνώσεις που τους βοηθούν στην

αντιμετώπιση των προκλήσεων του μέλλοντος στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνίες του σήμερα. Οι νέες τεχνολογικές προκλήσεις επηρεάζουν την εκπαίδευση, καθώς μέσω αυτών μπορεί να ενισχύσει την κινητικότητα και την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των μαθητών και να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες για διαπολιτισμικό διάλογο. Η τεχνολογία που εξελίσσεται σε ραγδαίους ρυθμούς, οδηγεί σε μια υπερεθνική εκπαίδευση καθώς ενισχύει την διεθνή σύνδεση. Με την νέα πραγματικότητα να κάνει πλέον αισθητή την παρουσία της, ο κάθε νέος εκπαιδευόμενος και εργαζόμενος οφείλει να μπορεί να προσαρμοστεί στις προσδοκίες ενός διεθνούς περιβάλλοντος. Οι θετικές επιδράσεις εμφανίζονται κυρίως, στους ανθρώπους που μετακινούνται για επαγγελματικούς λόγους σε άλλα κράτη μέλη, δίνοντας τους την ευκαιρία να παρουσιάσουν ισάξια προσόντα με τους πολίτες των άλλων κρατών σε όλα τα κράτη-μέλη της Ευρώπης και στα παιδιά των ανθρώπων που λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων μετακινούνται από χώρα σε χώρα και αναγκάζονται να παρακολουθούν διάφορα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για τους φοιτητές σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό, οι οποίοι λόγω της κινητικότητας τους στην Ευρώπη θα μπορούν να έχουν ισάξια αναγνώριση όλων των προσόντων που απέκτησαν στην εκάστοτε χώρα και να αναγνωρίζονται όλες οι γνώσεις τους σε όποιο κράτος επιλέξουν να εργαστούν επαγγελματικά.

Πέρα από τις θετικές εξελίξεις, υπάρχουν και προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, απαιτεί προσαρμογές στις πρακτικές και τις μεθόδους διδασκαλίας, καθώς και την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε θέματα πολιτισμικής διαφορετικότητας. Μια από τις κύριες προκλήσεις είναι η προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και η ανάπτυξη κοινών αξιών μεταξύ των νέων της Ευρώπης. Η διδασκαλία της ιστορίας και του πολιτισμού

των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών και η πολυγλωσσία προάγει την κατανόηση και την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, προωθώντας την αποκλιμάκωση του κοινωνικού αποκλεισμού και την αναγνώριση των πολιτιστικών διαφορών. Πρέπει να διασφαλιστεί η συμμετοχή όλων των μαθητών και των εκπαιδευτικών στην ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης, προκειμένου να επιτευχθεί η εξάλειψη κοινωνικών ανισοτήτων. Αυτό συνεπάγεται την ανάπτυξη πολιτικών και μέτρων που θα διασφαλίζουν την ισότητα πρόσβασης στην ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά πρέπει να διαποτίζει όλους τους τομείς της κοινωνίας. Η συνεργασία και η αλληλεπίδραση μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών πρέπει να ενισχυθούν σε όλα τα επίπεδα, από τον πολιτικό και οικονομικό τομέα μέχρι τον πολιτιστικό και κοινωνικό. Οι αξίες, οι αρχές ηθικής και η αγωγή των ατόμων και των πολιτών έχουν καθοριστεί ως εκπαιδευτικοί στόχοι προτεραιότητας στην ίδια σειρά με τους στόχους μετάδοσης γνώσεων στα συνταγματικά κείμενα των ευρωπαϊκών χωρών. Ο πολίτης θα πρέπει να αναπτύξει νέες προοπτικές που θα προβάλλουν την συνάθροιση της περιφερειακής, της εθνικής και της ευρωπαϊκής ιδιότητας του για την ένταξη και στα τρία επίπεδα. Για την ισότιμη αντιμετώπιση των διαφορετικών πολιτισμικών υποβάθρων, τα κέντρα σχεδιασμού αποφάσεων οφείλουν να συνεργάζονται με συμβούλους που δεν απέχουν χρόνια από την εκπαιδευτική πραγματικότητα, ώστε να αποφευχθούν λάθη σχεδιασμού και υλοποίησης. Έτσι, θα ενισχυθεί ο εκσυγχρονισμός των παραδοσιακών εκπαιδευτικών συστημάτων και η εκπαίδευση θα ακολουθήσει μία κοινή πορεία για να εξαλειφθούν τα εκπαιδευτικά συστήματα των διαφορετικών ταχυτήτων.

Η κατασκευή της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη, απεγκλωβίστηκε από την έννοια της ιθαγένειας, παίρνοντας νομικές, συναισθηματικές, γνωστικές και πρακτικές διαστάσεις των πρακτικών που είχαν προηγηθεί δηλώνοντας πως η Ευρώπη των πολιτών αποτελεί αναμφίβολα καθοριστικό παράγοντα για την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Έχοντας ως όραμα την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η πραγμάτωση του ενιαίου προγράμματος θα ενισχύσει έντονα η αίσθηση του ανήκειν των μαθητών μέσα από την αναγνώριση των προσόντων τους σε ολόκληρη την Ευρώπη και τις ευκαιρίες υπερεθνικής κινητικότητας. Φυσικά το κάθε εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει διαφορετικές επιρροές και είναι δύσκολο να μπορέσουν να ξεπεράσουν όλα τα εμπόδια, κάνοντας το συγκεκριμένο εγχείρημα μία μακρινή προοπτική. Δεν είναι σαφές αν ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα είναι επιθυμητό από όλους καθώς πολλοί φοβούνται πως ένα τέτοιο εγχείρημα θα οδηγήσει στο αντίθετο του εθνικισμού δηλαδή στην διάσπαση της εθνικής συνοχής. Η άρνηση των κρατών μελών αναθέσουν την εκπόνηση των ειδικών προγραμμάτων σε όργανα της ένωσης για ευαίσθητα θέματα όπως είναι η παιδεία φανερώνει μία φοβία εκ μέρους τους προς την Ευρώπη. Παρά την θετική ανταπόκριση υπάρχει ένας γενικευμένος φόβος διαφύλαξης της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας έναντι των ισχυρότερων οικονομικά Ευρωπαϊκών χωρών. Η ανησυχία επιβολής τρόπου σκέψης, έκφρασης, κουλτούρας και απώλειας των ταυτοτήτων στις σύγχρονες πολυεθνικές πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές κοινωνίες είναι στο προσκήνιο.

Ως απάντηση στις επιφυλάξεις για την αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας, μας βοηθούν τα λόγια του Μπαμπινιώτη (1994) πως, «Η καλλιέργεια της γλώσσας, της παράδοσης, της θρησκείας, όχι μόνο δεν συνιστούν αντίφαση στο θεσμό της ενωμένης Ευρώπης,

αλλά αποτελούν προϋπόθεση υπάρξεως του». Η διασφάλιση ενός όχι πανομοιότυπου αλλά προσαρμοσμένου προγράμματος στις τοπικές και πολιτισμικές συνθήκες κάθε κράτους-μέλους, πέρα κάποιων κοινών μαθημάτων όπως αυτά των θετικών επιστημών, θα μπορούσε να αποβεί πολύ θετική.

Οι εκπαιδευτικοί έχουν σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν στην προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Πρέπει να είναι πρωτοπόροι και πηγή έμπνευσης για τους μαθητές τους, να τους ενθαρρύνουν να συμμετέχουν σε προγράμματα ανταλλαγής και να αναπτύσσουν τις διαπολιτισμικές δεξιότητες τους. Παράλληλα, πρέπει να επενδύουν στη δική τους επαγγελματική ανάπτυξη και να συμμετέχουν σε διεθνείς συναντήσεις και σεμινάρια για να αναβαθμίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους ώστε να επιτευχθεί η αλλαγή. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως, τα μέτρα που συνδέονται με την επαγγελματική και ποιοτική αναβάθμιση των εκπαιδευτικών έρχονται σε αντίθεση με τα μέτρα που υιοθετούνται με στόχο την οικονομική διαχείριση της εκπαίδευσης και του εκπαιδευτικού επαγγέλματος.

Συνοψίζοντας, η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για την ενίσχυση της κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής ολοκλήρωσης της Ευρώπης. Η προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, η ανάπτυξη κοινών αξιών, η κινητικότητα των νέων και η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελούν βασικά στοιχεία που συντελούν στη δημιουργία μιας ενωμένης και δυναμικής Ευρώπης. Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζονται είναι πολλές, αλλά η συνεχής προσπάθεια για βελτίωση και προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα είναι απαραίτητη για να διατηρηθεί και να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση. Μόνο έτσι μπορούμε να διαμορφώσουμε μια ευρωπαϊκή κοινωνία που θα βασίζεται στην αλληλεγγύη, τον σεβασμό και την κατανόηση μεταξύ των λαών της Ευρώπης. Η

προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση είναι μια συνεχής διαδικασία βελτίωσης και προσαρμογής στις ανάγκες και τις αλλαγές της εποχής. Απαιτεί συνεχή αξιολόγηση και αναθεώρηση των προγραμμάτων και των προσεγγίσεων που ακολουθούνται, καθώς και τη στενή συνεργασία και ανταλλαγή ιδεών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών.

Η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων κινητικότητας, όπως το Erasmus+, διερευνώντας την επίδραση της κινητικότητας στην ακαδημαϊκή επίδοση, τις προσωπικές εμπειρίες, την επαγγελματική ανάπτυξη των συμμετεχόντων, την κοινωνική συμμετοχή και τις πολιτισμικές επιρροές. Επίσης θα μπορούσε να εξετάσει τον βαθμό στον οποίο η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση διασφαλίζει την ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη στην πρόσβαση σε ευκαιρίες εκπαίδευσης. Θα μπορούσε να ερευνήσει τον αντίκτυπο των προγραμμάτων κινητικότητας στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες και πώς μπορούν να υπερνικηθούν οι κοινωνικές ανισότητες. Περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να διερευνήσει πώς η προώθηση της πολυγλωσσίας, αλλά και η συνεργασία και η δικτύωση μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορούν να επηρεάσουν την κοινωνικοπολιτική ανάπτυξη των συμμετεχόντων και τους τρόπους ενίσχυσης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Angelis, L., & Grollio, G. (2003). From the White Paper to the concrete future objectives of education and training systems in Europe. *European Education*, 35(2), 75-93.
- Bîrzea, C. (2004). *All-European Study on Education for Democratic Citizenship Policies* (Vol. 383). Council of Europe.
- Blondin, C., & Nicaise, J. (2003). *The European Dimension in Secondary Education in Europe*. Brussels: European Parliamentary Research Service.
- Börzel, T., & Risse, T. (2000). When Europe hits home: Europeanization and domestic change. *European integration online papers (EIoP)*, 4(15).
- Boutsiouki, S. (2017). The course towards the democratic recognition of qualifications in the EU and the European mechanisms (EQF, ECVET, EQAVET, ESCO): a critical approach. In: Despoina Anagnostopoulou (ed.), *Democracy, citizenship and equality in the European Union*. Thessaloniki: University of Macedonia, p. 152-181.
- Brander, P. (2012). *Compass: Manual for human rights education with young people*. Strasbourg: Council of Europe.
- Cappa, C. (2015). Italy: Transitions and change. *Education in the European Union: Pre-2003 member states*, 201-226.
- Comenius. (2007). *First steps in lifelong learning in Europe*. Brussels: European Commission.
- Commission of the European Communities. (1993). *Green Paper on the European Dimension of Education*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Council of Europe (1954). *European Cultural Convention*. Paris: Council of Europe.

- Council of Europe (2010). *Reference framework of competences for democratic culture*. Strasbourg: Council of Europe.
- Council of Europe, Committee of Ministers (2010). *Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education: Recommendation Cm/Rec (2010) 7*. Strasbourg: Council of Europe.
- Diamantopoulou, A. (2006). The European dimension in Greek education in the context of the European Union. *Comparative Education*, 42(1), 131-151.
- Erasmus+. (2021). *Programme guide*. Brussels: European Commission.
- European Commission. (2007). *White Paper on "Teaching and Learning - Towards the Knowledge Society"*. Brussels: European Commission.
- European Commission. (2018). *European education area*. Brussels: European Commission.
- European Council (2007), Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, *Official Journal of the European Union*, Monday December 17 2007, p.82
- European Parliament. (2008). *European dimension in education*. Strasbourg: European Parliament.
- European Schoolnet. (2017). *What is the European dimension in education?*. Brussels: European Schoolnet.
- Faas, D., Hajisoteriou, C., & Angelides, P. (2014). Intercultural education in Europe: Policies, practices and trends. *British Educational Research Journal*, 40(2), 300-318.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (2008). The Bologna process and the knowledge-based economy: A critical discourse analysis approach. In *Education and the knowledge-based economy in Europe* (pp. 109-125). Brill.

- Field, J. (1998). *European dimensions: Education, training, and the European Union*. Jessica Kingsley Publishers.
- Hansen, P. (1998). Schooling a European Identity: ethno-cultural exclusion and nationalist resonance within the EU policy of “The European dimension of education”. *European Journal of Intercultural Studies*, 9(1), 5-23.
- Hesser, W., & de Vries, H. J. (2011). *White paper: Academic standardisation education in Europe* (pp. 15-18). EURAS.
- Kaplanidou, T. (2021). The European debate on the European Qualifications Framework. Basic principles and objectives. An initial assessment (full text in Greek). *Academia*, (23-24), 175-202.
- Landri, P. (2018). *Digital governance of education: Technology, standards and Europeanization of education*. Bloomsbury Publishing.
- Leaton Gray, S., Scott, D., & Mehisto, P. (2018). *Curriculum Reform in the European Schools: Towards a 21st century vision*. Springer Nature.
- Marín, M. A. (2003). The European dimension of education. *European Identity*, 83.
- McBeath, J. (1999). *Schools must speak for themselves: the case for school self-evaluation*. London: Routledge.
- Nóvoa, A. (2002). Ways of thinking about education in Europe. *Fabricating Europe: The formation of an education space*, 131-155.
- Olsen, J. P. (2002). The many faces of Europeanization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(5), 921-952.
- Palaiologou, N., & Faas, D. (2012). How ‘intercultural’ is education in Greece? Insights from policymakers and educators. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 42(4), 563-584.
- Petit, I. (2006). Dispelling a Myth? The Fathers of Europe and the Construction of a Euro-Identity. *European Law Journal*, 12(5), 661-679.

- Phillipson, R. (2008). Language policy and education in the European Union. *Language policy and political issues in education, 1*, 255-265.
- Rauhvargers, A. (2004). Improving the recognition of qualifications in the framework of the Bologna Process. *European Journal of Education, 39*(3), 331-347.
- Ryba, R. (1992). Toward a European dimension in education: intention and reality in European Community policy and practice. *Comparative Education Review, 36*(1), 10-24.
- Ryba, R. (1995). Unity in diversity: the enigma of the European dimension in education. *Oxford Review of Education, 21*(1), 25-36.
- Sarakinioti, A., & Tsatsaroni, A. (2015). European education policy initiatives and teacher education curriculum reforms in Greece. *Education Inquiry, 6*(3), 28421.
- Skiadas, D. (2022). The Bologna process: New objectives. In: DA & DS (eds) *Higher Education & Research in EU*. Springer, p.149-158.
- Skiadas, D. and Boutsiouki, S. (2016). Inclination of university students towards entrepreneurship: a Greek case study. *Journal of Basic and Applied Research International, 16* (4), 247-264.
- Stamelos, G., Vassilopoulos, A., & Bartzakli, M. (2012). Understanding the Difficulties of Implementation of a Teachers' Evaluation System in Greek Primary Education: from national past to European influences. *European Educational Research Journal, 11*(4), 545-557.
- Tsakaloudi, A., & Palaiologou, N. (2022). Languages and multilingualism on the European agenda: European Schools as a case study. *Multicultural Education Review, 14*(4), 243-257.

Ελληνόγλωσση

- Βεκρής, Λ. (2003). *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: ένα ευρωπαϊκό πειραματικό πρόγραμμα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού - η ελληνική εκδοχή*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΙΔΕΚΕ.
- Γιαννικόπουλος, Γ., Γκυρτής, Κ., Ζωγράφου, Ε., Ζώτος, Ι., Κότσιρα, Α., Κωστοπούλου, Χ., Μητσάκη, Ε., Νίκα, Μ., Οικονόμου, Α., Παπαστάμου, Ι., Ρουσάκης, Ι., Σαμαρά, Α., Σοφού, Ε., Στελλάκου, Β. Στεφάτου, Η., Ταμπάκη, Σ., Τρίγκα, Δ., Φαντάκη, Γ., Φέρμελη, Γ. (2012). *Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου στην Προσχολική Εκπαίδευση: Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης στη Σχολική Μονάδα, Τόμος Ι: Βασικό Πλαίσιο*. Πιλοτικό Πρόγραμμα «Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου-Διαδικασία Αυτοαξιολόγησης». Αθήνα: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Επιτροπή Αξιολόγησης Προγραμμάτων της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης (2000). *Εκθεση της Επιτροπής για την Αξιολόγηση των Προγραμμάτων της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012). Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης (LLP), Οδηγός 2013, Μέρος Ι: Γενικές Διατάξεις.
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2016), Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Τρίτη 7 Ιουνίου 2016, σ.120
- Καβασακάλης, Α. (2015). *Η θεσμοθέτηση ενός συστήματος διασφάλισης ποιότητας στο ελληνικό Πανεπιστήμιο: Συγκρότηση δικτύων υπεράσπισης αντιλήψεων και αξιών στο υποσύστημα πολιτικής του Πανεπιστημίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαΐτα, Επιστημονική Σειρά: Ανώτατη Εκπαίδευση – Θεωρίες, Μεθοδολογίες, Αναλύσεις, Ερμηνείες.
- Κονιόρδος, Σ., Μαράτου – Αλιπράντη, Λ., Παναγιωτοπούλου, Ρ. (2006). Κοινωνικές εξελίξεις στην σύγχρονη Ελλάδα. *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο: Χρηματοδότηση πολιτικών απασχόλησης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Σάκκουλα. σ. 67-100.

- Μαντάς, Π., Ταβουλάρη, Ζ., & Δαλαβίκας, Θ. (2009). Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 15, 195-209.
- Μαραβέγιας, Ν., Τσινισιζέλης, Μ. (επιμ.) (2007). Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση - Οργάνωση και Πολιτικές 50 χρόνια. *Ο Προϋπολογισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο. σ. 267-286.
- Ματθαίου, Δ. (2005). Το Πανεπιστήμιο σε μεταλλαγή. Ο αναγνωστικός κώδικας της Νέας Δεξιάς και η μάχη των λέξεων. Στο Δ. Γράβαρης, & Ν. Παπαδάκης (επιμ.), *Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Πολιτική - Μεταξύ Κράτους και Αγοράς* (σ. 292-317). Αθήνα: Σαββάλας.
- Μπαγάκης, Γ. (2003). *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1994). *Παιδεία, εκπαίδευση και γλώσσα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ. (2003). *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή πολιτική στην εκπαίδευση. Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη.
- Ν. 1946/91, Γενικά Αρχεία του Κράτους και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 69, τ. Α' 14-05-1991.
- Ν. 1966/91, Η Ελληνική Παιδεία στο εξωτερικό και η διαπολιτισμική εκπαίδευση, ΦΕΚ. 147/τ.Α', 26-9-1991.
- Ν. 2009/92, Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ) και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 18/ τ.Α' 14-02-1992
- Ν. 2043/92, Εποπτεία και Διοίκηση της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΦΕΚ 79, τ. Α' 19-05-1992.
- Ν. 2083/1992. Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης. ΦΕΚ 159/Α/21-09-1992

- N. 2327/1995. Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας Ρύθμιση θεμάτων Έρευνας Παιδείας και μετεκπαίδευση εκπαιδευτικών. ΦΕΚ 156/A/31-07-1995
- N. 2525/97, Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 1888/A/23-9-1997.
- N. 2640/98, Δευτεροβάθμια Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 206/A/3-9-1998.
- N. 2817/2000, Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 78/τ.Α'/14-3-2000.
- N. 2909/2001, Ρυθμίσεις θεμάτων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 90/τ.Α'/2-5-2001.
- N. 2916/2001, Διάρθρωση της Ανώτατης Εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του Τεχνολογικού Τομέα αυτής, ΦΕΚ 114/τ.Α'/11-6-2001.
- N. 2986/2002, Οργάνωση των Περιφερειακών Υπηρεσιών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών, επιμόρφωση εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 24/τ.Α'/13-2-2002.
- N. 3027/2002, Ρύθμιση θεμάτων Οργανισμού Σχολικών Κτιρίων, ανώτατης εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 152/τ.Α'/28-6-2002.
- N. 3191/2003, Το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.), ΦΕΚ 258/A/7-11-2003.
- N. 3369/2005, Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 171/A/6-7-2005.
- N. 3374/2005, Διασφάλιση της ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς κα συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – Παράρτημα διπλώματος, ΦΕΚ 189/τ.Α'/2-08-05.

- N. 3696/2008. Ίδρυση και λειτουργία Κολλεγίων και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 177/Α/25-08-2008
- N. 3979/2011. Για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και λοιπές διατάξεις (ΦΕΚ Α 138).
- N. 4485/2017. Οργάνωση και λειτουργία της ανώτατης εκπαίδευσης, ρυθμίσεις για την έρευνα και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 114/Α/04-08-2017
- N. 4547/2018. Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις. ΦΕΚ 102/Α/12-06-2018
- Ξωχέλλης, Π. (2006). *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: Τυπωθήτω -Γ. Δαρδανός.
- Π.Δ. 152/2013, Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ΦΕΚ 240/τ.Α΄/5-11-2013.
- Π.Δ. 250/92, Ρύθμιση θεμάτων υποχρεωτικής επιμόρφωσης και θεμάτων λειτουργίας των περιφερειακών επιμορφωτικών κέντρων (ΠΕΚ), ΦΕΚ 138/τ.Α΄/10-08-1992.
- Π.Δ. 320/93, Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ΦΕΚ 138/Α/25-8-1993.
- Π.Δ. 390/1990, Οργάνωση και λειτουργία των Δημοτικών Σχολείων, ΦΕΚ 154/ 21-11-1990, τ. Α΄.
- Π.Δ. 392/1990, Οργάνωση και λειτουργία Λυκείων, ΦΕΚ 155/ 21-11-1990, τ. Α΄.
- Π.Δ. 393/1990, Οργάνωση και λειτουργία Γυμνασίων, ΦΕΚ 156/ 21-11-1990, τ. Α΄.
- Π.Δ. 429/91, Αξιολόγηση και ενισχυτική διδασκαλία μαθητών γυμνασίου, ΦΕΚ. 156/τ.Α΄, 11-8-1991.
- Π.Δ. 462/91, Αξιολόγηση και ενισχυτική διδασκαλία μαθητών Δημοτικού Σχολείου, ΦΕΚ. 171/τ.Α΄, 11-11-1991.

- Παντίδης, Σ., & Πασιάς, Γ. Κ. (2003). *Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Πασιάς, Γ. (1996). Η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαιδευτική πολιτική της Κοινότητας. *Ιστορική προσέγγιση της έννοιας. Η λέσχη των εκπαιδευτικών*, σ. 14-16.
- Πασιάς, Γ., & Παντίδης, Σ. (2018). *Η ιδέα της Ευρώπης και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Πασιάς, Γ., & Ρουσσάκης, Ι. (2002). *Οι σχηματισμοί λόγου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και οι επιδράσεις τους στη διαμόρφωση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής. Μελέτη περίπτωσης: Τα ΕΠΕΑΕΚ 1 και 2 και η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση 1997-2001. Στο 2ο Διεθνές Συνέδριο: «Η Παιδεία στην αυγή του 21ου αιώνα. Ιστορικο-Συγκριτικές Προσεγγίσεις». Εργαστήριο Ιστορικού Αρχείου Νεοελληνικής και Διεθνούς Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πάτρα, 4-6 Οκτωβρίου 2002.*
- Σκιαδάς, Δ. (2007). *Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας: Θεσμοί Ανάπτυξης για τη σύγχρονη Ανώτατη Εκπαίδευση*. Σειρά Μελέτες Πολιτικής, Οικονομίας και Διπλωματίας του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Σκιαδάς, Δ. (2020). Ευρωπαϊκός εκπαιδευτικός χώρος: χρηματοδότηση και επίδοση των εκπαιδευτικών πολιτικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Από: Αναγνωστοπούλου, Δ., Νάσκου – Περράκη, Π., Σκιαδάς, Δ. (επ.), *Δικαίωμα στην εκπαίδευση και εκπαιδευτικές πολιτικές*. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα, σ. 439-454.
- Σταμέλος, Γ. (2009). *Εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Διόνικος.
- Σταμέλος, Γ., & Βασιλόπουλος, Α. (2004). *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική – συγκρότηση, θεματολογία, μεθοδολογία υλοποίησης, επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α., & Καβασακάλης, Α. (2015). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1992). *Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ)*. Λουξεμβούργο: Επίσημες Εκδόσεις των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Συμβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων – Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1997), Συνθήκη του Άμστερνταμ, *Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων*, Δευτέρα 10 Νοεμβρίου 1997, σ. 244 – 245.
- Σωκράτης, (1997). *Κοινοτικό πρόγραμμα δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης*. Βρυξέλλες: Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- ΥΠΕΠΘ (1998). *Μεταρρυθμίζοντας την Παιδεία (Οκτώβριος 1996-Οκτώβριος 1998)*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ.
- Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2014). *Στρατηγική για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση 2014-2020*. Αθήνα: Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Υπουργική Απόφαση 60671/Ε5, Σύμπραξη των τμημάτων των Τ.Ε.Ι. στη λειτουργία Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ) την ευθύνη οργάνωσης και εκτέλεσης των οποίων έχουν ομοταγή Πανεπιστήμια του εξωτερικού αναγνωρισμένα από το ΔΙ.Κ.Α.Τ.Σ.Α, ΦΕΚ 771Β΄ 21-6-2002.
- Χαραλάμπους, Δ. (2007). Μεταπολεμική και Μεταπολιτευτική εκπαιδευτική πολιτική: από την ασυνέχεια στη συνέχεια. Στο Δ. Χαραλάμπους (επιμ.), *Μεταπολίτευση και εκπαιδευτική πολιτική: παρελθόν-παρόν-μέλλον* (σ. 133-147). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ιστοσελίδες:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_87_562

<https://cordis.europa.eu/programme/id/ET-SOCRATES-1/fr>

<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/socrates-phase-ii.html>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_82

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52004XG0430%2801%29>

<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/16890/3/KasapidouEiriniChrysovalantouMsc2013.pdf>

<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/summary/youth-action-programme-2000-2006.html>

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52008AE0998:EL:HTML>

https://e4impact.org/cpt_partner/edulink-2/

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/el/programme-guide/part-a/important-characteristics-of-the-erasmus-programme>

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-11/2022-erasmusplus-programme-guide.pdf>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_10_1124

<https://school-education.ec.europa.eu/el/etwinning>

<https://www.teachers4europe.eu/en/>

https://youth.europa.eu/solidarity/placement/33544_en

<https://education.ec.europa.eu/el/selfie>

https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en

<https://www.minedu.gov.gr/>

<https://www.nlg.gr/>

<https://www.heal-link.gr/>

<https://www.iky.gr/el/>

<http://euraxess.obl.gr/>